

The Pittsburgh Tragedy

Show# 193 | NOV 3rd 2018

רמב"ם הלכות בית הבחירה ריש פרק ב

המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדוד אביו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוס. ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא.

שו"ת חתם סופר יורה דעה סימן שלג

יום עש"ק שופטים תקע"א לפ"ק הביאו לכאן איש קדוש הנהרג בידי עכו"ם רוצח ונקבר ביום א' שלאחריו ושמו ר' דוד בר"י שאכרלס ז"ל הי"ד והיות כי זקני וראשי הח"ק = החברה קדושה = היה בשוק פעסט והנשארים פה אינם בקיאים במנהגי הח"ק ע"כ באו ושאלוני אם לקבורו בקברי אבותיו או לייחד לו מקום שם קבר בפ"ע כי שמעו אומרים דין ד' מיתות לא בטלו והמחויב מיתות ב"ד אין קוברי' אותו בקברי אבותיו והנה חפשתי חפש מחיפוש בספרי ראשונים וש"ע ולא מצאתי מזה מאומה מ"מ אמרתי אומר אם הי' כאן בעלי הח"ק לא הייתי מוחה במנהגם אך מאתי לא תצא הוראה כזאת אלא יקברוהו בקברות אבותיו לפי כבודו הראוי לו.

ראה זה מצאתי בס' חסידים סי' רכ"ג מעשה ברשע א' שנקבר בין הנהרגי' ובאו בחלום להסיר הרשע מביניהם משם מוכח בהיפוך שהיה רגילים לקבור הנהרגי' בין שארי אנשים ואירע מקרה שנקבר רשע ביניהם והסירוהו מביניהם דאין לומר שגם הרשע הי' נהרג בידי העכו"ם דז"א מכיון שנהרג קרי לי' חסידך ועבדיך כאשר יבואר לקמן אי"ה.

ועוד גם דברי הני אינשי אין בהם ממש מ"ש דין ד' מיתות לא בטלו ר"ל מי שנתחייב סייף נמסר למלכות תינח אי הוה אמרי' מי שנמסר למלכות מתחייב סייף אז הייתי אומר כלל כל מי שנהרג בידי גוים הוא מחייבי מיתות ב"ד ור"ע וחבריו והרוגי לוד מאי איכא למימר אבל חז"ל נזהרו בדבריהם ואמרו מי שנתחייב סייף נמסר למלכות

אבל לא כל מי שנמסר למלכות נתחייב סייף ומכ"ש הנהרג ע"י רוצח האורב לדם וא"כ אוקמי' ליה בחזקת צדקת וכשרות וקדוש יאמר לו.

ועוד אני מביא רא' ברורה מש"ס סנהדרין מ"ח ע"א דשקיל וטרי בקדשי שמים של אנשי עיר הנדחת מ"ט אין מקריבים אותם הא מכיון דאיקטל ה"ל כפרה אפי' מת מתוך רשעו כדכתי' נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף אף ע"ג דהיו רשעים ומתו מתוך רשעם קרו להו עבדיך ומשני מת בידי עכו"ם דלא בדין מיקטלי ה"ל כפרה אפי' מת מתוך רשעו משא"כ מת בב"ד של ישראל לא ה"ל כפרה עד שנתעכל הבשר ואז מלקטין העצמות וקוברי' אותם בקברות אבותם ע"ש ויש ללמוד משם תרתי חדא דאי הוה מתכפר במיתה קודם דחזי צערי דקברי וקודם עיכול הבשר היה קוברי' אותם מיד בקברי אבותם כמבואר התם להדיא אלא דהנהרג ביד ב"ד ל"ל כפרה אלא אחר עיכול הבשר ע"כ נמסרו ב' בתי קברות לב"ד תו איכא למשמע דנהרג בידי עכו"ם נתכפר לו מיד טרם צערי דקברי דהרי אותן שהיה מאכל לעוף שמים לא חזו צערי דקברי וגם בטרם נתנו לעוף השמים כבר קרי להו עבדיך שהרי אומר נתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף ש"מ מעתה שנקטלו קרי ליה מיד עבדיך ונתכפר להם א"כ ראוי' ומחויב לקוברם בקבר אבותיהם לפי כבודם.

ונ"ל הראשונים שהנהיגו כך לא דקדקו כ"כ בדבר משום שאז היה נוהגים ללקט עצמות אחר עיכול הבשר ולקוברם בקבר אבותיו וכמה אנשים שמתו על מטתם ונקברו שלא במקומם ואח"כ לקטו עצמותם וע"כ לא הקפידו לדקדק כ"כ בהנ"ל אבל עכשיו בטל מנהג ליקוט עצמות מבינינו לגמרי ע"כ לא יאות להפסידו את קברו במקומו הראוי לו והואיל והוא זכור לטוב יפסיד.

בכל זאת אני אומר אלו לא שאלו את פי הייתי מניח להם מנהגם אבל השתא דאתו לקדמאי מאתי לא תצא הוראה כ"א מה שנלע"ד בזה וה' יציל עמו מכל שעות רעות ומכל מכשול וטעות ויגדור פרוצותינו ברחמיו אמן חתמתי שמי. משה"ק סופר מפפ"דמ.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף ו

מותר ליכנס בבהכ"נ במקלו ובתרמילו ובאפונדתו, ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך או בראש מגולה.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שא סעיף נא

ולכן לא יצא איש לא בסייף אפילו חגור במתניו שבחול יוצאין בו כך ולא בקשת בכה"ג ולא בתריס שהוא מגן על ראשו וגופו מפני השונא ולא באלה שהוא מקל של ברזל ולא ברומח שנושא אותם בצד הגוף כדרך בעלי מלחמה ואם יצא חייב חטאת והטעם מפני שדברים אלו אינם תכשיטין בעצם אלא לבעלי מלחמה הרי הם כבגדי אדם אבל בסתם בני אדם הרי הם משא [כ"מ מפי ה"ר עובדיה במשנה פ"ו מ"ד ע"ש] ולכן הבעל מלחמה כמו העובד בצבא המלך הם כבגדין.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? - אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

פרשת בחקותי פרק כו פסוק מב

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכָּר וְהֶאֱרַץ אֶזְכָּר:

רש"י שם

ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח:

רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ב-ג

מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה [מורידין אותו] ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורוסין והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרין והמומרין, שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא לעדים ולא התראה ולא דיינים [אלא כל ההורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול]. במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

נוסח הרמב"ם מהדורת שבתי פרנקל מכת"י

אבל בני אותן הטועים ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו במינות וגדלו אותן עליו, הרי הן כתינוק שנשבה לבין הגוים וגדלוהו הגוים על דתם שהוא אנוס. ואע"פ ששמע אח"כ שהיה יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם כך אלו האוחזים בדרכי אבותיהם שטעו. לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשוך אותם בדרכי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה ולא ימהר אדם להרגן: ד' אבל זקן ממרא האמור בתורה

ונראה דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי כמו בזמן שהיו נסים מלויין ומשמש בת קול, ולדיקי הדור תחת השגחה פרעית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא צנלחות מיוחדות בהעייית היצר לתאוות והפקרות, ואז היה ציטור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדהת הדור מציא פורעניות לעולם ומציא דבר וחרב ורעב בעולם, אבל בזמן ההעלם שגכרתה האמונה מן דלת העם אין צמעשה הורדה גדר הפרלה אלא הוספת הפרלה שיהי צענייהם כמעשה השחתה ואלמות ח"ו וכיון שכל עולמנו לתקן אין הדין נוהג צמעשה שאין צו תיקון ועלינו להחזירם בעצותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה צמה שידינו מגעת.

כח) בח"א אה"ט נשים סימן קי"ה כתבנו נדעת הגאונים דאין מומר זוקק ליצוס כל אותו שדינו כמין לענין שחיטה חינו זוקק ליצוס, וכתבנו שם דמומר נד"א נהכעים או כופר בתורה שצ"פ בכלל זה, אבל למה שנחבאר לעיל אין מומר להכעים נד"א בכלל זה רק ברודף אחר האיסור נדעת הרא"ה, וכן כופר בתורה שצ"פ דוקא כופר גם צעיקר עול המלות, ועוד יש צזה תנחי שלא יהי אגוס וכמ"ש"כ הר"מ פ"ג מהלכות ממרים ה"ג דצניהם ותלמידיהם חשיבי כאגוסים וכתינוק שגשבה, ותינוק שגשבה מציא קרבן כדאמר ר"פ בגל גדול, ומלווין חנו להחיותו ואף להלל עליו השבת צשביל הללחו, וצהגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאחו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה וצסוף ספר אהבת חסד כתב צשם הגר"י מולין דמלוה לאהוב את הרשעים מה"ט והציא כן מתשובת מהר"מ לובלין כי אללנו הוא קדם תוכחה שאין חנו יודעין להוכיח, ודיינין להו כאגוסין ולכן אי אפשר לנו לדון צזה לפטור מן היצוס, וכן לענין שאר הלכות.

חפץ חיים - אהבת חסד מרגניתא טבא

יז. להשתדל בטובת חבריו ולרדוף אחר השלום ולהזהר מלאו דלא תשנא ואף ברשע גמור יש איסור לדעת מהר"מ מלובלין לשנאותו כ"ז שלא הוכיחו ואין בדור הזה מי שיודע להוכיח שמא אם היה לו מוכיח היה מקבל וטבעו הרע גרם לו כמ"ש ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו וכמ"ש שאסור לקלקלו [נ"ל שצ"ל וכ"ש שאסור לקלל] רק יבקש רחמים עליו שיעזרהו ה' על תשובה שלמה ולא יכנה שם לחבירו ולא יקראהו בכינוי שכינוהו אחרים:

Too see the Tzitz Eliezer on Tinok Shenishbe [click here](#)

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מז עמוד א

אמר ליה אביי: מי סברת מת מתוך רשעו הויא ליה כפרה? מת מתוך רשעו - לא הויא ליה כפרה. דתני רב שמעיה: יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ציבור יטמא - תלמוד לומר: בעמיו - בעושה מעשה עמיו. - אמר ליה רבא: מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו? מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחיה קמיית - לא הויא ליה כפרה, נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית - הויא ליה כפרה. תדע, דכתיב מזמור לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך [וגו'] נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ, מאי עבדיך ומאי חסידיך? לאו חסידיך - חסידיך ממש, עבדיך - הנך דמחייבי דינא דמעיקרא, וכיון דאיקטול - קרי להו עבדיך! אמר ליה אביי: מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי בית דין? הרוגי מלכות, כיון דשלא בדין קא מיקטלי - הויא להו כפרה, הרוגי בית דין כיון דבדין קא מיקטלי - לא הוי להו כפרה.

שולחן ערוך יו"ד סימן שמ סעיף ה

העומד בשעת יציאת נשמה של איש או אשה מישראל, חייב לקרוע (טור בשם רמב"ן וב"י אף לדעת רש"י). ואפילו אם לפעמים עשה עבירה לתיאבון, או שמניח לעשות מצוה בשביל טורח. הגה: אבל רגיל לעשות עבירה, אין מתאבלין עליו (מרדכי סוף מ"ק). וכל שכן על מומר לעבודת כוכבים (שם ופוסקים וכן מוכח מש"ס פי' נגמר הדין וכמה דוכתי). וי"א שמומר שנהרג בידי עובד כוכבים מתאבלין עליו (הגהת אשיר"י פרק א"מ וא"ז) וכן מומר קטן שהמיר עם אביו או אמו, דהוי כאנוס (מרדכי ה"א בשם ר"י ומביאו ב"י סימן שמ"ה) וי"א דאין מתאבלין וכן עיקר (שם בשם ר"ת).

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות אבילות סימן תכח

הא למדת דבין לאביי ובין לרבא מת מתוך רשעו לא הוי ליה כפרה נהרג מתוך רשעו בידי עכו"ם הויא ליה כפרה כי פליגי בהרוגי ב"ד דלאביי לא הויא להו כפרה לרבא הויא להו כפרה. הלכך אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה ומת מתוך רשעו לכ"ע אין מתאבלים עליו נהרג בידי עכו"ם לכ"ע מתאבל עליו שאין לומר דמת מתוך

רשעו לא הויה ליה כפרה היינו לענין שלא ליטמאות לו אבל לענין אבילות ה"נ שמתאבל דהא רב אדא בר אהבה מיייתי ראייה ממתני' דתנן לא היו מתאבלין עליהם וכו'. והא דמסיק דמיתה וקבור' ועיכול בשר בעיני היינו דוקא בהרוגי ב"ד דבדין קא מקטלי אבל הרוגי עכו"ם דלא בדין קא מקטלי במיתה בעלמא מתכפר לו ומתאבליים עליו.

ש"ך יורה דעה סימן שמ ס"ק ט

וי"א שמומר כו' עד וכן עיקר. משמע דאף במומר שנהרג בידי עובד כוכבי' עיקר דאין להתאבל עליו וכ"כ בעט"ז וי"א דאין מתאבליים עליהם וכן עיקר עכ"ל וצ"ע שבד"מ לא הביא אלא הגהת אשר"י והא"ז שכתבו דמתאבלי' עליו ולא הביא שום חולק ולפעד"נ שא"א לחלוק על זה והוא שנ"ל שיצאה להם כן מש"ס פרק נגמר הדין [דף מ"ז ע"א וב'] דמומר שנהרג בידי עובד כוכבים כיון דלא מיקטל כדן הוי ליה מיתתו כפרה ומתאבליים עליו עיין שם וכ"מ מדברי הר"מ שהביא הרא"ש בפרק אלו מגלחין ע"ש:

חכמת אדם שער השמחה כלל קנב סעיף ד

אבל הרגיל לעשות עבירה ואפילו לתאבון אין קורעין ואין מתאבלין עליו. וכל שכן על מומר. אבל מומר שנהרג בידי ליסטים מתאבלין עליו דכיון שנהרג הוי ליה מיתתו כפרה ומתאבלין עליו (סעיף ה') ועיין לקמן כלל קנ"ו:

ביאור הגר"א יורה דעה סימן שמ ס"ק יג

וי"א דאין כו'. ממ"ש בתוספתא (פי"ד) דסנהדרין קטני עיר הנדחת שהודחו עמה רא"א נהרגין וחכ"א אין נהרגין וע"כ ל"פ רבנן אלא לענין נהרגין אבל לענין אבילות מודו דאין מתאבלין וסברא ראשונה ס"ל דלאו ראייה משם דשם מיירי שגדולים קצת ועבדו עבודת כוכבים אבל קטן שא"י בין ימינו לשמאלו חשוב כישראל ועוד דעיר הנדחת לא שייכא לשאר מקומות דקטן שעבד עבודת כוכבים אף לר"א אינו נהרג. מרדכי פ' היו בודקין (ע"כ):

שו"ת מהרי"ל סימן עב

ומה שכתבת בהני דנהרגו מתוך רשען דמיקרי קדוש וחסיד, אין ה"נ קרא נמי כתיב נתנו נבלת עבדך וגו' ומוקמינן בהני דנהרגים מתוך רשען קנה וכל ישראל קדושים הם.

תהלים פרק עט פסוק ב

גַּתְּנוּ אֶת־נַבְלַת עַבְדְּיָךְ מֵאֲכָל לֶעֻף הַשָּׁמַיִם בְּשַׁר חֲסִידְיָךְ לְחִיתוֹ־אֲרָץ:

רש"י שם

בשר חסידיך - והלא רשעים היו אלא משקבלו פורענותם הרי הם חסידים וכן הוא אומר (דברים כה) ונקלה אחיך כיון שלקה אחיך הוא, כן מפורש באגדה:

דובב מישרים חלק א סימן כא

יקרת מכתב כת"ה השגתי, בדבר השאלה במומר שנהרג פתאום ע"י עכו"ם אם מתאבלין עליו, ותליא במחלוקת העטרת זהב [ס"ה] והש"ך ביו"ד סי' ש"מ ס"ק ט' וס"ק י', דדעת העטרת זהב שם דהא דמתאבלין על המומר הוא משום דחזקה שעשה תשובה, ודעת הש"ך ז"ל הוא ע"פ ש"ס סנהדרין דף מ"ז [ע"א] דנהרג ע"י עכו"ם כיון שלא בדין מיקטל הו"ל כפרה. ויהיה נפ"מ בין שני טעמים הללו בנהרג פתאום דלא עשה תשובה קודם מותו, דלדעת עטרת זהב אין להתאבל, אולם לדעת הש"ך ז"ל גם בכה"ג מתאבלין עליו. וכת"ה חיזק לדברי העטרת זהב ז"ל דלעולם לא אישתמיט ממנו סוגיא מפורשת, רק דס"ל מכח סברא דלא סגי במה דאיקטל לבד כל שלא הרהר תשובה נוסף על ההריגה, כי מה בצע בההריגה אם לא זכה לתשובה, ועפ"י האריך בסברות ישרות בטוב טעם, וכאשר הביא כ"ת כיון בזה לדעת הפרשת מרדכי יו"ד סי' כ"ה.

הנה לדעתי יש לחזק ולהדר פני זקני הש"ך ז"ל, דהנה כ"ת העיר הערה עצומה בהא דהשיב אביי לרב יוסף שם בסנהדרין דף מ"ז [ע"א] מי סברת מת מתוך רשעו הו"ל כפרה, הרי תני ר' שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ציבור יטמא, תלמוד לומר בעמיו, והקשה כ"ת מאי ראייה משם להרוגי ב"ד דבודאי עשו תשובה דכל המומתים מתודים [שם מ"ג ע"ב], אבל שם הלא מיירי בלא עשה תשובה כמבואר ברש"י ז"ל [ד"ה יטמא] דלא כיפרה לו מיתתו אם לא חזר בו, ולכאורה צע"ג בזה.

אולם הנ"ל דהנה נודע דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' עכו"ם הל' ו' דאנשי עיר הנדחת אחר שהודחה כל העיר שולחין להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם, אם עשו תשובה מוטב עי"ש, והנה יוצא לנו מדברי הרמב"ם דבר חדש דבעיר הנדחת אפילו אחר זה שעברו על ההתראה, מ"מ הברירה בידם לחזור ואין ממיתין אותן, רק אם עומדים במרדם לפני ב"ד ואין רוצין לחזור אז הם נהרגים, [והראב"ד ז"ל באמת תמה שם דהיכן מצינו שתשובה יועיל לפטור ממיתת ב"ד עי"ש].

ואולי י"ל דמקור דברי הרמב"ם ממתני' דסנהדרין דף קי"א [ע"ב] דאנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא, ואמאי כיון דכל המומתין מתודין א"כ עשו תשובה, ותשובה עם מיתה הלא בודאי מכפרת [יומא פ"ה ע"ב]. והיה דוחק להרמב"ם ז"ל לאוקמי דמתני' הנ"ל מיירי בלא איקטלי כדברי התוס' ז"ל בסנהדרין דף מ"ז [ע"א] ד"ה ואמאי, אלא ע"כ דעיר הנדחת יצאו מכל חייבי מיתות ב"ד בדבר חדש ואינן נהרגין רק אם עומדים במרדם ועל כן אין להם חלק לעולם הבא, דהא הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' תשובה [ה"א] ס"ל דכל חייבי מיתות ב"ד אין מתכפר להם במיתתן עד שיעשו תשובה.

עכ"פ מבואר דאנשי עיר הנדחת אינן נהרגין רק אם עומדים ברשעתם אחר שעברו, ומדויקים בזה דברי הש"ס וז"ל נהרג מתוך רשעו, היינו דע"כ איירי בעומד ברשעו בשעה שנהרג דאל"כ אינו נהרג כלל, כן נראה לי לדעת הרמב"ם ז"ל.

ולפי"ז שפיר מתורץ קושית כת"ה שהקשה דמאי מייתי ראייה מפרשו אבותיו, הא שם מיירי בלא עשה תשובה,

אבל בהרוגי בי"ד הלא בודאי עשו תשובה כנ"ל, דזה אינו, דאביי מייתי שפיר דהא אנשי עיר הנדחת הלא ע"כ נהרגין רק בלא עשו תשובה כדברי הרמב"ם ז"ל, ועל כן שפיר מייתי מפרשו אבותיו דמת מתוך רשעו אין להם כפרה וה"ה נהרג מתוך רשעו, ושפיר דחי אביי שם את ר"י דאין ראייה מהא דקיי"ל קדשי מזבח של עיר הנדחת דימותו דאמרינן הואיל ונדחה ידחה, דלעולם י"ל אין דיחוי, והכא דעיר הנדחת שאני מכל חייבי מיתת בי"ד כיון דאינן נהרגין רק מתוך רשעתן כנ"ל, וא"כ אין לומר כיון דאיקטלו הו"ל כפרה.

ולפי"ז שפיר מביא הש"ך ז"ל ראייה מש"ס הנ"ל דגם בלא עשו תשובה אם נהרג ע"י עכו"ם מכפרי, דהא הרוגי בי"ד דעיר הנדחת מיירי ע"כ בלא עשו תשובה, וע"ז מחלק אביי בין הרוגי בי"ד להרוגי מלכות דכיון שלא בדין קא מיקטלו הוי להו כפרה, א"כ שמע מינה דגם בלא עשו תשובה אם נהרג ע"י עכו"ם יש לו כפרה, וא"כ ממילא אפילו בנהרג פתאום דלא עשה תשובה קודם מותו מתאבלין עליו.

רמב"ם מאמר קידוש השם

המין השלישי במדרגת הנהרגים על קדושת השם והאנוסים באונס השמד דע כי בכל מקום שאמרו בו חז"ל ינהרג ואל יעבור אם יהרג כבר קדש את השם ואם היה בעשרה מישראל כבר קדש את השם ברבים כמו חנניה מישאל ועזרי' ודניאל ועשרה הרוגי מלכות, ושבעת בני חנה ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם הרחמן יקום נקמת דמיהם בקרוב, וכו'. ואיש שיזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדושת השם אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא מעולם הבא ואפילו לא היה ת"ח וכך אמרו ע"ה (פסחים נ' א') מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם כגון ר' עקיבא וחבריו וכ"ש דאיכא תורה ומע"ט אלא הרוגי לוד וכו' ע"ש.

שו"ת משנה הלכות חלק יג סימן קכו

אי יש להתאבל על הקדושים שנהרגו ע"י עכו"ם

מע"כ יד"ע וידי"נ הגאון הגדול פאר הדור, שלשלת היוחסין מגדולי מרביצי תורה בדורינו כו' כקש"ת מוה"ר ברוך שמעון שניאורסאן שליט"א ראש ישיבת טשעבין ירושלים עיה"ק ת"ו. אחדשכ"ג בידידות נאמנה.

מה שציין לח"ס יו"ד סי' של"ג וא"ע ח"ב סי' קל"ב עיין שו"ת מוהר"ח א"ז סי' י"ד דהר"מ בה"ר מאיר זצ"ל כתב שמה"ר שמריה בר' חיים ז"ל הורה שאין להתאבל על הקדושים ומטובותיה דמר קאמינא שלא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד ואומר אני שצריך כפרה וסליחה על הדבר אשר יצא מפיו כך כי זה לשון רבנא זקניי זצ"ל בפ' נגמר הדין (דמ"ו) תנן הרוגי בי"ד לא היו מתאבלין עליהן וכו' א"ל רבא מי קא מדמת מת מתוך רשעו לנהרג מתוך רשעו נהרג מתוך רשעו משום דלאו כי אורחיה קא מיית הוי ליה כפרה כו' אבל הרוגי גוים דלאו בדין קא מיקטלי מיתה בעלמא מכפרת לו ומתאבלין עליו עכ"ל אבא מארי זצוק"ל ומעתה כ"ש וכ"ש עד סוף כל העולם שנהרג מתוך צדקו בידי הגוים על קידוש ב"ה ע"ש באריכות וצ"ע שלא הרגישו בזה. והארכתי בזה במקום אחר.

שו"ת משנה הלכות חלק טז סימן לג

מוצש"ק בראשית התשס"א בני"א יצו"א מע"כ ידידי היקר מאד נעלה חובר חבורים מחוכמים ה"ה הרה"ג וו"ח וכו' כש"ת מוה"ר רחמים משה שעיו שליט"א בעמח"ס שלשה ספרים

אחדשכ"ת בידידות. הגם כי כתב לי מכתב והערה על דברי הראשונים ועיינתי בדבריו ונהנתי מ"מ זה דרכי לאדם מועט כמני שלא להשיב פעמיים בדבר אחד ולכן גם פה יהיו דברי מעטים ואסמוך על דברי הראשונים.

ומיהו לאות שעיינתי בספריו היקרים בספר שער המעלות פ"ד הביא בהנהרגים על קדה"ש אם נתכפרים עונותיהם אפי' בלי וודוי ותשובה או דוקא בשעשו תשובה, והביא מס' הליכות והנהגות ממרן בעל קהילות יעקב ששמע מפי השמועה שהמתים על קדה"ש בודאי יבאו לדין על עונש עבירות שעשו אבל יקבלו שכר על עצם ההריגה של קדה"ש עכ"ד. ומעכ"ת דחה דבריו מגמ' סנהדרין מ"ז נהרג מתוך רשעו כיון דלאו דכי אורחיה קמיית הוי ליה כפרה, וכו' ואמר להו אביי מאי קמדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד ומ"ש רבינו בשער הרביעי ס"כ דאם נהרג והתודה לפני מותו פ"י בכדי שיהי' להם כפרה קודם המיתה והאריך קצת.

ולפענ"ד יפה כיון בזה אלא דהי' לו להביא ראי' מפורשת מדברי רבינו מהר"ח א"ז ואביו הא"ז הגדול הבאתי דבריהם בספרי משנ"ה מהד"ת ח"ג סי' קכ"ו וז"ל, מה שציין לח"ס יו"ד סי' של"ג וא"ע ח"ב סי' קל"ב עיין שו"ת מוהר"ח א"ז סי' י"ד דהר"מ בה"ר מאיר זצ"ל כתב שמה"ר שמריה בר' חיים ז"ל הורה שאין להתאבל על הקדושים ומטובותיה דמר קאמינא שלא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד ואומר אני שצריך כפרה וסליחה על הדבר אשר יצא מפיו כך כי זה לשון רבנא זקני זצ"ל בפ' נגמר הדין (דמ"ו) תנן הרוגי ב"ד לא היו מתאבלין עליהן וכו' א"ל רבא מי קא מדמת מת מתוך רשעו לנהרג מתוך רשעו נהרג מתוך רשעו משום דלאו כי אורחיה קא מיית הוי ליה כפרה כו' אבל הרוגי גוים דלאו בדין קא מיקטלי מיתה בעלמא מכפרת לו ומתאבלין עליו עכ"ל אבא מארי זצוק"ל.

וגדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל במאמר קדה"ש ז"ל המין השלישי במדרגת הנהרגים על קדושת השם והאנוסים באונס השמד דע כי בכל מקום שאמרו בו חז"ל יהרג ואל יעבור אם יהרג כבר קדש את השם ואם היה בעשרה מישראל כבר קדש את השם ברבים כמו חנניה מישאל ועזרי' ודניאל ועשרה הרוגי מלכות, ושבעת בני חנה ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם הרחמן יקום נקמת דמיהם בקרוב, וכו'. ואיש שיזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדושת השם אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא מעולם הבא ואפילו לא הי' ת"ח וכך אמרו ע"ה (פסחים נ' א') מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם כגון ר' עקיבא וחבריו וכ"ש דאיכא תורה ומע"ט אלא הרוגי לוד וכו' ע"ש. הנה הדגיש לן הרמב"ם ז"ל אפי' היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו ופשוט דלא אמר שהתודה עליהם דא"כ אינו כירבעם אלא הרי הוא ככל בעלי תשובה ומבואר עכ"פ דלא עשה תנאי לומר שהתודו או עשו תשובה אלא כל שנהרגו ע"י עכו"ם בשביל שהם ישראל נתכפר להם הכל. וכ"ש וק"ו בקדושים שגזרו על כלם להריגה ז"פ.

ומה שיצא מעכ"ת לחלק בחילוק שסיים ז"ל אבל אם בשעת מיתנו אינו מכיר את בוראו אין מתכפר לו כל עונותיו אלא מה שראוי להתכפר לו בעבור צער ההריגה עצמה עכ"ל, ולא ידעתי חילוק זה מנ"ל, דכיון שנהרג על קדה"ש מהני בלי וודוי כלל ואפילו מלא עונות כירבעם בן נבט וחבריו ה"ה אפילו אינו מכיר אבל סוף סוף נהרג על קדה"ש ית"ש ונתקדש ש"ש על ידו, ולפענ"ד פשוט דכל שנהרג ע"י מלכות או סתם עכו"ם בשביל שהוא ישראל הרי זה נהרג עקה"ש כללא הוא וכולל כלם ממש דכיון דבשם ישראל יכונה ובשביל שהוא מזרע ישראל נהרג הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וזה שהתפלל בלעם תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו.

ולא אוכל לעבור מלהעיר דמצינו מחלוקת לענין מצות קדה"ש שלא בפני עשרה אלא בידיעתם ודייקו מלשון הרמב"ם שכתב יש שם עשרה, היה בעשרה, נאנס בתוך עשרה, ובסה"מ כתב במקום הרבים, ועיין ש"ך דסגי בידיעה, וכ"כ הרדב"ז סי' אלף קכ"ג ועיין מאירי סנהדרין ע"ד שכתב להדיא דא"צ בפני עשרה ועיין ס' עינים למשפט באריכות. ולכאורה לא הביאו מה שכתב רבינו הרמב"ם דיש שתי מצות בקידוש השם אחת) קדה"ש בינו לבין קונו ואחת קדה"ש ברבים, וזה שדייק רבינו דע כי בכל מקום שאמרו בו חז"ל יהרג ואל יעבור "אם יהרג כבר קדש את השם" הנה לשון אם נהרג אף שלא הי' ברבים הרי קדה"ש, ושוב כתב "ואם היה בעשרה מישראל כבר קדש את השם ברבים" כמו חנניה מישאל ועזרי' ודניאל ועשרה הרוגי מלכות, ושבעת בני חנה ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם וא"כ הרי לן שתי מצות בקדה"ש אחד בלא עשרה והשני לפני עשרה, וקדה"ש קיים בכל אופן אלא נפ"מ אי הוי קדה"ש ברבים או לא ודו"ק.

שו"ת משנה הלכות חלק טז סימן קכא

מומר שנהרג על היותו יהודי אי הוי בכלל קדה"ש

כ"ד לחדש הרחמים התשנ"ח בבנ"י יצו"א מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים את מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם ג"א חד מבני עליה כג"ת מוה"ר יצחק זילבערשטיין שליט"א רב ב"ב וראש הכולל יושב על מדין.

על דבר אשר העיר בדבר חדש דמה שאמרו בגמ' סנהדרין דף מ"ז במת מתוך רשעו אין מתאבלין עליו ובגמ' שם מחלק רבא לאביי ואמר מי קמדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו מת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קמיית לא הוי ליה כפרה נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית הויא ליה כפרה, תדע דכתיב מזמור לאסף וגו' מאי עבדך ומאי חסידיך לאו חסידיך חסידיך ממש עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא וכיון דאיקטיל קרי להו עבדיך, ואמר ליה אביי מי קמדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד הרוגי מלכות כיון שלא בדין קא קטלי הויא להו כפרה ופרש"י הרוגי מלכות הני דעובדי כוכבים. ומעכ"ג מביא דנחלקו רבותינו הלבוש והש"ך ודעימייהו יו"ד סי' ש"מ במומר שנהרג ע"י גוים אי מתאבלין עליו ונחלקו בזה האחרונים ז"ל נמצא עכ"פ דא בפלוגתא שנוי' וא"כ הכ"נ האי נהרג בב"ב ר"ל ע"י הסקאדים עכ"פ לשיטות אלו בעי כפרה עדיין.

ולפענ"ד יש לחלק בין מומר שנהרג ע"י גוים פרטים בשביל שגנב או גזל עכ"פ בשביל חשבנותיו שהי' לו דאז בעינן שע"י סבלו מהגוים בהריגתו שלא מן הדין ושלא בצדק ובמיתה משונה נתכפרו לו עונותיו או

שארמירן עכ"פ הרהר תשובה ברגע אחרונה וכעין זה כתב בשו"ת מהר"ם שי"ק על דברת רבינו ורבן של כל ישראל מרן הח"ס לענין חילול שבת אי מותר לחלל שבת בשביל אדם שהוא מחלל שבת ר"ל. וכתב המרמ"ש דכל משומד אפי' בעת צרה הוא מהרהר בתשובה ועכ"פ. ניזל בתר רובא ונראה דדא הוא דעת הלבוש ורבינו הש"ך בסי' ש"מ ובסי' שע"ו ועיין שו"ת מהרי"ל סי' ע"ב וז"ל ומה שכתבת' בהני דנהרגו מתוך רשעתן דמיקרי קדוש וחסיד אין הכ"נ קרא נמי כתיב נתנו נבלת עבדיך ומוקמינן בהני דנהרגין מתוך רשען ועיין א"ז הל' אבלות סי' תכ"ח באריכות וז"ל הא למדת דבין לאביי ובין לרבא מת מתוך רשעו לא הוי כפרה נהרג מתוך רשעו בידי עכו"ם הויא ליה כפרה כי פליגי בהרוגי ב"ד דלאביי לא הוי כפרה לרבא הויא להו כפרה ע"ש. והנה פשוט דכל הני ראשונים לא כתבו כלום מהרהר תשובה אלא מדין נהרג ע"י עכו"ם או ישראל דהא גופי' שנהרג ע"י עכו"ם מכפרת.

ומיהו לפענ"ד לדידן אין זה תלוי במחלוקת הלבוש והש"ך ודעימיה אלא יש כאן חילוק בין הרוגי מלכות להרוגי גוים ואינם מלכות או אפילו הרוגי מלכות אלא שלא נהרגו בשביל שהם יהודים אלא שנהרגו על רשעתם או על אחד מהרשעיות שעשו כגון שגנבו וכיוצא בזה, וע"ז נהרגו או בשביל ממון וע"ז נחלקו אי בעי הרהור תשובה או סגי בצער שנהרג וכמ"ש לשון הלבוש שם סי' ש"מ ס"ה יש אומרים שאם נהרג ביד גוים מתאבלים עליו שחזקה שהרהר תשובה אבל היכא שנהרג ע"י מלכות בשביל שהוא יהודי ולא בשביל איזה חטא שיש עליו זה ענין אחר שהוא גדר של קדוש השם וכל שנתקדש ש"ש על ידו זה בעצמו הוא הכפרה בעצמה.

ודין זה נובע מגמ' פסחים (נ' ע"א) מהא דרב יוסף בריה דריב"ל חלש ואיתנגיד כי הדר אמר שמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד וכו' ע"ש.

ובאגרת הרמב"ם מאמר קדה"ש ד"ה המין השלישי במדרגת הנהרגים וחשב כמו חנניה מישאל ועזריה ודניאל ועשרה הרוגי מלכות ושבעת בני חנה ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם הרחמן ינקום נקמת דמיהם בקרוב ובעדם נאמר אספו לי חסידי (תהלים נ' ה') וגו' ואמרו חז"ל (שה"ש ר' ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' השבעתי בדורות של שמד בצבאות שעשו לי צביוני ועשיתי צביונם או באילות השדה ששפכו דמם עלי כדם צבי ואיל ועליהם הוא אומר (תהלים מ"ד כ"ג) כי עליך הורגנו כל היום ואיש שיזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדה"ש אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא בן עוה"ב ואפילו לא הי' ת"ח וכך אמרו ע"ה (פסחים) מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתם ע"ש.

הנה שחשב שם ר"ע וחבריו ות"ח וגם מי שאינו לא זה ולא זה אלא רשע כירבעם בן נבט וחבריו אפ"ה אין בריה יכול לעמוד במחיצתם ולא זכר ולא פקד דין של הרהור תשובה, ולפענ"ד פשוט דעקדה"ש מיירי בכל יהודי שנהרג במלחמה כזו והגוים זרקו הסקאדים להרוג יהודים בארץ ישראל בכל מקום שהם בשביל שהם יהודים והיהודים אינם בורחים שיש בידם לברוח ונהרגים בשביל שהם יהודים הרי זה בכלל מקדש השם, שמת ע"י מלכות של עכו"ם בשביל שהוא יהודי ואפילו שהוא מן הכת של ירבעם בן נבט וחבריו אבל מ"מ הוא בכלל

עוה"ב ואין זה ענין שנהרג מגוים והוא עומד ברשעו שהביא הלבוש ז"ל כנלפענ"ד.

וחלוק זה מצאתי עוד מפורש במהר"ח א"ז סי' י"ד שחלק שם על מוה"ר שמרי' בר' חיים ז"ל שהורה שאין להתאבל על הקדושים שנהרגו ע"י גוים והאריך שם מגמ' סנהדרין ובמחלוקת אב"י ורבא בנהרג ע"י גוים או מלכות של גוים בשביל רשעתו ולבסוף כתב וז"ל ושוב מצאתי שכתב רבינו זקני בקובץ שלו בשם ספר המקצועות וזה לשון רבנא זקני שכתב בס' המקצועות מי שנהרג על ייחוד השם ועל קידוש השם ברוך הוא בין בשעת שמד בין שלא בשעת השמד כגון דאמרי ליה פלח לע"ז ואי לא קטילנא לך ומסר את עצמו למיתה ונהרג או נצלב או נשרף על יחוד השם כיון שקידש את השם בנפשו ובגופו כל ישראל חייבין להתאבל עליו ולקרוע ולהספידו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואשתו לא תנשא עולמית משום כבוד שמים ומשום כבודו וסיים בקובץ עכ"ל. הנה עשה שני חילוקין אחד בנהרגו ע"י גוים מתוך רשעו ומשום דלאו כי אורחיה מת הוא ליה כפרה ובזה תלוי כל המחלוקת בין אב"י ורבא בגמ' סנהדרין שם ע"ש אבל במי שנהרג על קדוש השם בשביל שהוא יהודי הרי זה קדוש יאמר לו בכל אופן.

ולכן לפענ"ד האי גברא שנהרג מהסקאדים שהגוים שלחו על בני ישראל וח"ו להכחיד את כלל ישראל ואצלם אין נפ"מ אם יפול על שומרי התורה ומצות או במקום אחר שהרי שלחו לתל אביב ולב"ב ולשאר בכל מקום שיש יהודים א"כ הם ח"ו על הכלל כלו יצאו וכלם היו בכלל ואם נפל הסקאד מהגוים לפענ"ד הוא בגדר אחר ולא בגדר של הרוגי עכו"ם אלא מהרוגי עכו"ם בשביל שהם בני ישראל וכבר כתבתי שגם במלחמה האחרונה שנהרגו יותר מששת מיליאן קדושים מאחינו בני ישראל אפילו שלא כל אחד הלך למסור עצמו אבל כיון שנהרגו כחלק מכלל ישראל ואותו רשע שפך חמתו על כל נפש מישראל ולכן בסתם ידוע ומפורסם שכל הרוגי הנאצים קדושים קרינן להו ואין פוצה פה ומצפצף ח"ו א"כ מי שמת תחת יד הרשעים ועל ידם וכיוצא בזה הרי הם כולם קדושים ובכלל גמ' פסחים כנלפענ"ד.

שו"ת משנה הלכות חלק יט סימן קכב

קדושת הנהרגים על קידוש השם וחומר הוצאת לעז עליהם

הנני בזה ראשונה לצרף העתק מתשובה שכתבתי מזה כמה שנים בדבר שאלתו, היות שראה חלוקי דעות בדין בני ישראל הנהרגין בידי גוים על קידוש השם, ובצדקתם ובעולם הבא שלהם. הנה הרמב"ם ז"ל כתב באגרות מאמר קידוש השם, המתחיל אמר משה בן הרב הדיין מימון הספרדי זצ"ל, ומובא גם בתשב"ץ (ח"א סי' ס"ג) ובריב"ש (סי' י"א). לאחר שחילק המאמר לחמשה מינים, כתב וזה לשונו, המין השלישי, במדרגת הנהרגים על קדושת השם והאנוסים באונס השמד. דע, כי בכל מקום שאמרו בו חז"ל יהרג ואל יעבור, אם יהרג כבר קידש השם וכו', כמו חנניה מישאל ועזריה ודניאל (דניאל פר' ג'), ועשרה הרוגי מלכות (מדרש תהילים ט יג), ושבעת בני חנה (גיטין דף נ"ז ע"ב), ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם, הרחמן ינקום נקמת דמיהם בקרוב, ובעדם נאמר (תהלים נ ה) 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח'. ואמרו חז"ל (שהש"ר ב ז), 'השבעתי אתכם

בנות ירושלים' וגו', השבעתי בדורות של שמד בצבאות שעשו לי צביוני ועשיתי צביונם, או באיילות השדה ששפכו דמם עלי כדם צבי ואיל, ועליהם הוא אומר (תהלים מד כג) 'כי עליך הורגנו כל היום'. ואיש שיזכהו הא - ל לעלות במעלה עליונה כזאת, כלומר שנהרג על קדושת השם, אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא מעולם הבא, ואפילו לא היה תלמיד חכם. וכך אמרו עליהם השלום (פסחים דף נ' ע"א), מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, כגון רבי עקיבא וחבריו, וכל שכן דאיכא תורה ומעשים טובים אלה הרוגי לוד, ע"ש.

הרי שכתב, שכל איש מישראל שנהרג על קדושת השם בשביל שהוא ישראל, אפילו היה בחייו רשע כירבעם בן נבט וחבריו שהעמיד עגלים והחטיא את ישראל לעבוד עבודה זרה, ולא היה תלמיד חכם, אפילו הכי כיון שנהרג על ידי הגויים בשביל שהוא ישראל הרי הוא קדוש גמור, והוא לעולם הבא במקום שהרוגי מלכות עומדים, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם (פסחים שם).

ובתשובת מהר"ח אור זרוע (סי' י"ד) לרבי נחמן ברבי שמריה, שהראה לו מכתב מרבי משה ברבי מאיר ז"ל כתב, לשון רבנא זקיני זצ"ל, בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ו ע"ב) תנן, הרוגי בית דין לא היו מתאבלין עליהם וכו' וכתב (משלי יא י) 'באבוד רשעים רנה' וכו'. ואמרו בגמרא (שם דף מ"ז ע"א), אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא וכו'. אמר ליה אביי, מי סברת מת מתוך רשעו הוי ליה כפרה, מת מתוך רשעו לא הוי ליה כפרה, דתני רב שמעיה וכו'. אמר ליה רבא, מי קמדמית מת מתוך רשעו לנהרג מתוך רשעו, נהרג מתוך רשעו משום דלאו כי אורחיה מיית הוי ליה כפרה, מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחיה קא מיית לא הויא ליה כפרה. תדע, דכתיב (תהילים עט א - ב) 'מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ', מאי עבדיך, ומאי חסידיך וכו'. אמר ליה אביי, הרוגי מלכות כיון דלאו בדין קא מיקטלי הוה להו כפרה. הא למדת בין לאביי בין לרבא, מת מתוך רשעו לא הוי ליה כפרה, נהרג בידי גוים הויא ליה כפרה, הלכך אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה ומת מתוך רשעו, לכולי עלמא אין מתאבלין, נהרג בידי גוים מתוך רשעו לכולי עלמא מתאבלין וכו'. והא דמסיק התם דקבורה ועיכול בשר בעינן, היינו דוקא בהרוגי בית דין דבדין קא מקטלי, אבל הרוגי גוים דלאו בדין קא מקטלי מיתה בעלמא מכפרת לו ומתאבלין עליו, עד כאן לשון רבנא זקיני זצ"ל באור זרוע.

וזה לשון אבא מארי זצוק"ל בסימני אור זרוע, אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה, ומת מתוך רשעו, דהיינו קודם שעשה תשובה, אין מתאבלין עליו. נהרג בידי גוים מתוך רשעו, הויא ליה כפרה ומתאבלין עליו, עד כאן לשון אבא מארי זצוק"ל. ומעתה, כל שכן וכל שכן עד סוף העולם, שנהרג מתוך צדקו בידי גוים, כגון אלו הקדושים שנהרגו בידי גוים על קידוש השם ברוך הוא, ונתקדשו על יחוד שמו יתברך, שמתאבלין. ומי שאמר שאין להתאבל, אם כן הוא מוציא לעז עליהם, ומדמי להו חס ושלום למת מתוך רשעו, פשיטא שזה עצמו צריך כפרה וסליחה. ולא להוכיח באתי כו', לא נמנעתי מלכתוב את אשר בלבי ועצתי, כי אם היה שומע לעצתי, היה נראה לי על הדבר שיצא מפיו לכל הפחות היה מקבל עליו תעניות שני וחמישי עד ראש השנה, והמקום ירחם

עליהם ועלינו ועל כל ישראל בעגלא ובזמן קריב, ויפיל כל אויבנו וישבר וימגר כל הקמים עלינו לרעה, אמן כן יהי רצון ושלומו. כחשק תלמיד המדוכה העני והעלוב הנבזה, יצחק בן הרב רבי חיים נב"ה, עכ"ל מהר"ח אור זרוע.

היוצא מדברינו, שכל אדם מישראל שנהרג על ידי גוים, הרי זה בכלל הקדושים שקידשו השם ואין אדם נכנס במחיצתו, ואפילו הם רשעים גמורים. וכל שכן מי שהיה תלמיד ישיבה ושומר מצות, כל שכן וכל שכן הוא עד סוף העולם שקדוש יאמר לו, ומי שמדבר עליו צריך לקבל תשובה. ואם מדברים על כיוצא בזה בדרך בזיון וברבים, הוי ליה בכלל השם ברבים שדבר על קדוש ישראל. וכן אני אומר על המדברים על קדושי ישראל בכל מקום, ובפרט בארץ ישראל על הנהרגים מהגוים הערבים או שאר גוים, שהנהרגים הם קדושי עליון מקדשי שם שמים, ועליהם אמרו (תהלים נ ה) 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח'. והרי לן הרמב"ם ומהר"ח אור זרוע ואביו וזקיננו שפסקו כן, ואין חולק עליהם.

וממילא מובן, שלא רק אותם שעלו על מוקד בזמן הצלב או לפניהם או לאחריהם, אלא בכל דור ודור, יהודי הנהרג חס ושלומו על ידי גוים, הרי הוא קדוש ומקדש שמו ברבים, שבשביל שהוא יהודי נהרג. ולזה אמרו בתפילת 'אבינו מלכנו', עשה למען הרוגים על שם קדשך. ולא רק אלו שהיו צדיקים, אלא אפילו רשעים גמורים, כיון שנהרגו על קידוש שמו יתברך הם קדושי עליון, שאסור להרהר אחריהם חס ושלומו. וכמו שאין מזכירין לרשע שעשה תשובה מעשיו הראשונים (ב"מ דף נ"ח ע"ב), כל שכן וקל וחומר שאין מזכירין עליהם חס ושלומו עונותיהם הראשונים. ואף שודאי האמת הוא, שבלתי החטאים לא היה עולה הכורת רחמנא ליצלן, והחורבן הראשון שחרב אמרו בגמרא (יומא דף ט' ע"ב) על שעברו על שלוש עבירות החמורות, ובבית שני היו צדיקים גדולים ותלמידי חכמים ובעלי חסד, אלא שהיתה ביניהם שנאת חנם. ומכל מקום, לאחר שנהרגו על קידוש השם, נתקדשו בקדושתם העליונה, והמדבר עליהם כאילו מדבר חס ושלומו על השכינה וכו'.

והנה בזמן האחרון רב המכשול שמבזים חס וחלילה מקדשי השם בני ישראל, ומזלזלים בכבוד הנהרגים על ידי עכו"ם, הן ביחיד והן ברבים. ולפעמים אפילו אצל חרדים, שהוא בזיון מקדשי השם ברבים, מלבד הבזיון לנהרג הנפטר המת הקדוש, שהוא איסור בפני עצמו ובפרט לאחר מותו, וגם להמשפחה וחבריו וקרוביו וידידיו, שבמקום שישמחו שעלה למדרגה גבוהה ונשגבה, כאשר כתב על זה הרמב"ם ז"ל (שם) וזה לשונו, ואיש שיזכהו הא - ל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדושת השם וכו', ע"כ. הרי שזה זכות גדול שקראו שיזכהו הא - ל, וכן זכות הוא לכל הנלוים ולמשפחתו ולאשתו ובניו, כאשר כתב שם הרמב"ם. ומהר"ח אור זרוע (שם) הוסיף, שאשתו אסורה להנשא מחמת רוב קדושתו. והמבזין קדוש כזה, אדרבה, חושבין זה לפגם לו ומטילין דופי בכל מכל כל. ולפי דבריו הוא חוטא ומורד במעשיו, והוא מתחייב בנפשו, ויש בזה איסור יותר גדול של חילול השם, שהוא חילול השם גדול ונורא מאד לבזות מקדשי השם ביחיד או ברבים רחמנא ליצלן, ומה גם שהוא נגד חז"ל גמרא מפורשת ופוסקים מפורשים בלי חולק. ומה שהגיעו לזה, הוא מפני שבמקום ללמוד ולעיין בגמרא ובפסק ענינים על פי דעת תורה, אנשים אלו הם עוסקים בעיתונים ומושפעים

מעיתונים החילוניים ודעותיהם ובפרט מהפאליטיקא, והגם שיש לומר שכוונתם רצויה, אבל הפועל יוצא נורא מאד וכו'.

חנוכת התורה פרשת כי תשא אות צח

צח) במדרש רבה מהיכן זכה משה לקרני הוד ממה שנשתייר בקולמס וקנחה בציצית ראשו של משה וכו' עיין שם. ויש להקשות היאך הדעת סובלתן לומר אצל הקדוש ברוך הוא שנשתייר דיו בהקולמס וכי לא ידע מתחלה כמה דיו יספיק לכתובת התורה כולה עד שלקח יותר מהצורך והוא דבר תימה. ועוד קשה בדברי המדרש דהקשה מהיכן זכה ומתרץ על ידי הדיו הא הקושיא היה מאיזה זכות בא לו זאת. ויש לפרש על פי מה דאיתא במדרש בשעה שאמר משה מחני נא מספרך נמחה שמו בפרשת תצוה שלא נזכר שמו כי אם בלשון ואתה תצוה וכו'. והנה בהיות שהקב"ה יודע אחריתו של דבר מראשיתו והיה בתוך הקולמס דיו לצורך כתיבת כל התורה כולו אך כשאמר משה מחני נא חל עליו עונשו ולא נזכר שמו בפרשת תצוה נמצא דאיתו דיו שהיה ראוי לכתוב משה היא נשאר בהקולמוס. והנה בעבור שראה הקדוש ברוך הוא שמשה מסר נפשו על כלל ישראל אותו זכות נתפרע לו שקינח הקולמס בציצית ראשו ובעבור זה זכה לקרני הוד על שמסר נפשו על ישראל:

Questions of the week

#1

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד עמוד א

יצחק אבינו עקור היה, שנאמר: ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, על אשתו לא נאמר אלא לנוכח, מלמד ששניהם עקורים היו. א"ה, ויעתר לו - ויעתר להם מיבעי ליה! לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע.

ט"ז אורח חיים סימן נג ס"ק ג

בב"י מביא דעת התוס' פ' לולב הגזול דלירד בתעניות ומעמדות הוי כמו ש"ץ קבוע וצריך שיתמל" זקנו דוקא וכ"כ הרשב"א והרא"ש: בטור כתוב בשם הרא"ש שאין מעלות הש"ץ תלוי ביחוס משפחה דאם מן משפחה בזויה וצדיק טוב לקרב מזרע רחוקים שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב וכו' רש"ל מ"מ אם שניהם שוים בודאי מיוחס קודם לשאינו מיוחס כי אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק כו' עכ"ל. ולעד"נ מדכתב הרא"ש טוב לקרב מזרע רחוקים ש"מ שיש כאן עוד אחר מזרע שאינם רחוקים דלשון טוב לקרב משמע שיש ברירה ואפ"ה טוב לקרב זה שהוא אינו מיוחס כדי לקרבו לאותו זרע לשכינה דרחמנא לבא בעי ותהיה תפלתו נשמעת יותר מצדיק בן צדיק וזה נלמד מפסוק לרחוק ולקרוב כנ"ל:

#2

בראשית רבה פרשת תולדות פרשה סג אות י

ויגדלו הנערים, רבי לוי אמר משל להדס ועצבונית שהיו גדילים זה על גבי זה וכיון שהגדילו והפריחו זה נותן ריחו וזה חוחו כך כל י"ג שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר, לאחר י"ג שנה זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודת כוכבים, א"ר אלעזר צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנה מיכן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרני מעונשו של זה.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ב עמוד ב

אמר רבי יהודה: מעשה בהילני המלכה בלוד, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה, והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם, ולא אמרו לה דבר. - אמרו לו: משם ראייה? אשה היתה ופטורה מן הסוכה. - אמר להן: והלא שבעה בנים הוו לה. ועוד: כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים. למה לי למיתני ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים? הכי קאמר להו: כי תאמרו בנים קטנים היו, וקטנים פטורין מן הסוכה, כיון דשבעה הוו - אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו. וכי תימרו: קטן שאינו צריך לאמו - מדרבנן הוא דמיחייב, ואיהי בדרבנן לא משגחה

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Answers to the Questions 2 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Comments on the show 8 *click here*

Comments on the show 9 *click here*

Comments on the show 10 *click here*

Comments on the show 11 *click here*

Comments on the show 12 *click here*

Comments on the show 13 *click here*

Comments on the show 14 *click here*

Comments on the show 15 *click here*

Comments on the show 16 *click here*

Comments on the show 17 *click here*

Comments on the show 18 *click here*

Comments on the show 19 *click here*

Comments on the show 20 *click here*

Comments on the show 21 *click here*

Comments on the show 22 *click here*

Comments on the show 23 *click here*

Comments on the show 24 *click here*

Comments on the show 25 *click here*

Comments on the show 26 *click here*

Comments on previous Shows

Show 191- Marijuana in Halacha

Comment 1 *click here*

Show Suggestions

Suggestion 1 *Click here*

Suggestion 3 *Click here*

Suggestion 3 *Click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Though it is not Al Derech Hapshat, I will share an answer I heard from R' Chaim Yisrael Wienfeld, a rabbi in Flatbush.

He notes that when Chazal say Aino Domeh x to y, the second of them is always the greater. For example, אינו דומה תפילת צדיק לראייה. So here, where it says אינו דומה תפילת צדיק לראייה, it should mean that the Tefilos of the Tzaddik ben Rasha are greater. Since Chazal say that the Imahos were barren because הקב"ה רוצה בתפילתן של צדיקים, so the greater the Tefilos are the longer he would leave them Akaros, to have them Daven for longer. So since Yitzchak's Tefilos were not as Chashuv as Rivka's, Hashem answered them more quickly.

Comments on the show

This is the story you were referring to:

For me, Rav Gustman was the living link to the Jewish world destroyed by the Nazis. I never had to wonder what a Rav in Vilna before the war looked like, for I had seen Rav Gustman, 35 years after the war. At the head of a small yeshiva in the Rechavia section of Jerusalem, Rav Gustman taught a small group of loyal students six days a week. But on Thursdays at noon, the study hall would fill to capacity: Rabbis, intellectuals, religious court judges, a Supreme Court justice and various professors would join along with any and all who sought a high-level Talmud shiur (class) that offered a taste of what had been nearly destroyed. When Rav Gustman gave shiur, Vilna was once again alive and vibrant.

One of the regular participants was a professor at the Hebrew University, Robert J. (Yisrael) Aumann. Once a promising yeshiva student, he had eventually decided to pursue a career in academia, but made his weekly participation in Rav Gustman's shiur part of his schedule, along with many other more or less illustrious residents of Rechavia and Jerusalem.

The year was 1982. Once again, Israel was at war. Soldiers were mobilized, reserve

units activated. Among those called to duty was a Reserves soldier, a university student who made his living as a high school teacher: Shlomo Aumann, Professor Yisrael Aumann's son. On the eve of the 19th of Sivan, in particularly fierce combat, Shlomo fell in battle.

"They are all holy."

Rav Gustman mobilized his yeshiva: All of his students joined him in performing the mitzvah of burying the dead. At the cemetery, Rav Gustman was agitated: He surveyed the rows of graves of the young men, soldiers who died defending the Land. On the way back from the cemetery, Rav Gustman turned to another passenger in the car and said, "They are all holy." Another passenger questioned the rabbi: "Even the non-religious soldiers?" Rav Gustman replied: "Every single one of them." He then turned to the driver and said, "Take me to Professor Aumann's home."

The family had just returned from the cemetery and would now begin the week of Shiva -- mourning for their son, brother, husband and father. (Shlomo was married and had one child. His widow, Shlomit, gave birth to their second daughter shortly after he was killed.)

Rav Gustman entered and asked to sit next to Professor Aumann, who said: "Rabbi, I so appreciate your coming to the cemetery, but now is time for you to return to your Yeshiva." Rav Gustman spoke, first in Yiddish and then in Hebrew, so that all those assembled would understand:

"I am sure that you don't know this, but I had a son named Meir. He was a beautiful child. He was taken from my arms and executed. I escaped. I later bartered my child's shoes so that we would have food, but I was never able to eat the food -- I gave it away to others. My Meir is a Kadosh -- he is holy -- he and all the six million who perished are holy."

Rav Gustman then added: "I will tell you what is transpiring now in the World of Truth in Gan Eden -- in Heaven. My Meir is welcoming your Shlomo into the minyan and is saying to him 'I died because I am a Jew -- but I wasn't able to save anyone else. But you -- Shlomo, you died defending the Jewish People and the Land of Israel.' My Meir is

a Kadosh, he is holy -- but your Shlomo is a Shaliach Zibbur – a Cantor in that holy, heavenly Minyan."

Rav Gustman continued: "I never had the opportunity to sit Shiva for my Meir; let me sit here with you just a little longer."

Professor Aumann replied, "I thought I could never be comforted, but Rebbi, you have comforted me."

<http://www.aish.com/h/imd/48961346.html>

Regarding your introduction, I share my all-time favorite Vort on Parshas Noach. R' Yonason Shteif comments that Rashi has several different phraseologies for when he introduces something he's quoting from someone else (aside from when he says the name i.e. "Rabbeinu Avraham"). In the Divrei Hamaskil "Bidorosav" Rashi uses two different ones. "Yesh M'raboseinu Darshan Oso B'shevach..... V'yesh Omrim L'gnai"

He says that Rashi is subtly telling us who "Raboseinu" should be. One should choose a rabbinic mentor who looks to see the good in others.

In viewing the Pittsburgh massacre, (and yes, it is more personal to me than most, as my family has been there since the Russian pogroms of 1916) you laid out a pretty clear case about how it can? Should? Be viewed. With both Aggadic and Halachic sources. But even assuming that it is, in fact, more ambiguous than that—Where there is lots of information that can lead to different conclusion when one selects a portion of the information to form a lens through which to view it (because the entire "dataset" is too complex to decipher)

That is a choice. And the prism one uses to see and decipher such a tragedy and particular information one chooses to highlight says something about the person.

Thank you for having on one of the hidden gems of the Torah world, my family Rav, Rav Shimon silver.

Eli Nadoff

Hi Mr.Lichtenstein,

Thank you for broadcasting your amazing show. I look forward to it each week.

In Rabbi Weinberger's shiur you referenced, he quoted Rabbeinu Yona saying from the time someone who is murdered for being Jewish fears for their life, they already receive a Kappara.

Here is a quote of the Rabbeinu Yona:

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ד אות כ

כ ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה) 'ומא פו, א: (כי מי שיש בידו חלול השם, תשובה ויום הכפורים ויסורי
ם תולים ומיתה ממרקת, לפי שהמיתה ממרקת כל חטא אשר התשובה מועילה. ואם נהרג והתודה לפני מותו,
מעט שנפלה עליו אימת מות יש לו כפרה, ונחשב ההורג כשופך דם נקי וחסיד, שנאמר) תהלים עט, ב: (בשר
חסידך לחיתו ארץ. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה) מדרש תהלים עט: (כי זה נאמר גם על הרשעים שבהם, ש
נאמר עליהם) ירמיה ה, ח: (סוסים מיוזנים משכים היו, "כי נחשבו כחסידים לפי שנעשה בהם הדין, כמו שכ
תוב) דברים כה, ג: (ונקלה אחיך לעיניך - "כיון שלקה הרי הוא כאחיך .

Seeing Rabbeinu Yona inside, it sounds like Rabbeinu Yona reads the Gemara as interpreting Tehillim that the Chiddush is an Over Aveirah with Vidui is not an Avarion, but is even raised to the level of Avadecha and Chasidecha. Also, certainly the Shach (Y"D 340:9) and perhaps the chasam sofer too (Tsushos Y"D 333) don't seem to Pasken that Vidui is required. Is this simply an example of another legitimate position in this discussion, albeit not accepted L'Halacha, or would you understand it differently?

Thank you,

Elie Bashevkin

Response: It's another opinion. The majority of Poskim don't accept it.

Gut Voch,

I very much appreciate the Headlines in Halacha especially the clear Mekoros. I would like to comment on this week's shiur, I believe those few lines you brought from Rabbi Brog were taken out context especially since they were cut and pasted from the whole

shiur. If you listen to the beginning of the Shiur Rabbi Brog clearly says we have no right to give reasons to why Hashem does things. At the point it was cut from the recording he was addressing someone who was trying to explain why this massacre happened by saying it was because of antisemitism and we have to "fight antisemitism". He brought the Bais Halevi to explain why antisemitism happens and that "fighting antisemitism" is not going to solve the problem. He was not Chas Vsholom saying that is why those people were killed. Here is the whole shiur please listen to the first three minutes

TorahAnytime.com | [Thousands of Free Torah Video and Audio Lectures By Hundreds of Rabbis and Speakers](#)

All the best,

Shua Krupenia

Hi Reb Dovid,

Reference your latest podcast, "Pittsburgh Tragedy" and the counter voices rchl giving reasons why it happened (gay parents vechuli) There is a vort I once heard I believe it's a Chasam Soifer regarding Yitzchok bentching Yakkov.

We know that Yakov was afraid to approach his father "Ulai Yemusheini....Vehevesi Olay Klolla Veloi Bruchah" so Rivkah gave Bigdei Eisav to Yakov this way if Yitzchak decides to feel Yakkov he will think it's Eisav....

The CS says There is actually a deeper meaning why Rivkah gave Bigdei Eisav to Yakov then just for the sake of protecting Yakov. You see, Rivka realized that she gave birth to two children one a Tzaddik and the other a Rasha. Then Rivka thought who is to say that in the future Yakov himself will have children, some children will be Tzaddikim while the others could be they will be Reshaim chv. Therefore, Rivka wanted that if G-d forbid Yakov will have children that will walk around with Bigdei Eisav and rchl they won't look like Yakov children those children too should receive Yitzchak bracha since the Bracha of a Tzaddik can be Poel on people to do good. The Kedoshim that would murdered in Pittsburg were part of Birkas Yitzchak and because of our bitter Galus no

one has any right to judge any Yidd and give reasons rchl why it happened! How many Kedoshim perished during holocaust rchl can we give a reason why they died and why others survived? Lo machshevoisai Machshevoisechem therefore no Rav or Rabbi have a right to tread such waters.

Thanks again for you work!

Kol Tuv

Abba

Rav Dovid,

You did a Kiddush Hashem of great importance. And brought tears to my eyes. And you do it in your special Halachic way that is overwhelming in power and clarity.

Yosher Koach Gadol.

With ever-increasing respect,

Nissan

PS - If you are ever in Modiin I will be honored to shake your hand.

Rabbi Lichenstien,

While I wholeheartedly agree with your take on the Pittsburgh massacre, I just wanted to make a point. It seems to me that we are constantly trying to be Melamed Zechus on non-Frum Yidden and increasing the Ahavas Yisroel toward them. Why can't we channel those same energies to increasing the Ahavas Yisroel towards Ehrliche Yidden? If we can find room in our hearts for gays and Mechalilei Shabbos, than certainly we should try to be Melamed Zchus on Frum Yidden who we may disagree with.

In the past when there was a discussion on people in Lakewood who supposedly cheated the government, there was no attempt to be Melamed Zchus and this was

before all the details of the story were even known! Nor was there any attempt to be Melamed Zchus on R' Shmuel Auerbach's Talmidim who include tens of thousands of Bnei Torah and Talmidei Chachomim. The list goes on and on (smoking, Frum woman working etc.), but it just seems like we are investing so much in increasing Ahavas Yisroel towards not-yet-Frum Yidden while we don't even attempt to increase the Ahavas Yisroel towards those who are Shomrei Torah U'Mitzvos. I think we have to be brutally honest and ask ourselves - Is there a double standard here?

B. Weiss

Hello Reb Dovid,

Here's a topic I'd love for you to address in an episode of Headlines. I'm writing to you from Squirrel Hill, Pittsburgh, while still reeling from the calamity in our community. On Sunday, I attended an interfaith vigil orchestrated by the Jewish Federation. It was attended by Naftali Bennet, a broadcast by Reuven Rivlin, speeches by local government and religious dignitaries, songs, prayers etc. It was so packed, I couldn't join the 2,500 people inside, and was standing outside in the drizzle for 1.5 hrs surrounded by close to 1,000 other people -- people of all colors and backgrounds. Certainly many Frum Yidden attended, but we were vastly outnumbered. It was overall a human event, not a Jewish one.

Later that evening I had the Zechus to host a well-known reporter from a prominent Frum magazine who came for two days to feel out and write the story. After 24 hours of breathing in Pittsburgh air, his experience, similar to other reporters, was a complete amazement and humility at the unquestioning support and solidarity we are experiencing here. Outside the shul, there is a constant stream of people wanting to give something of themselves to pay their respects. And we had to ask ourselves -- would we do this for them? The reporter questioned "Why didn't I drop everything and go to Charleston after that church shooting? Next time, G-d forbid, something like this happens, I will be there, because that is the *right response*. "

Which brings me to the topic "The Torah/ Halachic Obligation for Tikkun Olam / Social

Justice". It's something I've been thinking about for quite a while... In our world, we don't go out of our way to support Goyshe causes. Haiti, Somalia, Battered Women's Shelter... Many good causes! L'Hepech, it's even considered foolish - something the reform or conservative do. It seemingly doesn't have a foundation in Torah and Mitzvos.

The halachic question I'm looking to investigate is: If a Frummer Yid does decide to join Black Lives Matter (politics aside), or to give out blankets to the homeless, is it a human response or a Torah response? Would this have any Halachic imperative?? Be kind to the Ger Toishev? Darchei Noam? What else? Can we explore these concepts?

On a socio-economic level - it's completely understandable why Jewish communities didn't make the goyim our priority given our history! But we're already in America 70+ years post Holocaust. Maybe it's time for our strong, stable communities to start looking outwards. If there's one thing I can take away from the Pittsburgh calamity, it's about the necessity for community - human community.

Thank you for allowing me to share. I stand in admiration of your podcast!!!

Dena Taub

לכבוד ר' דוד ליכטנשיין

הנני לכתוב כמה תמיהות על השיעור השבוע והנני עומד ומשתומם על אמירת המראה המקומות באופן כה מוטעה שמעולם לא שמעתי, בדרך כלל הנני נהנה מאוד מהשיעורים, אך כעת מה שעשית להפוך אנשים מגאולים, ומאוסים, לעקידת יצחק ע"י דברי רבותינו הקדושים שמעולם לא אמרו שום דבר אפי' קרוב למה שרצית מהם, כל גופי מרתת בי, ובודאי קיבל כבר הערות ותגובות, אך אעפ"כ לא אמנע מלכתוב מה שעלה במצודתי, ע"י ליקוטא בתר ליקוטא.

ז"ל הרמב"ם באגרת השמד "כל מי שנהרג במקום שאמרו יהרג ואל יעבור וכו' ואמרו חז"ל שהש"ר ב ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' השבעתי בדורות של שמד בצבאות שעשו לי צביוני רצוני ואני עשיתי צביונם או באילות השדה ששפכו דמם עלי כדם צבי ואיל ועליהם הוא אומר כי עליך הורגנו כל היום ואיש אשר יזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדושת השם ואפילו היו עוונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא מעולם הבא ואפילו לא היה ת"ח וכן אמרו ע"ה מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו כל שכן דאיכא

תורה ומעשים טובים אלא הרוגי לוד".

ומפורש בכל דבריו שלא אמר רק לגבי מי שקיים מצות מסירת נפש כשמחויב, ופשוט שלמד כהר"ן בחידושים בפסחים (נ.) שכתב "בהגדה אמרו שלא רצו לשתות בכלי זכוכית צבועים (י"ג צבועה) דשעת הגזירה היה והוי כערקתא דמסאנא", והיאך שהבאת דברי הרמב"ם הללו לענין המתעובים הללו הוא טעוס חמור מאוד.

וכן הוא במנורת המאור (סוף נר שלישי) "ואותם שמוסרים נפשם על קיום המצות אשריהם ואשרי חלקם שאין קץ למתן שכרן כמו שאמרו ודע שמתן שכרן של צדיקים לע"ל וגרסינן בב"ב דף י' רב יוסף בריה דריב"ל חלש ... ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה ...
וכן נראה מא' הנוסחאות של רבינו חננאל (פסחים), ומאירי (שם).

ואפי' לפירוש רש"י שהמדובר היתה להציל כלל ישראל כבר כתב בנמוקי יוסף (תענית יח) "והינו דאמרינן בעלמא הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן יש אומרים שנהרגו על ידי בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמר יהודים הרגוה וגזרו שמד על שונאי ישראל ועמדו אלו שהיו צדיקים גמורים ואמרו אנו הרגנוה והרגום לאלו בלבד ע"כ מכאן ראייה שצדיק גמור נקרא המוסר עצמו למיתה משום הצלת רבים מישראל" והיינו שכל הנידון אך ורק במי שמסר עצמו למיתה לכלל ישראל.

וראה עוד ביד רמה בסנהדרין קב דאותם ג' מלכים לא חיין ולא נדונין ופי' היד רמה כרוחות המושבין שאין להם לא הנאה ולא צער וזה לפי שהשתדלו בהצלת נפשות ונלחמו מלחמת חובה ונצטערו בצערן של ישראל.

ובנוגע מה שאיתא בגמ' (סנהדרין מז.) שמי שנתכפר ע"י מיתתו אומר עליו הקרא "נתנו נבלת עבדך" מה ענין זה למעלת המת כל ענין הגמ' הוא שהוא נחשב כישראל לגבי אבילות והמסתעף לזה, ולא ח"ו שנתהפך להיות בעל מעלה, חילוק גדול בין מי שנתכפר חטאותיו למי שזיכך עצמו, כמו שהאריך רבינו יונה ושאר ראשונים שיתכן שאפי' לאחר שנתכפר החטא שיהיה מרוחק ומהקב"ה, ופשוט וברור שמי שהיה משוקע בתועבות הכי גרועים כל ימיו ברי הוא מאוס מאוד לפני הקב"ה, ובפשוטו דינם על דרך היד רמא הנ"ל, שלא יצטערו אבל לא יזכו לשום דבר טוב וכל אותו סוגיא אין לו שייכות כלל וכלל להפוך נשמת האיש המאוס והבזוי לשום דבר טוב.

ובכלל כבר דרשו דורשי רשימות (סנהדרין) על דתן ואבירם שיזכו לעוה"ב "טעיתי כשה אובד בקש עבדך" וכתב שם רש"י משום שקיימו המצות, וכי נאמר שלדבריהם ראו לשבח דתן ואבירם הרשעים משום שאיקרי "עבדך".

וכן וכי נאמר על מי שהרג יהודים רבים ולבסוף נהרג הוא עצמו משום שהיה יהודי, שמשום זה עצמו

נחשב לעקידה, ידי מלא רתת בכתיבת דברים הללו.

ותמוה מה שדרשת בשם המהרי"ל (תשו' סי' ע"ב א"ג) "קדוש וחסיד" ונתת דגוש מיוחד על "חסיד", כי מפורש בגמ' סנהדרין (מז.) מקור דבריו שהם לא נקראים חסיד רק עבדיך, והחילוק כרחוק מזרח ומערב, וכנ"ל שעבדך הכוונה רק לזה שנוהגים בו כישראל, ומה שנקט המהרי"ל לשון "חסיד" שיגרא דלישנא נקט, כי הגמ' דן בזה ביחד ומפסוק א' נלמד. ואפי' אם היה צד שכוונו לחסיד ממש הא זה כנגד הגמ' והיאך נדגיש עליו לציבור גדול ולבנות עליו במה גדולה. אבל למען האמת ברור שרק שיגרא דלישנא נקא וטעוס גדולה הוא להביאו כמקור לדבריך.

וככל שנתבאר בדברי המרי"ל ברור בדברי החת"ס (ח"ב סי' של"ג).

ומה שכתב רש"י על הפסוק בשר חסידך (תהלים ע"ט) "והלא רשעים היו אלא משקבלו פורענותם הרי הם חסידים וכה"א ונקלה אחיך כיון שלקה אחיך הוא כך מפורש באגדה" כוונתו למדרש שחור טוב ולא להגמ' וכמפורש בדבריו "כך מפורש באגדה", עי"ש במדרש שוח"ט כדברי רש"י (ופשוט שא"א לאמר בדברי המהרי"ל וחת"ס שהם קאי על הגמ').

אבל גם מכאן אין ראייה לענינינו שכבר ביאור רבינו יונה (שע"ת ש"ד א"כ) מדרש זה בזה"ל "ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כי מי שיש בידו חלול השם תשובה ויום הכפורים ויסורים תולים ומיתה ממרקוע לפי שהמיתה ממרקה כל חטא אשר התשובה מועילה ואם נהרג והתודה לפני מותו, מעת שנפלה עליו אימת מות יש לו כפרה ונחשב ההורג כשופך דם נקי וחסיד שנאמר "בשר חסידך לחיתו ארץ" ואמרו רבותינו זכרונם לברכה כי זה נאמר גם על הרשעים שבהם שנאמר עליהם "סוסים מיוזנים משכים היו" כי נחשבו כחסידים לפי שנעשה בהם הדין כמו שכתוב "ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחריך".

הרי ברור בדבריו שכל דברי המדרש רק עם עשו תשובה, וזה באמת מובן שחרטה הגדולה שייך להפוך האיש לנפש נקי וחסיד, כהוא דבכה עליו רבינו הקדוש. ובזה עולה כהוגן דברי המדרש עם הגמ', ובלא זה אין לדברי המדרש שום הבנה דשם חסיד נופל על מעלת הנפש, ולא על מי שאין לו עונות, ולא מתקבל על הדעת שמי שהוא רשע כל ימיו יתהפוך נפשו להיות חסיד ע"י שנהרג ע"י עכו"ם, ובודאי שלא מותר לאמרו בלא ראייה ברורה, שלא כנגד כל הנ"ל.

גם תמוה מה שהשיב להרב בראג מקדושי טעלז, וברור שידוע לך שאין השטן מבחין וכו', וגם ידוע מהרבה רבותינו הגדולים, שמלחמת עולם השניה בא מחמת שנתקרבו להעכו"ם ובראשם רבינו הגדול האור שמח שראה זאת בביחנת נבואה כידוע, ואם אתה חולק על גל הגדולים מה לך לתמוה (בדרך כעין לעג) על דבריו ולמה אתה משמיט דברי הגדולים.

והנני עומד ומשתאה על כל הדברים

RESPONSE:

לכבוד ה"ר ראזענבערג שליט"א

קבלתי הערותיך על מה שדברנו:

א) הנה לענין מה שכתבת שהרמב"ם לא איירי רק ממי שנהרג מחמת שלא רצה לעבור על אחת ממצות שהם ביהרג ואל יעבור, הנה אולי באמת דברנו בקצרה, אבל רמזנו לדברי הגאון בעל משנה הלכות שביאר הענין היטיב בכמה תשובות ונעתיק לשונו באחת מהם בשו"ת משנה הלכות חלק טז סימן קכא, ותראה שכבר העיר בכ"ז ונתעיק לשונו:

על דבר אשר העיר בדבר חדש דמה שאמרו בגמ' סנהדרין דף מ"ז במת מתוך רשעו אין מתאבלין עליו ובגמ' שם מחלק רבא לאביי ואמר מי קמדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו מת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קמיית לא הוי ליה כפרה נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחי' מיית הויא ליה כפרה, תדע דכתיב מזמור לאסף וגו' מאי עבדך ומאי חסידיך לאו חסידיך חסידיך ממש עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא וכיון דאיקטיל קרי להו עבדיך, ואמר ליה אביי מי קמדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד הרוגי מלכות כיון שלא בדין קא קטלי הויא להו כפרה ופרש"י הרוגי מלכות הני דעובדי כוכבים. ומעכ"ג מביא דנחלקו רבותינו הלבוש והש"ך ודעימיהו יו"ד סי' ש"מ במומר שנהרג ע"י גוים אי מתאבלין עליו ונחלקו בזה האחרונים ז"ל נמצא עכ"פ דא בפלוגתא שנוי' וא"כ הכ"נ האי נהרג בב"ב ר"ל ע"י הסקאדים עכ"פ לשיטות אלו בעי כפרה עדיין.

ולפענ"ד יש לחלק בין מומר שנהרג ע"י גוים פרטים בשביל שגנב או גזל עכ"פ בשביל חשבנותיו שהי' לו דאז בעינן שע"י סבלו שסבל מהגוים בהריגתו שלא מן הדין ושלא בצדק ובמיתה משונה נתכפרו לו עונותיו או שאמרינן עכ"פ הרהר תשובה ברגע אחרונה וכעין זה כתב בשו"ת מהר"ם שיי"ק על דברת רבינו ורבן של כל ישראל מרן הח"ס לענין חילול שבת אי מותר לחלל שבת בשביל אדם שהוא מחלל שבת ר"ל. וכתב המרמ"ש דכל משומד אפי' בעת צרה הוא מהרהר בתשובה ועכ"פ. ניזל בתר רובא ונראה דדא הוא דעת הלבוש ורבינו הש"ך בסי' ש"מ ובסי' שע"ו ועיין שו"ת מהרי"ל סי' ע"ב ז"ל ומה שכתבת' בהני דנהרגו מתוך רשעתן דמיקרי קדוש וחסיד אין הכ"נ קרא נמי כתיב נתנו נבלת עבדיך ומוקמינן בהני דנהרגין מתוך רשען ועיין א"ז הל' אבלות סי' תכ"ח באריכות ז"ל הא למדת דבין לאביי ובין לרבא מת מתוך רשעו לא הוי כפרה נהרג מתוך רשעו בידי עכו"ם הויא ליה כפרה כי פליגי בהרוגי ב"ד דלאביי לא הוי כפרה לרבא הויא להו כפרה ע"ש. והנה פשוט דכל הני ראשונים לא כתבו כלום מהרהור תשובה אלא מדין נהרג ע"י עכו"ם או ישראל דהא גופי' שנהרג ע"י עכו"ם מכפרת.

ומיהו לפענ"ד לדידן אין זה תלוי במחלוקת הלבוש והש"ך ודעימיה אלא יש כאן חילוק בין הרוגי מלכות

להרוגי גוים ואינם מלכות או אפילו הרוגי מלכות אלא שלא נהרגו בשביל שהם יהודים אלא שנהרגו על רשתם או על אחד מהרשעיות שעשו כגון שגנבו וכיוצא בזה, וע"ז נהרגו או בשביל ממון וע"ז נחלקו אי בעי הרהור תשובה או סגי בצער שנהרג וכמ"ש לשון הלבוש שם סי' ש"מ ס"ה יש אומרים שאם נהרג ביד גוים מתאבלים עליו שחזקה שהרהר תשובה אבל היכא שנהרג ע"י מלכות בשביל שהוא יהודי ולא בשביל איזה חטא שיש עליו זה ענין אחר שהוא גדר של קדוש השם וכל שנתקדש ש"ש על ידו זה בעצמו הוא הכפרה בעצמה.

ודין זה נובע מגמ' פסחים (נ' ע"א) מהא דרב יוסף בריה דריב"ל חלש ואיתנגיד כי הדר אמר שמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד וכו' ע"ש.

ובאגרת הרמב"ם מאמר קדה"ש ד"ה המין השלישי במדרגת הנהרגים וחשב כמו חנניה מישאל ועזריה ודניאל ועשרה הרוגי מלכות ושבעת בני חנה ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם הרחמן ינקום נקמת דמיהם בקרוב ובעדם נאמר אספו לי חסידי (תהלים נ' ה') וגו' ואמרו חז"ל (שה"ש ר' ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' השבעתי בדורות של שמד בצבאות שעשו לי צביוני ועשיתי צביונם או באילות השדה ששפכו דמם עלי כדם צבי ואיל ועליהם הוא אומר (תהלים מ"ד כ"ג) כי עליך הורגנו כל היום ואיש שיזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת כלומר שנהרג על קדה"ש אפילו היו עונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו הוא בן עוה"ב ואפילו לא הי' ת"ח וכך אמרו ע"ה (פסחים) מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתם ע"ש.

הנה שחשב שם ר"ע וחבריו ות"ח וגם מי שאינו לא זה ולא זה אלא רשע כירבעם בן נבט וחבריו אפ"ה אין בריה יכול לעמוד במחיצתם ולא זכר ולא פקד דין של הרהור תשובה, ולפענ"ד פשוט דעקדה"ש מיירי בכל יהודי שנהרג במלחמה כזו והגוים זרקו הסקאדים להרוג יהודים בארץ ישראל בכל מקום שהם בשביל שהם יהודים והיהודים אינם בורחים שיש בידם לברוח ונהרגים בשביל שהם יהודים הרי זה בכלל מקדש השם, שמת ע"י מלכות של עכו"ם בשביל שהוא יהודי ואפילו שהוא מן הכת של ירבעם בן נבט וחבריו אבל מ"מ הוא בכלל עוה"ב ואין זה ענין שנהרג מגוים והוא עומד ברשעו שהביא הלבוש ז"ל כנלפענ"ד.

וחלוק זה מצאתי עוד מפורש במהר"ח א"ז סי' י"ד שחלק שם על מוה"ר שמרי' בר' חיים ז"ל שהורה שאין להתאבל על הקדושים שנהרגו ע"י גוים והאריך שם מגמ' סנהדרין ובמחלוקת אב"י ורבא בנהרג ע"י גוים או מלכות של גוים בשביל רשתנו ולבסוף כתב ז"ל ושוב מצאתי שכתב רבינו זקני בקובץ שלו בשם ספר המקצועות וזה לשון רבנא זקני שכתב בס' המקצועות מי שנהרג על ייחוד השם ועל קידוש השם ברוך הוא בין בשעת שמד בין שלא בשעת השמד כגון דאמרי ליה פלח לע"ז ואי לא קטילנא לך ומסר את עצמו למיתה ונהרג או נצלב או נשרף על ייחוד השם כיון שקידש את השם בנפשו ובגופו כל ישראל חייבין

להתאבל עליו ולקרוע ולהספידו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואשתו לא תנשא עולמית משום כבוד שמים ומשום כבודו וסיים בקובץ עכ"ל. הנה עשה שני חילוקין אחד בנהרגו ע"י גוים מתוך רשעו ומשום דלאו כי אורחיה מת הוי ליה כפרה ובזה תלוי כל המחלוקת בין אביי ורבא בגמ' סנהדרין שם ע"ש אבל במי שנהרג על קדוש השם בשביל שהוא יהודי הרי זה קדוש יאמר לו בכל אופן.

ולכן לפענ"ד האי גברא שנהרג מהסקאדים שהגוים שלחו על בני ישראל וח"ו להכחיד את כלל ישראל ואצלם אין נפ"מ אם יפול על שומרי התורה ומצות או במקום אחר שהרי שלחו לתל אביב ולב"ב ולשאר בכל מקום שיש יהודים א"כ הם ח"ו על הכלל כלו יצאו וכלם היו בכלל ואם נפל הסקאד מהגוים לפענ"ד הוא בגדר אחר ולא בגדר של הרוגי עכו"ם אלא מהרוגי עכו"ם בשביל שהם בני ישראל וכבר כתבתי שגם במלחמה האחרונה שנהרגו יותר מששת מיליאן קדושים מאחינו בני ישראל אפילו שלא כל אחד הלך למסור עצמו אבל כיון שנהרגו כחלק מכלל ישראל ואותו רשע שפך חמתו על כל נפש מישראל ולכן בסתם ידוע ומפורסם שכל הרוגי הנאצים קדושים קרינן להו ואין פוצה פה ומצפצף ח"ו א"כ מי שמת תחת יד הרשעים ועל ידם וכיוצא בזה הרי הם כולם קדושים ובכלל גמ' פסחים כנלפענ"ד, עכ"ל.

הרי שביאר להדיא דבודאי צ"ל נהרג על קדושת השם, וזה או כשלא עבר עבירה שיהרג ואל יעבור, או מפני שנהרג מחמת ששם ה' נקרא עליו, והיינו מפני שהוא יהודי. וכל דברינו להוסיף על דבריו אינו אלא כיהודה ועוד לקרא.

ב) בענין מש"כ לגבי הגמ' בסנהדרין, הנה מבואר שם שהם נקראו עבדך, היינו שעכשיו הם עבדי ה', ולא רק שיש לה כפרה, ועוד מכיון שהם נקראו קדושים וכמש"כ החת"ס ומהרי"ל, ע"כ היינו משום שנתקדשו שם שמים על ידם, אנחנו לא נכנסו לדון איך הם חיו את החיים שלהם או לא, השאלה הוא איך לגשת למיתה שלהם אם להגיד באבוד רשעים רינה כמו שהם מרב אחד שאמר כן, אבל לפי"ז אי"ז לא עבדיך ולא קדושים, ואין אנחנו יודעים חשבונות של מעלו אמאי זכו להיות קדושים.

ומה שכתבת לדקדק דקדוקי עניות באופן שהבאנו דברי המהרי"ל, הנה אם תשמע לרהיטת דברינו תראה בעליל שעיקר מה שהבאנו משם הוא, דהנה בגמ' סנהדרין אינו מבואר רק שיש להם כפרה והם נקראים עבדיך, אבל לא לענין אם הם קדושים או לא, והרי במהרי"ל מבואר שהם קדושים אפי' אם ננקוט שמש"כ חסידיך הוא שיגרא דלישנא, אבל מש"כ שם שהם קדושים מוכרח מדבריו שם דס"ל שהם קדושים ממש ולא רק שיש להם כפרה.

אבל עיקר דברך מש"כ שלקרות הם חסידים זה נגד הגמ', הנה ז"ל רש"י שתהלים פרק עט פסוק ב. בשר חסידיך - והלא רשעים היו אלא משקבלו פורענותם הרי הם חסידים וכן הוא אומר (דברים כה) ונקלה אחיך כיון שלקה אחיך הוא, כן מפורש באגדה. וכ"כ השטמ"ק בכתובות דף ל"ז: וז"ל, ואל תתמה אם קרא אותו הכתוב ריע דריע אהוב נמי מקרי כדכתיב ונקלה אחיך לעיניך אחר שנקלה נקרא אחיך ואמרינן נמי במדרש שוחר טוב בשר חסידיך לחיתו ארץ וכי חסידים היו והלא כתיב סוסים מיוזנים וגו'

אלא כיון שנעשה בהם דין חסידים היו כנ"ל:

וכ"ה במדרש שוחר טוב בתהלים שם וז"ל: אמר לפניו רבונו של עולם הרי אתה מחדש את אלו, בניך שנהרגו מה תהא עליהם, שנאמר נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ (/תהלים ע"ט/ פסוק ב), וכי חסידים היו והרי הוא אומר סוסים מזויינים משכים היו [וגו'] (ירמיה ה ח), אלא כיון שנעשה בהן דין, חסידים היו, וכן הוא אומר והיה אם בן הכות הרשע (דברים כה ב), וכתוב ונקלה אחיך לעיניך (שם שם /דברים כ"ה/ ג), בתחלה נקרא רשע, ועכשיו כיון שלקה הרי הוא אחיך. הרי דס"ל להמדרש דהוי חסידים ממש כמו גמ' דידן, וממילא פשוט דדברי המהרי"ל הם כפשוטם ממש בין לענין חסידים בין לענין קדושים, וכדברי המדרש שלא כגמ' בסנהדרין שהם רק עבדים ולא קדושים. אבל בכל אופן מכיון שנתקדשו שם שמם על ידם הם נהפכים לעבדים, חסידים, וקדושים.

ומה שהבאת דברי רבינו יונה, הנה דעתו הוא דבעינן תשובה, וכשיטת המאירי בגמ' סנהדרין שם, אבל כל שאר הראשונים לא מפרשי הכי, וגם פשטות הגמ' אינו כן כמו שכתב הש"ך להשיג על הרמ"א מהאי טעמא, וליכא חילוק בין המדרש ובגמ' דכאן בעשה תשובה וכאן בלא עשה, דלא הוזכר זה כלל, ולא המהרי"ל וחת"ס הזכירו את זה.

וע"ע בירושלמי כלאים פ"ט ה"ג: שרפה כל ארצה - שאל ר' חנינא לר' יהושע בן לוי, הרי אמרו ארץ ישראל מכפרת אף לרשעים, וכי אפילו כגון ירבעם בן נבט וחביריו, אמר לו, כתיב גפרית ומלח שרפה כל ארצה, כיון שנשרפה א"י נעשית בהן מדת הדין. וע"ע דובב מישרים ח"א סי' כא.

החותם בברכה.

דוד ליכטנשטיין

Show Suggestions

Hi I am a huge fan.

Suggested topics:

Tayvas Olam Hazeh and the Mitzvos Temidiyos.

Going after the Pashtus HaGemara if it's Kneged Haminhag.

Seventy two minutes Shoviis VS eighteen degrees.

Worms in fish.

Which Hechsherim to use.

Hishtadlus, Bechira and Bashert.

Geder of Bitul Torah.

Most important to me is TayvAs Olam HazeH. I think a lot of other additions would fall away if we had a clarity on Olam HazeH Lshem Tayve in the first place.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ג סימן נא

שומרי העיר לצאת בשבת בכלי זיין

ובדבר השאלה, אם הני נטורי קרתא המסתובבים ברחובות, מותרים לצאת בשבת כשהם לבושים כלי זיין.

תשובה

הנה בעיר המעורבת המותרת בטלטול, שאין בהכלי - זיין רק איסור מוקצה מחמת - איסור, ולצורך גופן מותר לטלטל, ושומר הנושא כלי זיין שעל ידי זה מפחדים ממנו הו' ליה לצורך גופו (וכבר דנו על זה בוועדת הרבנים למען השבת ויצא הדבר להיתר).

כר אורח הלכות שבת סי' ש"ח, ג חיים

שולחן שלמה

חשיב צורך גופו כיון שאינו עושה בו כלום, מ"מ הכא עדיף טפי משום דעצם הטלטול הוא הגורם להטיל אימה, וגם בדברי המגן אברהם נ"ל דכתב לפי דברי הבית יוסף אבל הוא עצמו אפשר סובר דחשיב צורך גופו, ולא גרע משמחת יו"ט שכתבו התוס' בשבת - דף ס' ע"א ד"ה לא - גבי סנדל המסומר דהו"ל צורך גופו, וגם כתבו בעירובין דף ס"ט ע"א ד"ה כיון, דלצחק בו תינוק הו' נמי צורך גופו, וגם ביארתי במקום אחר דלצורך מקומו הו' נמי כצורך גופו.

וכיון שכך חושבני דהו"ל ככלי שמלאכתו להיתר הואיל ועומד גם להפחדה ועיין בביאור הלכה - סוד"ה קורדוס לחתוך - דאפילו אם רוב תשמישו לאיסור, אם עומד גם לתשמיש היתר - לא רק לבסיס של היתר כמו קדירה - הו"ל כלי שמלאכתו להיתר וה"נ גם כאן, ואף הכדורים שבתוכו כיון שההפחדה היא גם על ידם הו"ל כחלק מהאקדה, ולא דמי לנר שמן ופתילה דהו' בסיס לשלהבת, דשאני התם דהשלהבת הו' מוקצה גם כשהוא על הנר, משא"כ הכא בשעה שהכדור בתוך הרובה הו"ל כחלק ממנו ומותר שפיר לטלטלו בעודו בתוכו, ואפשר גם כשהוא מחוץ לאקדה.

לחבירו, מ"מ נתינת מתנה חשיב שימוש שכלי עומד להשתמש בו, משא"כ הצלה מחמה לצל לא קרי שימוש, וכדחזינן דצורך מקומו הוא היתר מיוחד שאינו כלול בצורך גופו. ויותר מזה מצינו דהמאירי והרשב"א - שבת דף קנ"ד ע"ב - ותוספות בפסחים - דף ר' ע"א ד"ה כופה - לא התירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור כדי למנוע היזק או צער^ל או לכסות חמץ, ולכן גם בהשבת אבירה אע"ג דקעביד מצוה מכל מקום כמו שאסור בטלטול לבעל האבירה כך גם אסור לאחרים^ל וליכא שום מצוה. וכן הדברים מבוארים בחידושי הרמב"ן - ב"מ דף ל' ע"א - "דכל שבשלו אינו רשאי, כשל חבירו נמי אינו רשאי".

ומ"מ מסתבר דרובה או אקדה מותר לטלטלו כדי להפחיד בו את הרואים ולהטיל בהם אימה - דמסתבר דשלא בשעת מלחמה רוב תשמישם רק להרתיע -, משום דהפחדה שפיר חשיב כצורך גופו - וכעין זה מצינו במנחת שבת - סי' פ"ח ס"ק כ"ז - על דבר המטריה אף שמלאכתו לאיסור מ"מ עומדת גם לישא אותה דרך כבוד או להשען עליה -. ואף להמגן אברהם ס"ק י"ח דסובר שטלטול נר לכבוד הכנסת התינוק לבית הכנסת לא

כזו. ובלבד שיהיו ראויים לשום מלאכה.
מעולם לא אמרתי לאיש
מילואים שצריך להתייצב בשבת, שאקדח
גרידא או מחסנית גרידא דינם כשברי
כלים, שהרי הם עומדים תמיד לפרק
ולהחזיר, אך נכון הדבר לומר שרובה או
אקדח דינם כמלאכתם להיתר, מע כי הם

עומדים בעיקר להטלת אימה ופחד, אך גם
בזה אין שום חילוק בין יש בו מחסנית או
לאו.

ואע"פ שעיקר ההפחדה הוא מפני
שעומד לירייה, והירייה עצמה הרי אסורה
פרט לפיקוח נפש ממש, מ"מ סו"ס הוא עומד
להפחדה. ואף אם לא אמרין דהוי צורך גופו,
מ"מ מצינו מפורש בים יששכר על
התוספתא בביצה (דה"ס כ"ז, א') שמתיר
לכפות כלי שמלאכתו לאיסור על הנר, או
להוציא תפילין מהחדר כדי להתיר תה"מ.
ולמש"כ לעיל שפיר דגם אקדח או רובה חשיב
כצורך גופו ולכך שרי, אף אי נימא דחשיב כלי
שמלאכתו לאיסור.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלד סעיף ב

ויש מתירים לטלטל מעות ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הדליקה או מאנסים הבאים לגזלם, דבמקום
פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן רי

ע"ד קונטרסו אשר שלח אלי אשר העריך מערכה בנדון השאלה שבאה עליו מק"ק לונדון במעשה שאירע
שם באחד שחלה בחולי האבן בכיסו והרופאים חתכו כדרכם בעסק רפואה במכה כזו ולא עלתה לו תרופה
ומת ונשאלו שם חכמי העיר אם מותר לחתוך בגוף המת במקום הזה כדי לראות במופת שורש המכה
הזאת כדי להתלמד מזה בהנהגת הרופאים מכאן ולהבא אם יקרה מקרה כזה שידעו איך יתנהגו בענין
החיתוך הצריך לרפואה ושלא להרבות בחיתוך כדי למעט בסכנת החיתוך אם יש בזה איסור משום דאית
ביה ניוול ובזיון להמת הזה או אם מותר משום דאית מיניה הצלת נפשות להבא להיות מיזהר זהיר במלאכה
זו על תכליתה וכו'. אבל אני תמה הלא אם זה יקרא אפילו ספק הצלת נפשות א"כ למה לכם כל הפלפול
והלא זה הוא דין ערוך ומפורש שאפילו ספק דוחה שבת החמורה ומשנה מפורשת ביומא דף פ"ג וכל ספק
נפשות דוחה שבת ושם דף פ"ד ע"ב ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת ע"ש. ואמנם כ"ז ביש
ספק סכנת נפשות לפנינו כגון חולה או נפילת גל, וכן במס' חולין שם גבי רוצח הפיקוח נפש לפנינו וכן אפילו
לענין ממון שם במס' ב"ב ההיזק לפנינו אבל בנדון דידן אין כאן שום חולה הצריך לזה רק שרוצים ללמוד
חכמה זו אולי יזדמן חולה שיהיה צריך לזה ודאי דלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור תורה או אפילו
איסור דרבנן שאם אתה קורא לחששא זו ספק נפשות א"כ יהיה כל מלאכת הרפואות שחיקת ובישול סמנים
והכנת כלי איזמל להקזה מותר בשבת שמא יזדמן היום או בלילה חולה שיהיה צורך לזה ולחלק בין חששא
לזמן קרוב לחששא לזמן רחוק קשה לחלק.

פתחי תשובה יורה דעה סימן שסג ס"ק ה

(ובתשו' נו"ב תניינא חי"ד סי' ר"י) נשאל באחד שחלה בחולי אבן ר"ל והרופאים חתכו כדרכם ולא הועיל ומת
אם מותר לישראל לחתוך בגוף המת כדי לראות שורש המכה ויבא מזה הצלת נפשות והשיב דאם יש לפנינו

חולה אחר בחולי זה מותר ואם לאו אסור ע"ש [גם (בתשו' ח"ס סי' של"ו) כתב דאי הוי לפנינו חולה שיש לו מכה כיוצא בה ורוצה לנתח המת הלז לרפואתו של זה קרוב לודאי דמותר וכתב עוד בנדון מי שרוצה למכור עצמו בחיותו לרופאים שינתחוהו אחר מותו ללמוד ממנו הלכות הרופאים הנה זה איננו נכנס בגדר פ"נ כלל וכלל וכיון שאין כאן פ"נ איכא משום איסור הנאה וגם משום ניוול אם על ניוול של עצמו לא חס וכל שלא חס על כבוד קונו כו' ע"ש]:

חזון איש אהלות סי' כב אות לב

בפ"ת ה"י שס"ג סק"ה בשם הנו"כ והח"ם דאם יש חולה קמן מותר לנוולו משום פ"נ אבל אין חולה קמן אסור, ואין החילוק בין איחא קמן לליחא קמן, אלא אם מלוי הדבר דבזמן שמחריעין עלה [אף שאין בשעה זו חולה קמן] משום חולי מהלכת הו"ל כאויבים שלרו בעיר הסמוך לספר וכדאמר עירובין מ"ה א' ובתענית כ"א ב' ומיהו בשעת שלו' לא חשבינן ליה פ"נ אפ"ג דשכיח בזמן מן הזמנים שילטרכו לזה כמו שאין עושין כלי זיין בשנה בשעת שלו' דא"כ בטלת כל המלות, אלא לא מקרי ספק פ"נ בדברים עתידים שבהוה אין להם כל זכר, ובאמת שאין לנו בקיאים בעתידות ופעמים שמה שחשבונום להגלה מתהפך לרועץ והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות, וגם משום לורך רבים אפשר דלא הוטר אלא כשמזיק את הרבים וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ו.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שא סעיף נא

ולכן לא יצא איש לא בסייף אפילו חגור במתניו שבחול יוצאין בו כך ולא בקשת בכה"ג ולא בתריס שהוא מגן על ראשו וגופו מפני השונא ולא באלה שהוא מקל של ברזל ולא ברומח שנושא אותם בצד הגוף כדרך בעלי מלחמה ואם יצא חייב חטאת והטעם מפני שדברים אלו אינם תכשיטין בעצם אלא לבעלי מלחמה הרי הם כבגדיו אבל בסתם בני אדם הרי הם משא [כ"מ מפי ה"ר עובדיה במשנה פ"ו מ"ד ע"ש] ולכן הבעל מלחמה כמו העובד בצבא המלך הם כבגדיו.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ג סימן נא

שומרי העיר לצאת בשבת בכלי זיין

ובדבר השאלה, אם הני נטורי קרתא המסתובבים ברחובות, מותרים לצאת בשבת כשהם לבושים כלי זיין. הנה בעיר המעורבת המותרת בטלטול, שאין בהכלי - זיין רק איסור מוקצה מחמת - איסור, ולצורך גופן מותר לטלטל, ושומר הנושא כלי זיין שעל ידי זה מפחדים ממנו הוי ליה לצורך גופו (וכבר דנו על זה בוועדת

הרבנים למען השבת ויצא הדבר להיתר).

ובעיר שאינה מעורבת, לכאורה הדבר פשוט לאיסור כדקיימא לן בשו"ע סימן ש"א סעיף ז' לא יצא איש לא בסייף ולא בקשת - ואם יצא חייב חטאת, אולם לפי דברי הערוך - השלחן שם אין איסור בנידון דידן, שכתב שם, והטעם מפני שדברים הללו אינם תכשיטין בעצם אלא לבעלי מלחמה הרי הם כבגדים, אבל בסתם בני אדם הרי הם משא, ולכן הבעל מלחמה כמו העובד בצבא המלך הם כבגדיו (ובאופן שתלויים בבגדיו לא בנושא בעצמו) עכ"ל, וחיליה דידיה הוא מפירוש הרע"ב בפרק ו' משנה ב' דשבת, וזה לשון הרע"ב ולא במגפיים - שלובשים במלחמה ולפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת עכ"ל. ולפי זה כתב הערוך - השלחן שם ס"ק נ"ב אעפ"י שעשויים כבגדים גמורים (כגון מגפיים כו'), לפי שאינם בגדים אלא לבעלי מלחמה, ולכן אם יצא אינו חייב חטאת לפי שהם כבגדים, ורק מדרבנן אסור מטעם שכתבנו - ומזה מסיק הערוך השלחן שאם הוא עובד בצבא, חשוב אצלו כבגד ומותר אף מדרבנן. והוא הדין ברומח וסייף שלאחרים חייב חטאת, אבל להעובד בצבא חשיב כבגד.

ולע"ד דינו של הערוך - השלחן תמוה, אף אם התכוון לזה הרע"ב ז"ל למה שכתב הערוך - השלחן, שהרי הראשונים כתבו הטעם שפטור אבל אסור לצאת במגפיים שריון כו', דנראה כיוצא למלחמה עיין רש"י (על הרי"ף) והר"ן שם, ועיין רש"י דף ס"ד ע"ב כל שאסרו חכמים משום מראית העין שלא יחשדוהו באיסור כגון שריון וקסדא ומגפיים.

וכן משמע מדברי המאירי שכתב ור"א אומר תכשיטין הם לו "ומועילין מיהא להפקעת חיוב חטאת". והיינו דלא עדיף ממה שאסרו מגפיים ושריון שהוא מטעם דנראה כיוצא למלחמה, אבל אם נימא כהרע"ב דהטעם הוא לפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת אם כן ר"א האומר דכלים הללו תכשיטים הם לו, ולמה נאסר אף מדרבנן, ולומר דהוא מטעם אחר דילמא שלפא ומחויא, כבר כתב בריש פרק ו' דיש אומרים שאינו נאמר אלא באשה, וכאן כתב סתמא לאסור, ועל כרחך שסובר כטעם רש"י והר"ן.

ואולם נראה דכוונת המאירי כמו שכתב המגן - אברהם סימן ש"א ס"ק כ"ז, וזה לשונו, דלא מצינו שמותר לישא תכשיט בידו, ואף ר"א דסבר תכשיטים הן לו, לא קאמר אלא דאינו חייב חטאת אבל איסורא מיהא איכא.

אלא שבעיקר פירוש דברי הרע"ב כתב רעק"א שם דהן הן דברי רש"י שלא יחשדוהו באיסור ע"ש, ואין לנו לפי זה שום מקור לדבריו.

ואולם אף אם אין לנו הכרח מדברי הרע"ב לזה, מכל מקום עלינו לדון בעצם סברת הערוך השולחן להיכן הדין נוטה. ולכאורה הרי קיימא לן דתכשיט או בגד לאחד יש לו דין בגד לכולי עלמא, כדקיימא לן הרועים יוצאין בשקין, שמתכסין בהם מפני הגשמים, ואף בלא הגשמים מותר לצאת בשבת, כמו שכתב הרא"ש. ולא הרועים בלבד, [כמבואר] שו"ע ש"א סעיף כ"א. ורק בנשים אמרינן שהם עם בפני עצמן, ומידי דחזי לאיש לא חזי לאשה וכו' עי' בשבת דף ס"ג ובמג"א ס"ק נ"ד.

ואם כן אם בשעת מלחמה יש להם דין מלבוש לאלה הלוחמים, ייחשב בגד לכולי עלמא. ואם כן במה נחלקו

ר"א וחכמים אם [הם] תכשיט או לא, ולמה יתחייב חטאת לרבנן.

והנה לשיטת הרוקח (הובא בבית יוסף סימן ש"א) לא שרי לצאת בשק אלא מפני הגשמים [וכן סובר העולת שבת אות ל"ו בדעת הרמב"ם דדוקא מפני הגשמים מותר, (הובא בכף החיים)]. ואם כן יש לדון דאף שיש לו דין מלבוש במלחמה, מכל מקום שלא בזמן המלחמה, יש לומר דחייבים חטאת, אף דגם לדידהו יש לדון אם חייב חטאת כשיצא שלא בזמן הגשמים, ובפרט דאנן קיימא לן כהרא"ש דשלא בזמן הגשמים גם כן מותר לצאת.

ואין זה דומה למקל דקיימא לן בסימן ש"א סעיף ז' חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לצאת בו, וכשאפשר לו ללכת על ידי הדחק יש בזה איסור דאורייתא כמבואר בביאור הלכה עי"ש דודאי חיגר שהולך במקל, הוא משתמש בו באופן אחר מכמו שהולך בו מי שיכול ללכת בלא המקל - ואם כן בזה לא מועיל לזה שהמקל יהא כמו מלבוש לאחר, ולהכי חייב חטאת, דאין שניהם לובשים אותו באותו הענין, אבל כאן במלחמה אין נראה חילוק.

ונראה מה שיש לצדד [דמדברי הראשונים שהבאנו לעיל] נראה דלא היה רגילות להתלבש בכלי זין [שנראה] כיוצא למלחמה שמשום האי טעמא אסור בזה משום מראית העין כנ"ל, ועל כרחין פליגי אי שייך בזה משום תכשיט או לא, אבל בהנהו שצריך הוא [להם] אפילו בשעת שלום, שהשומרים לובשים בגדי שרד עם כלי זיין או סייף, יש לומר דלכולי עלמא חשיבי מלבוש.

אמנם מדברי המגן אברהם שם ס"ק כ"ז לא משמע כן דתיפוק ליה דלר"א על כרחך פטור אבל אסור משום מראית העין, ולמה ליה להמג"א מכלי זיין דנושא תכשיט ביד.

אמנם נראה שיש לקיים מקצת ממה שחידש הערוך השולחן, דהנה בגמרא דידן איתא אמר ליה אביי לרב דימי מאי טעמא דרבי אלעזר (דאמר תכשיטין הן לו) א"ל דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, ורבנן מוכיחים מקרא דכתתו חרבותם לאתים, דבטלים לעתיד לבא, מוכח דאין זה תכשיט, ומבואר דמחלוקתם תלוי ממדרש הכתובים.

והנה קיימא לן בטבעת שאין עליו חותם שבזמן המשנה והגמרא אם היה איש יוצא בו בשבת חייב חטאת, אף על פי כן אחרי זה שנשתנה הדבר, וגברים נושאים טבעות שאין בה חותם, שוב הוה להו תכשיט, כמבואר בשולחן ערוך סימן ש"ג עיין שם, (ובראשונים פרק במה אשה), ואם כן למה ישתנה הדין אצל כלי זיין, אם יש כלי זיין כאלה שכיום הם מתקשטים על ידם, וכאשר הוא לובש בגדי שרד ונושא אקדח, אינו נושא אותו בשביל להשתמש בו, ולמה יגרע דינם משאר תכשיטים, שהזמן קובע דינם.

ועוד דלפי מה שכתבו הראשונים הטעם דאסור מדרבנן לצאת במגפיים וכו' הוא מטעם מראית העין, ושמא יאמרו שהוא הולך למלחמה, ומדברי המאירי משמע דהוא הטעם גם בשאר כלי זיין רומח וסייף אליבא דר"א.

הרי שבזמן המשנה והגמרא עיקר הוצאת הכלי זיין היה רק כדי להשתמש בהם, ועל זה הוכיח ר"א מקרא

חגור חרבך שתכשיט הוא לו, אבל אם הוא יוצא בו לעולם כדי להתפאר ולהתקשט, אין מקום לאסור מטעם דוכתתו חרבותם לאתים, דודאי מזה יש להוכיח דלפי דעת הכתובים אין זה תכשיט, וזה סותר ראיית ר"א דחגור חרבך על ירך, אבל מכל מקום יכול להיות דעת העולם שכן זה תכשיט.

מה שיש לדון מכיון שכלי מלחמה אסרו חז"ל לצאת בהם בשבת אף שהן עשויים כמלבוש משום מראית העין גזירה שמא יאמרו שהוא יוצא למלחמה, וכנ"ל, ואיסור זה להיכן הלך, וזה ודאי לענין אלה הכלי מלחמה שהיה אסור להוציאם משום דהוי משא. ועכשיו אם נשתנה ענינם ולובשין אותם משום תכשיט, אין לזה ענין לדבר שנאסרו במנין שיהיה צריך מנין אחר להתירו דמעולם לא נאסרו, אלא שכן הוא הדבר בזמן שהוא משא, חייב המוציא, ובזמן שמתקשטים על ידם הוי להו תכשיט, אבל לענין האיסור "דשמא יאמרו" אף שעכשיו בטלו הגזירה דשמא יאמרו, מכל מקום כבר נאסר במנין, ואמנם יש בזה מבוכה בין הפוסקים.

והנה במגן אברהם סימן ט' ס"ק ז' לענין אם מותר לעשות טלית וציצית של פשתן אפילו לדברי האוסרין דעיקר הגזירה משום תכלת, והאידינא ליכא תכלת ולא שייך לדמותו לדבר שנאסר במנין כו' דכיון שטעם האיסור ידוע אם נתבטל הטעם נתבטל האיסור ממילא, דלא דמי לתקנות רבן יוחנן בן זכאי דהיתר ביצה אין הטעם ידוע כל כך [ועוד] בנדון זה אין כאן תקנה אלא ב"ש אוסרין משום גזירה וכיון דהשתא לא שייך הך גזירה שרי.

ובשולחן ערוך סימן ש"ג סעיף י"ח כתוב, ועכשיו דשכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא שלפא ומחוי כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא הוו שכיחי ע"ש ואם כן הוא הדין לנידון דידן, דאף דנאסרו משום שמא יאמרו, מכיון שבטל הטעם, שלובשין הכלים לקישוט ולא למלחמה, שוב אין איסור זה קיים.

ועיין ביורה דעה סימן י' בדרכי משה שם שכתב בשם אור זרוע "והאידינא דלא שכיחי עובדים למים ולשר של מים מותר לשחוט אפילו בפרהסיא לתוך המים, או לתוך הכלי או לתוך הגומא" ע"ש.

מכל מקום קיימא לן שם דלכתחילה אסור לשחוט לתוך הכלי אף האידינא, וכמו כן בדינא דהמגן - אברהם הוא רק בדיעבד כשאין לו טלית וציצית אחרים.

אמנם לפי המבואר בירושלמי פרק ו' דשבת הלכה ג' בדבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו [ר"ש בשם ר"ז היתה עשויה לכך ולכך] הוציאה לחתום בה חייב הוציאה לשם תכשיט פטור עיין שם בפני משה אם הוציאה שתהא מוכנת לחתום בה [נתנה על ידה שיהא מוכן לחתום בה לעת הצורך ויצאת כך בשבת] חייב, ואם כן הוא הדין בענינינו, שנושא עליו את הכלי זיין להיות מוכן להשתמש בו לעת הצורך, ואם כן יש בזה חיוב חטאת.

ועל פי זה נפסק בשו"ע סימן ש"א סעיף י"א דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו - אסור, שהרואה אומר לצורך תשמיש מוציא.

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן יח

אם מותר ליכנס לבית הכנסת עם רובה או אקדח וכן להתפלל בביתו או בשדה כשהן עליו.

אודות אם מותר ליכנס לבית הכנסת עם רובה או אקדח, וכן אם מותר להתפלל אפילו בביתו כשכלי נשק אלה עמוסים עליו.

(א) הנה באו"ח סי' קנ"א סעיף ו' נפסק וז"ל: ויש אוסרים לכנס בו בסכין ארוך או בראש מגולה עכ"ל. והמקור לדין זה הוא מספר ארחות חיים, וכדמביא כן בבית יוסף בטור סי' זה וז"ל: כתוב בא"ח בשם הר"מ שאסור ליכנס לב"ה = לבית הכנסת = בסכין ארוך לפי שהתפלה מארכת ימיו של אדם והסכין מקצרת וליכנס בכיסו נמי אסור כדאמרינן שלא יכנס להר הבית באפונדתו. והגיה עליו הר"פ מיהו אין לחוש כי אם בגילוי הראש. ובמ"ס כתוב מי שראשו מגולה לא יוציאו הזכרה מפיו עכ"ל. והא דכותב השו"ע דין זה בלשון ויש אוסרים נראה דלא כוון לומר דיש פלוגתא בזה אלא כזה הוא הכלל שלו דכל מקום שמצא דין שאינו נזכר ג"כ בשאר פוסקים כותב כלשון הזה. וכדכותב הסמ"ע בחו"מ סי' ט"ז סק"ח, והסכימו לזה גדולי הפוסקים כיעו"ש בפ"ת סק"א עיין שם.

(ב) ובאמת יש מקור מפורש לדין זה גם בגמ', והוא ממה דאיתא בסנהדרין ד' פ"ב ע"א: ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו מיכן שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש. ומבאר היד רמה דההוכחה היא מפני שכתוב ויקם וכו' ומשמע שלא היה מצוי לו אלא לאחר עמידתו מתוך העדה. וקשה לכאורה על האו"ח והב"י שלא ציינו מקור לזה מגמ' הנ"ז. ויש לומר דהו"ו סברי דאין הוכחה ברורה מזה גם לענין כניסה לביהכ"נ כי היד הדוחה יכולה לדחות ולומר דשאני בית המדרש דקדושתו יותר חמורה מקדושת בית הכנסת כנפסק בטור ושו"ע או"ח ריש סי' קנ"ג. והתבוננתי שהמהר"צ חיות בהגהותיו על הש"ס בסנהדרין שם מתמה בכנ"ל עליהם שהעלימו עין להביא מקור מגמ' שם דמוכח דאף לביהמ"ד דקדושתו קלה מביהכ"נ אסור ליכנס בכלי זיין כ"ש בביהכ"נ, ונשאר בצ"ע. אבל תימא על תמיהתו וביותר עמ"ש דביהמ"ד קדושתו קלה מביהכ"נ, דקאזיל בזה בטר איפכא, וההלכה ברורה היא דקדושת בית המדרש חמורה מקדושת ביהכ"נ וכנ"ז, וממילא מתורץ גם עצם קושיתו וכנ"ל. ומצאתי בספר רוח חיים על או"ח להגר"א פלאגי ז"ל שכבר עמד בדבריו להשיג בכנ"ז על המהר"צ חיות עיין שם.

(ג) עכ"פ למדנו מהאמור לתרי שאילתא דנן, דאין נכנסים לביהכ"נ בסכין וכלי זיין, וכדכתוב באו"ח ובשו"ע בלשון שאסור ליכנס לבית הכנסת. וגם לרבות שאסור להתפלל אפילו בבית כשהם עליו, דזיל בטר טעמא, שמנמקים הטעם לפי שהתפלה מארכת וכו'. ונימוק זה שייך בכל מקום שמתפלל מכיון שמיהת עת תפלה היא לו שמארכת ימיו וכו'. ובביהכ"נ אסרו להכניס אפילו שלא בשעת תפלה בהיות וסגולתה העצמית של הבית כנסת היא להאריך ימיו של אדם כדאיתא בברכות ד' ח' ע"א.

(ד) אלא דיש עדנה לדון בהדין של אקדח כשהוא מכוסה ונתון בנרתיקו, וגם בהדין של רובה (ובזה גם אקדח) כשאינו טעון כדורים ואינו מוכשר לפעולתו כפי מה שהוא, אם גם באופן זה אסורה הכניסה לביהכ"נ והתפלה בהם או לא, ונבאר הדברים.

דהנה הט"ז בסק"ב מקשה על השו"ע דנקט בלשון בסכין ארוך, ומשמע דבסכין שאינו ארוך אין חשש זה, ואילו בסי' ק"פ גבי ברהמ"ז =ברכת המזון= אסור שישאר על השלחן מחשש זה של אינו דין שיניף המקצר על המאריך כל סכין שהוא, ומתרץ דשאני ברהמ"ז דלא בעי אלא לכסות הסכין בזה יש אפשרות לכסות כל סכין, אבל כאן דנצטרך לסלק ממנו הסכין לגמרי וזה טירחא יתירה לסלקו וכו' ע"כ לא הטריחוהו בזה רק סכין ארוך שאין בו צורך כ"כ ע"ש.

למדנו מדברי הט"ז דס"ל לומר שהאיסור הוא רק בסכין ארוך בדיוקא אבל בסכין קצר לא אסרו, ורק לפי טעמו בזה שכותב לחלק מפני שבארוך אין בו צורך כ"כ אבל הקצר צריכים אותו בתכיפות משמע שזה שייך רק בסכין שמשתמשים בו לכל מיני צרכים, ולא כן בכלי זיין שמייוחדים רק למלחמה ואין בהן צורך כלל בביהכ"נ בכה"ג לא חילקו ואסור אפילו בכלי זיין קצרים. אולם אילו יכלנו להוסיף ולהסביר שלכן נקט השו"ע רק סכין ארוך מפני שקסמך גם על הלימוד מקרא שמצינו בזה בגמ' סנהדרין ולכן אסר רק ארוך דומיא דרומח דקרא, אז היה מקום להתיר כל שאינו ארוך אפילו בכלי זיין.

ומצאתי בספר יפה ללב על או"ח ח"א סי' קנ"א אות ט' שכותב באמת להסביר בכאמור דטעמייהו דהאוסרין הוא מההיא דסנהדרין ולכך כתבו בסכין ארוך שהוא כלי זיין כמו רמח שהוא ארוך כמ"ש בגמרא ע"ש, וא"כ יש מקום להתיר לפי"ז גם כלי זיין קצרים כאקדוח וכדומה.

(ה) ברם ראיתי בספר שבלי הלקט ה' חוה"מ סי' רל"א דמדי דברו שם בדברי רב שמן בר אבא במו"ק ד' י"ח ע"א דקאמר: הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן בי מדרשא בחולו של מועד וקליניהו לטופריה בשיניה וכו' ואם יש להוכיח מזה דבכלי אסור ליטול בחוה"מ =בחול המועד=, כותב לדחות דאין להוכיח מזה לאיסורא, משום דאמרינן בסנהדרין וכו' מיכן שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש ועל כן לא נמצא סכין בבית המדרש דכלי ברזל אפילו כל שהוא נקרא כלי זיין כדאיתא התם תניא ר' אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממית בכל שהוא לפיכך לא נתנה תורה שיעור עיין שם, ובדומה לזה כותב גם הר"ש בן היתום על מו"ק שם כיעו"ש. הרי דקסברי בפשיטות להראשונים הנ"ל שהלימוד מקרא דויקח רומח הוא לאו דוקא על בדומה לו ממש אלא הוא לימוד על כל סוגי כלי זיין הממיתים שאין להכניסם בביהמ"ד וסכין וכלי ברזל אסור אפילו בכל שהוא. ויהא קושיא מזה גם על הט"ז שכתב לחלק בין ארוך לקצר. אם לא שנאמר לחלק בזה בין ביהכ"נ לבין ביהמ"ד, ונאמר דביהמ"ד שאני שקדושתו יותר חמורה ולכן אסור אפילו בכל שהוא, ומשא"כ ביהכ"נ שקדושתה יותר קלה שם נחתינן חד דרגא ומחלקינן בין ארוך לקצר. ושוב י"ל ממילא גם כנ"ל.

(ו) אולם גם אם לא נתפוס לחלק בכנ"ז בין ביהכ"נ לבין ביהמ"ד ונאמר בזה זיל בתר טעמא שזה מאריך הימים וזה מקצר, (וכדכותב בדומה לזה גם בספר מעשה רוקח על הרמב"ם פי"א מתפלה ה"ה עיין שם), מ"מ נראה לי לחדש אליבא דכו"ע ולומר דזאת מיהא בעינן שיהא בדומה לההיא דרומח שהמכשיר כשלעצמו כפי שהוא יהא מוכשר לקצר ימים, כסכין וכדומה, אבל כל שהמכשיר זקוק לעזרה נוספת לתפקידו כרובה ואקדח וכדומה הזקוק לכדורים שיורה בהם, אזי אם הוא ריק מכדורים יש לומר דמותר ליכנס בו בביהכ"נ ובביהמ"ד בהיות והוא כשלעצמו כפי שהוא כעת אינו מסוגל לקצר ימים, ואפילו אם במקום שני בחגורתו שעליו מחזיק גם כדורים מ"מ לא משנה הדבר לאסור בהיות שכל אחד כפי שהוא בנפרד אינו יכול

לקצר ימים.

(ז) ובספר יד אהרן בהגב"י ראיתי שכותב לתרץ קושית הט"ז דאין סתירה מההיא דברהמ"ז משום דמה שכתוב ארוך דמשמע לאפוקי קצר דמותר, היינו כיון שהוי מכוסה דומיא דברהמ"ז, אבל ארוך אינו יכול לכסותו, משו"ה דוקא ארוך אסור וקצר מותר ובב"ה דיכול לכסותו אפי' שיהיה ארוך אסור סתם סכין עיין שם. ויוצא לנו מזה שבעיקר תלוי הדבר באם הסכין מכוסה או לא, דבמכוסה שרי אפילו בארוך ובמגולה אסור אפי' בקצר, והאו"ח אורחא דמילתא נקט דארוך קשה לכסותו וקצר נקל לכסותו, ונלמד מזה איפוא גם בנוגע לכלי זיין דכל שהוא מכוסה מותר, וא"כ אקדח שנתון תמיד בנרתיקו נרתיק - העור צריך להיות מותר ליכנס בו לביהכ"נ בכל גוונא, וגם רובה אם יכסהו כולו במעיל עליון או בטלית צריך ג"כ להיות מותר.

(ח) אלא דראיתי במור וקציעה להיעב"ץ ז"ל שכותב בעיקרו ג"כ לחלק כחילוקו של היד אהרן הנ"ל, דנראה דקפיד אסכין ארוך דוקא, דמיירי בארוך כל כך שיוצא ונראה מתחת בגדיו כעין סכין של שחיטה או חרב החגור על יריכו מעל למדיו שזה ודאי גנאי הוא ודרך קלון אבל בסכין קצר שמכניסו בתיק ומצניעו בכיס מגולה מתחת למדיו לית לן בה, אלא דלאחר מיכן כשמוסיף לכתוב שע"ז מתורצת קושית הט"ז מוסיף אמריו וכותב וז"ל: אלא סכין ארוך דווקא הוא דאסור משום דא"א לכסותו שלא יהא נרגש לעין שאפילו הוא נתון בחיקו נראה הוא מתחת למדיו עכ"ל, ומהוספת דברים אלה נראה דס"ל להיעב"ץ דכיסוי מועיל רק בגוונא דכשהוא מכוסה אינו בולט ונראה כלל, אבל כל שגם אחרי שמכסים אותו הוא נרגש ומכירים בו לא מהני אפילו אם הוא מכוסה בעצם, ולפי"ז לא יהני ברובה כיסוי כנ"ל בהיות שנרגש מתחת לכיסויו, וכן לא יהני באקדח מה שהוא נתון בנרתיקו אלא צריכים גם לכסותו בבגד באופן שלא יהא נראה ונרגש כלל.

(ט) וכדעת היד אהרן שכל שהוא מכוסה מותר בכל גוונא יש סייעתא מדברי האליהו רבה סי' קנ"א סק"י שכותב וז"ל: בראש מגולה כו' כ"כ ב"י על מ"ש א"ח שהר"מ מחה לילך בסכין ארוך או עם כיסוי לב"ה ז"ל והג"י עליו הרי"ף דאין לחוש כי אם בגילוי ראש ע"כ, והוא תמוה דלא נזכר מידי בדברי א"ח מגילוי ראש, ועיינתי בכלבו ד' י' שהעתיקו בזה הלשון. מיהו אין לחוש כ"א בגילוי ע"כ, וכ"ה בתשב"ץ סי' ר"ב, ופשוט לדעתי דקאי על סכין וכיסו דדוקא כשהם בגלוי אבל כשהם מכוסה מותר ולא איירי כלל מגילוי ראש וזה תימא על בעלי ש"ע ולבוש ואחרונים עכ"ל. הרי דפשוט ליה להא"ר לבאר שכוונת הא"ח לאסור רק כשהוא מגולה, אבל כל שהוא מכוסה בכיסוי אחר מותר אף על פי שהסכין ארוך ובולט. ולפי דברי הא"ר מתורץ בפשוטו גם קושית הט"ז, ד"ל דנקט סכין ארוך משום החידוש שישנו בזה שאעפ"כ מועיל כיסוי, אבל כל שאינו מכוסה אסור אפילו בקצר, ועיין מ"ש בזה גם הערוה"ש סעי' י' ע"ש, אמנם בברכ"י כותב להשיב על השגת הא"ר על הב"י ועל ביאורו, אבל אין בהם כדי הכרעה כיעו"ש, ומאידך מפרש שם הברכ"י דכוו' ה"ר פרץ להשיג על כל עיקר דינו של הר"מ ולהתיר בכלל הכניסה לביהכ"נ בסכין עיין שם. ויעוין במ"ב שמביא ג"כ בקצרה דברי הא"ר.

(י) ובצפייית צפיתי בספר מטה יהודה על או"ח למהר"י עייאש ז"ל וראיתי כי דרך מיוחדת לו בתירוץ קושית הט"ז, ובאשר דאיכא למשמע מיניה הלכתא גבירתא לנידוננו אעתיק בזה לשון תירוצו, וז"ל: ואין צורך לזה (לחילוקו של הט"ז) דהתם דהשלחן דומה למזבח וכתוב לא תניף עליהם ברזל בסכין כל דהוא מיקריא

הנפה, משא"כ כאן חשיב כתופס כלי זיין לילחם ואין דרך לילחם אלא בסכין ארוך משא"כ בסכין קצר אינו אלא כחפץ בעלמא ולא שייך קיצור בזה הקטן דאין דרך להלחם בו ותדע דהרי לא אסרו אלא ליכנס בו לביהכ"נ אבל אם מתפלל בביתו והוא תחוב בחגורתו משמע דשרי אפילו בסכין ארוך, והיינו דביהכ"נ אית ביה תרתי אם מפני שהסכין מקצר אם מפני כבוד ביהכ"נ, ועוד דאין איסור זה דסכין ארוך פשוט שהרי סיים הארחות חיים והובא בב"י וז"ל מיהו אין לחוש כי אם בגילוי הרא"ש ע"כ, דמשמע דקאי אין לחוש גם אסכין ארוך ולא אכיסו בלבד, וכיון שכן די לך חידושו שאין להחמיר כי אם בארוך ולא בקצר עכ"ל.

למדנו מדברי המטה יהודה שבעיקרו סבר ג"כ לחלק בזה בין ארוך לקצר, אבל סברת חילוקו בזה הוא מפני שבסכין ארוך הדרך להלחם בו אבל סכין קצר אינו אלא כחפץ בעלמא, והיינו שעומד לשימוש לדברים אחרים, ולפי הסבר זה יוצא לנו שאבל בכגון נידונו בכלי זיין כרובה ואקדח שכגדולים כן קטנים הדרך להלחם בהם ולא עוד אלא שמיוחדים רק לכך ואינם מוכשרים לתשמיש אחר צריך להיות אסור להכנס אתם לביהכ"נ. ושמענו גם קולא מדברי המטה יהודה דס"ל שישוד האיסור בזה הוא רק בביהכ"נ. אבל כשמתפלל בביתו פשיטא ליה דשרי להתפלל כשהסכין תחוב בחגורתו אשר במתניו ואפי' אם הוא ארוך, וא"כ ה"ה דצריך להיות מותר אפילו ברובה ובאקדח, דזיל בתר טעמא דס"ל דאסור רק בביהכ"נ דאית ביה תרתי מפני שהסכין מקצר וגם מפני כבוד ביהכ"נ.

אולם מסוף דבריו של המטה יהודה משמע דס"ל דבכל גוונא אין להחמיר כי אם בארוך בהיות וגם בארוך איכא פלוגתא (דמפרש כוונת פלוגתת הר"פ כפירושו של הברכ"י) ולכן אמרין בזה אין לך אלא חידושו. ויתכן עוד שעל עצם החילוק בין מכוסה לבין מגולה ג"כ לא פליג המטה יהודה, אלא שבא בדבריו לומר שאין צורך לזה.

(יא) ומאידך יש מקום להנדז על דבר היתרו של המטה יהודה להיות חגור בסכין ארוך כשמתפלל בביתו, דמדברי האו"ח משמע שהקפידה בזה הוא ביסודו מפני שהתפלה מארכת ימיו של אדם וכו', וכנ"ל בראש דברינו, והיינו שנימוק האיסור בזה הוא בגלל התפלה, וזה שייך איפוא גם כשמתפלל בביתו, וזה שנקט בית כנסת, יש לומר דאורחא דמילתא נקט ששם הוא מקום תפלה, וביותר י"ל שנקיט ביכ"נ לאשמעינן חידושא ששם אסור ליכנס אפילו שלא בשעת תפלה ואפילו כניסה בעלמא שלא לשם תפלה בהיות והמקום מיוחד לתפלה, אבל בשעת תפלה ס"ל שפיר דאסור אפילו בכל מקום שנמצא, כי התפלה מארכת וכו', ופשוט.

(יב) כמו"כ יש לזכור מה שהבאנו לעיל אות ה' מהשב"ק והר"ש בן היתום שהיה הדבר פשוט להם שאיסור הכנסת כלי זיין וסכין בביהמ"ד הוא בכל שהוא, וכעת התבוננתי שבעצם משמע דס"ל כדבריהם גם הרא"ש במ"ק שם סי' כ' שכותב בלשון: מדאמר ש"מ תלת ה"ל למימר ש"מ ד' ונימני ליה בהדייהו, ומדלא אמר הכי ש"מ דבגוסטרא מותר והא דשקליניהו בשיניה משום דהוה קאי בבי מדרשא דליכא גוסטרא, ולפיכך לא מהני ליה בהדייהו. ולהכי איצטריך למימר דהוה קאי בבי מדרשא כי היכי דלא נגמר מיניה דבגוסטרא אסור עכ"ל. ונראה ברור דכוונת הרא"ש במ"ש דלכא גוסטרא בבי מדרשא ובמה שמוסיף לבאר שמשו"ה איצטריך למימר דהוה קאי בבי מדרשא וכו', הוא לומר בכנז"ל בשבה"ל והר"ש בן היתום, משום דאסור להכניס כל כלי ברזל בבי מדרשא, ומשום כך כשהזכירו שהוה קאי בבי מדרשא ידעין שלא היה במציאות שיהא לו שם

גוסטרא, ולכן ליכא למילף מזה כלל איסורא לנטילת צפרנים בחוה"מ בגוסטרא. ויעוין עוד בספר יפה ללב שם שמביא בשם המקובלים ז"ל שאין לתת עליו שום דבר של ברזל בשעת התפלה ע"ש, וכפי שראינו יש לזה מקור גם בתורת הנגלה מדברי הראשונים הנ"ל, ואולי כוונתם להוסיף שלא לשאת כנ"ז בשעת התפלה אפילו שלא בביהכ"נ.

סיכום: מכל האמור נראה להלכה בנידון שאלתנו; א, באין צורך ולא טורח מיוחד אין ליכנס לביהכ"נ ברובה ואקדח, ויש להסירם ולמוסרם לשמירה בחוץ. ב, כשאין אפשרות לעשות זאת יש להתיר הכניסה בהם באופן שלא יהיו ממולאים בכדורים. ומה טוב גם לכסותם בבגד עליון או טלית. ג, אם אין אפשרות להוריקם מהכדורים יש להתיר בכיסוי לבד כנ"ז ובמיוחד יש להתיר בכזאת באקדח שנתון בנרתיקו וגם אינו מורגש כלל כשמכסים אותו. ד, האמור יש להחמיר בשעת התפלה גם כשמתפלל בביתו או על פני השדה.

(יג) כל הדברים האמורים המה שלא במצב של חירום וכוננות ועמידה על המשמר מפחד האויב, אבל כשנמצאים במצב כנ"ז והחייל ואיש המשמר עומדים על משמרת הבטחון ואיש חרבו על ירכו, אין לחזר כלל אחר הקל קל תחילה. ויש לו להתפלל עם כלי זיינו עליו וכן ליכנס בביהכ"נ, ורק יש לו להשתדל להסירם מעליו ולשימם בסמוך לו ולכסותם, אם אפשר, ולא יפריע לו הדבר בתפלתו, או לכסותם בבגד עליון או בטלית כשהם עליו.

ובכלל יש גם סברא לומר שלחייל העובד בצבא קבע וכן לשוטר קבוע לדידם הרובה או האקדח נחשבים כאחד מבגדיהם שמלובשים, וכדמצינו בגדולה מזו להערוה"ש בה' שבת סי' ש"א סעי' נ"א שכותב לומר סברא כזאת לגבי הוצאה בשבת כיעו"ש ואכמ"ל.

משנה מסכת מדות פרק ג משנה ד

אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם וחופרין למטה מהבתולה ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל שהברזל פוסל בנגיעה ובפגימה לכל דבר נפגמה אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות ומלבנים אותן פעמים בשנה אחת בפסח ואחת בחג וההיכל פעם אחת בפסח רבי אומר כל ערב שבת מלבנים אותו במפה מפני הדמים לא היו סדין אותן בכפיס של ברזל שמא יגע ויפסול שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם אינו בדין שיונף המקצר על המאריך:

שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן יח

שאלה: חייל המצוייד בנשק, האם רשאי להיכנס לבית הכנסת עם הרובה או האקדח שעליו?

תשובה: בארחות חיים (הלכות בית הכנסת אות ז', דף ח' ע"ב) כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג, אסור להיכנס לבית הכנסת בסכין ארוך, מפני שהתפלה מארכת ימיו של אדם (ברכות דף נד ע"ב), והסכין מקצר ימיו. (והובא בבית יוסף אורח חיים סימן קנא). וכן הוא בכל בו (סימן יז), ובתשב"ץ (סימן רב). וכן פסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן קנא סעיף ו'). וכיוצא בזה שנינו במכילתא (סוף פרשת יתרו), על הפסוק, ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחלליה, אמר רבי שמעון בן אלעזר,

המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם, והברזל מקצר שנותיו של אדם, אינו רשאי להניף המקצר על המאריך. ולכאורה משמע מדברי מהר"ם, שגם כשמתפלל בביתו אסור לו לשאת סכין ארוך, שהרי תלה הטעם בתפלה שמארכת ימיו של אדם (ולא אמר משום שבית הכנסת מסוגל לאריכות ימים, כמבואר בברכות דף ח ע"א), אם כן גם כשמתפלל בביתו יש להקפיד על כך. אלא שאם כן לא היה לו למרן לכתוב דין זה בהלכות בית הכנסת, אלא בהלכות תפלה. אלא ודאי דמשמע ליה שדברי מהר"ם אלו אינם אלא בבית הכנסת, שיש בזה גם כן משום קדושת בית הכנסת וכבודו. (וכמו שמסיים שם עוד, שגם להיכנס בכיסו שנותן בו מעות אסור, כדאיתא (בברכות נד ע"א ויבמות ו ע"א) לא יכנס אדם להר הבית באפונדתו, שזה בודאי משום קדושת המקום). וכן ראיתי להגאון רבי יהודה עייאש בספר מטה יהודה (סימן קנא) שכתב, שאם מתפלל בביתו והסכין תחוב בחגורתו אשר במתניו מותר, ואפילו בסכין ארוך. שלא אסרו אלא בבית הכנסת שיש בו שני טעמים לאיסור, האחד שהסכין מקצר, והשני משום כבוד בית הכנסת. ע"ש. והנה רבינו פרץ הגיה על דברי מהר"ם הנ"ל, הובא בארחות חיים שם: ומיהו אין לחוש כי אם בגילוי הראש. וכן הובא בלשון הזו בבית יוסף שם. ובספר אליה רבה (סימן קנא סק"י) העיד על דברי הבית יוסף, שבאמת בכל בו וכן בתשב"ץ, איתא, שרבינו פרץ כתב שאין לחוש כי אם בגילוי. והכוונה שאם הסכין מכוסה בבגדיו מותר. ותיבת הראש שהעתיק מרן, היא טעות סופר. אבל מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן קנא סק"ט) כתב, שכוונת רבינו פרץ לחלוק על מהר"ם, ודעתו שאין איסור להיכנס לבית הכנסת בסכין ארוך, ואך בגילוי הראש אסור להיכנס לבית הכנסת, ושכן מוכח להדיא מהמשך הדברים בארחות חיים שם, שסיים על זה, שבמסכת סופרים אמרו, מי שראשו מגולה לא יוציא אזכרה מפיו. ולכן העיקר כמו שהעתיק מרן הבית יוסף. וכן העיר בקצרה הרה"ג רי"ז כהנא בפסקי מהר"ם אורח חיים (סימן פה עמוד קנ). וכן כתב מהר"ם עייאש בספר מטה יהודה שם, שרבינו פרץ חולק על מהר"ם ומתיר להיכנס לבית הכנסת אף בסכין ארוך. ע"ש. ונראה שלכן דייק מרן השלחן ערוך לכתוב בזו הלשון: יש אוסרים להיכנס לבית הכנסת בסכין ארוך, לאפוקי סברת רבינו פרץ שחולק על המהר"ם בזה. ומכל מקום להלכה נקטינן להחמיר כדברי מהר"ם, שכן דעת מרן השלחן ערוך. וכמו שכתב גם כן המאמר מרדכי (סימן קנא סק"ד). [ועיין בכף החיים סימן קנא ס"ק מא. ודו"ק] +והנה בסנהדרין (דף פב ע"א) ויקם מתוך העד ויקח רומח בידו, מכאן שאין נכנסים לבית המדרש בכלי זיין. והעיר הגאון מהר"ץ חיות שם, שמדוע העלימו עין הפוסקים הנ"ל מהגמרא הנ"ל שמוכח שאפילו לבית המדרש שקדושתו קלה יותר מבית הכנסת, אסור להיכנס בכלי זיין, כל שכן לבית הכנסת. ע"כ. ולדבריו תחול הקושיא ביתר שאת על רבינו פרץ שמתיר להיכנס לבית הכנסת בסכין ארוך. אולם דבריו תמוהים, שהרי אדרבה מבואר במגילה (דף כז ע"א), שהעיקר כדברי מי שאומר שבית המדרש קדושתו חמורה יותר מבית הכנסת. וכן פסק הרמב"ם (בפרק יא מהלכות תפלה הלכה יד) בזו הלשון: מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש, אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת, מפני שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת, ומעלין בקודש ואין מורידין. (וכן פסק עוד הרמב"ם בסוף פרק ד' מהלכות תלמוד תורה). וכן פסקו הטור והשלחן ערוך אורח חיים (סימן קנג סעיף א'). ואם כן אין ראיה מהגמרא דסנהדרין לגבי בית הכנסת שאין קדושתו חמורה כבית המדרש. וכבר העיר כן הגאון רבי חיים פלאג'י בספר רוח חיים (סימן קנא) על דברי המהר"ץ חיות הנ"ל. וכן כתב בספר שבעים תמרים (בסוף הספר אות יא), ובספר בני ציון ליכטמן (סימן קנא סק"ז). ובספר שערי משה (עמוד עא). ועוד. ואמנם הרה"ג רבי יצחק פלאג'י בספר

יפה ללב חלק א', והרה"ג רבי ראובן מרגליות בספר נפש חיה, כתבו שטעם האוסר להיכנס לבית הכנסת בסכין ארוך, הוא על פי הגמרא סנהדרין (פב ע"א) הנ"ל. אולם אין זה אלא דרך סמך בעלמא, ולא ילפותא גמורה היא. ובמדרש רבה (רות, פרשת /פרשה/ ד' סימן א) אמרו, שיתרא הישמעאלי נעץ החרב באמצע בית המדרש, ואמר או אהרוג או אהרג עד שאתקיים הלכה זו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ועיין יבמות (עז ע"א) ובירושלמי (שם פרק ח' הלכה ג'). וצריך לומר הוראת שעה היתה, שדנו את דואג שהיה חולק על הלכה זו כמין ואפיקורוס (כמו שאמרו ברות רבה שם סימן ט'). [וע' בשו"ת באר שרים ח"ב סימן י' מ"ש בדין זה]..+

והטורי זהב (סימן קנא סק"ב), דייק מלשון מהר"ם והארחות חיים והשלחן ערוך, שלא אסרו להיכנס לבית הכנסת אלא בסכין ארוך, והקשה ממה שכתב מרן הבית יוסף /א"ח/ (סימן קפ) בשם הארחות חיים (הלכות ברכת המזון אות ח'), שמנהג ישראל לכסות הסכינים בברכת המזון, לפי שהשלחן הוא מזבח כפרה לנו (חגיגה כז ע"א), והמאריך על שלחנו מאריכים לו ימיו ושנותיו (ברכות נד ע"ב), ונאמר באבני מזבח לא תניף עליהם ברזל, שאינו רשאי להניף המקצר על המאריך, והוא הדין בשלחן. (וכן כתב הרוקח סימן שלב, והשבולי הלקט סימן קנה). וכן פסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן קפ סעיף ה'), ולא חילקו בזה בין סכין ארוך לקצר. ותיירץ, שבברכת המזון אפשר בנקל לכסות כל סכין, ולמה לא נעשה כן, אבל כאן שיצטרך לסלק מעליו הסכין לגמרי, וזו טירחא יתרה לסלקו ואחר כך לחזור וליטלו, וגם לפעמים יש בו צורך אליו, לכן לא הטריחוהו אלא רק בסכין ארוך שאין בו צורך כל כך. ע"כ. ולפי זה נראה שחייל שחייב ללכת עם נשקו בגלל סיבות בטחוניות וכדומה, ואם יפרוק נשקו מעליו בעת כניסתו לבית הכנסת, אפשר שיגרום לסכנה כל שהיא, רשאי להיכנס לבית הכנסת להתפלל עם נשקו, שזהו כדין סכין שאינו ארוך שמותר להיכנס בו לבית הכנסת להתפלל. ובפרט לפי מה שכתב הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בערוך השלחן בהלכות שבת (סימן שא סעיף נא), שכלי נשקו של חייל המשרת בצבא נחשבים כאחד ממלבושיו לגבי איסור הוצאה בשבת, ורשאי לצאת בהם מרשות היחיד לרשות הרבים. ואף על פי שיש לדון בדבריו לענין שבת, אבל בדין זה שעיקרו שנוי במחלוקת ואינו דבר מוסכם לדברי הכל, נראה שיש להקל, על פי דברי הטורי זהב הנ"ל, ומכל שכן אם הנשק מכוסה תחת בגדי החייל, ולא יראה החוצה, שיש להתיר יותר. וכמו שכתב הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן קנא), שדוקא בסכין ארוך הקפידו, מפני שהוא נראה מתחת בגדיו, כעין חרב החגור על ירכו מעל למדיו, שזה הוא ודאי דרך גנאי וקלון להיכנס כך לבית הכנסת, אבל בסכין קצר שמונח בתיק ומצניעו בכיסו מתחת למדיו מותר. וכן כתב הגאון רבי אהרן אלפנדארי בספר יד אהרן (סימן קנא), שלכן לא אסרו אלא בסכין ארוך שנשאר מגולה, אבל סכין קצר שמתכסה בבגדיו מותר. וכדין ברכת המזון שאם מכסה את הסכין מותר, כמבואר בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן קפ סעיף ה'). וכן כתב הגאון מהר"י עייאש בספר מטה יהודה, והגאון רבי מרדכי כרמי בספר מאמר מרדכי. וכן מבואר יותר בספר אליה רבה שם. וכיון לזה מדעתו בספר תורה תמימה (סוף פרשת בלק). ע"ש. והן אמת שלפי מה שכתב בספר יפה ללב חלק א' (סימן קנא סק"ט) ללמוד דין זה ממה שאמרו בסנהדרין (פב ע"א) ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו, מכאן שאין נכנסים לבית המדרש בכלי זיין. וכן כתב הרה"ג רבי ראובן מרגליות בספר נפש חיה שם. לפי זה היה נראה שאין חילוק בין סכין ארוך לקצר, ובין מגולה למכוסה, וכמו שכתב בשבולי הלקט (סימן רלא), שהביא מה שכתב רבינו ישעיה הראשון להוכיח ממה שאמרו במועד קטן (יח ע"א) שרבי יוחנן היה נוטל צפרניו

בשינוי בחול המועד (בהיותו בבית המדרש), מכלל שבסכין אסור ליטלם, שאי אפשר שלא היה נמצא סכין בכל בית המדרש ליטלם. ודחה השבולי הלקט, כי מפני שאמרו בסנהדרין (פב ע"א) מכאן שאין נכנסים לבית המדרש בכלי זיין, לכן לא היה נמצא סכין בכל בית המדרש, שכלי ברזל אפילו כל שהוא נקרא כלי זיין, כדתיא (סנהדרין עו ע"ב) גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שברזל ממית בכל שהוא, לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור. ע"כ. וכן כתב רבי שלמה בן היתום במועד קטן (יח ע"א). ע"ש. מכל מקום אין ראייה ממש מההיא דסנהדרין (פב ע"א) שמדובר שם בדין בית המדרש, לדין בית הכנסת, שאין קדושתו חמורה כקדושת בית המדרש. כמבואר במגילה (כז ע"א) ובפוסקים. ולכן יש להקל כשהנשק מכוסה תחת בגדיו. ובשעת הדחק שאין לו מקום בטוח להניח בו הרובה, בלי חשש סכנה כלל, יש לסמוך על רבינו פרץ שסובר להקל, בצירוף דברי הט"ז, שאף מהר"ם שהחמיר בסכין ארוך מפני שאין בו צורך כל כך ויכול לסלקו ולהניחו במקום אחר לפני שיכנס לבית הכנסת. ולפי זה בנידון שכזה יש להקל. וכן העלה ידידי הרב הגאון רבי אליעזר ולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר חלק י' (סימן יח). וראה עוד בשו"ת ציון לנפש חיה (סימן קלב).

בסיכום: נכון ורצוי מאוד שהחייל הנכנס לבית הכנסת להתפלל יכסה את נשקו תחת בגדיו, ולא יראה החוצה. ואם אי אפשר לו לכסותו, כגון רובה וכדומה, ויש צורך שישא נשקו עמו בגלל סיבה בטחונית וכיוצא בזה, יש להקל להיכנס עם הנשק לבית הכנסת לתפלה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עה אות ג

ובהא דבישוב גוש עציון ובעוד ישובים כאלה שהם סמוכים לערבים שיש בהם הרבה שונאי ישראל ורוצחים ימ"ש שנחוץ לכל אחד מישראל כשיוצא לדרך לשאת עמו נשק, אם יש להתיר גם להנשים שמצד איסור הלאו דכלי גבר על אשה אסור להם לישא כלי נשק כדאר"א בן יעקב בנזיר דף נ"ט, במצב כזה לישא כלי נשק קטן הנקרא אקדח, ומפרש כת"ר נכדי דבמקום דאיכא חשש פקו"נ פשיטא שמותר, אבל שהאינשי חשבי שאין בזה סכנה מטעם שעכ"פ יד ישראל תקיפה, וגם אפשר להם שלא לצאת ממקום הישוב ואם נחוץ לנסוע לאיזה מקום יסעו רק עם אנשים הנושאים נשק, אבל מאחר שהוא דבר קשה לפניהן להתנהג שלא כדהורגלו אם יש להתיר להם באופן זה, וכתב טעמים להתיר מזה שבט"ז סימן קפ"ב סק"ד כתב דרך נוי וקשוט אסור אבל אם עושה כן מפני החמה והצנה וגשמים ליכא איסור וכן כתב הש"ך בשם הב"ח וכלי נשק זה אינו כלל דרך קשוט ונוי אלא להגן על עצמן, וגם שאין בזה ענין יציאה למלחמה דאין כאן ענין מלחמה שהוא בצבור אלא שעושות למקרה בעלמא כשנוסעות בדרך, וגם שאין דרך הצבא במלחמה בכלי נשק קטן כזה אלא בכלי נשק גדולים, הנה מצד טעם הט"ז והש"ך בשם הב"ח דדרך נוי וקשוט אסור, הוא רק בבגדים וקשוטים והעברת שער, אבל הלאו דאיכא ללבוש כלי זיין ולצאת למלחמה אין זה כלל ענין נוי וקשוט אלא שהוא איסור אחר שאיכא ג"כ בכלל לאו זה משום דגם לבישת כלי זיין ויציאה למלחמה הוא ג"כ רק כלי גבר הן שאיסור זה אינו נוגע ליפוי כלל אבל לבישה זו ויציאה זו היא רק כלי גבר ואסור לאשה ללובשם, ובתרגום יונתן על החומש תרגם שאסור לאשה ללבוש ציצית ותפילין משום שהם תיקוני גבר אף שג"כ לא שייך לנוי וקשוט משום דכל ענין כלי גבר אסורין על אשה, אך באלו שהם מצד לבישה על הגוף למטרת לבישה הוא שייך לנוי וקשוט ושייך לחלק בהן שבאופן מקרה שחם ביותר או קר ביותר אין זה סתם לבישה הנאסר דרך נוי וקשוט, אבל בהא דכלי נשק ובגדי מצוה כציצית ותפילין אף שלא שייכי לנוי וקשוט

אסירי.

ואדרבה יש מקום לומר דאיסור לבישת כלי זין לנוי וקשוט יהיה מותר אם עצם הכלי זין יהיה דבר שהוא נוי, דר"א וחכמים שפליגי בשבת דף ס"ג שלר"א הם תכשיטין ולחכמים אינן אלא לגנאי הוא לענין שלבישת כלי זין להראות כאיש חיל וגבור הראוי לילך למלחמה יתחשבו תכשיטין שר"א סובר שהוא בחשיבות תכשיטין שמתפארין בזה שהוא איש גבור הראוי למלחמה וחכמים סוברין שהוא גנאי, וראיה לזה מהא דעל מה שהשיב ר"א מהא דהקשו לו חכמים וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח השיב לפי שאינן צריכין שנאמר לא ישא גוי אל גוי חרב והקשה הגמ' ותהוי לנוי בעלמא והשיב אביי מידי דהוה אשרגא בטיהרא, ואם עצם כלי זין הם דבר נוי להחשב תכשיטין לא היה זה שום תירוץ, אלא הוא משום דעצם הכלי זין אינן דבר נוי וקשוט אלא מה שנראה בהם איש חיל וגבור הראוי למלחמה הוא הנוי והקשוט, שלכן כיון שבימות המשיח לא יהיו מלחמות ולא יהיה שום צורך בגבורת אדם אין בענין גבורה שום התפארות כמו שאין שום חשיבות לשרגא בטיהרא. אבל כשיהיה איזה דבר מכלי זין דבר שהוא יפה הראוי להתיפות ולהתקשות /ולהתקשט/ בו מצד החפץ לא מצד ראיית גבורה בזה לא פליגי ולכו"ע הוא תכשיט, אף שאיכא סברא לומר דכיון דראוי גם למלחמה הוא לחכמים דבר גנאי אף שהוא יפה ונוי להתייפות מצד נוי ויופי דהחפץ דכיון דניכר שהוא מכלי זין דמלחמה הוא גנאי גדול מהנוי ויופי שבו ונתבטלה הנוי והיופי שבו בראיית דבר הגנאי שבו, לא מסתבר לעשות פלוגתא רחוקה כזה ואם יהיה דבר נוי ויופי לכו"ע הוא תכשיט, שלכן כשתלבש אשה כלי זין כזה שהוא דבר נוי ויופי להתקשט ולהתייפות בו ככוונתה בלבישת שאר תכשיטין היתה מותרת משום דאיסור לבישת כלי גבר דאמר ראב"י על כלי זין הוא כשלובשת למלחמה וכה"ג דמלחמה דוקא כשרוצה להתראות כגבר היוצא למלחמה, וזהו אפשר פירוש למלחמה שאיכא בברייתא בנזיר בלשון ראב"י.

ומוכרח לכאורה לפרש זה דהא הרמב"ם בפ"ב מע"כ ה"י כתב באיסור דלא תעדה אשה עדי האיש גם שלא תלבש שריון וכתב הכ"מ שהוא משום דפסק כראב"י שמשנתו קב ונקי והשמיט הא דאראב"י לא תצא למלחמה וכן הוא בש"ע יו"ד סימן קפ"ב סעי' ה', שא"כ לא מפרשי כלל הא דאמר ראב"י למלחמה בכלום ומה שכת"ר נכדי כותב שיציאה למלחמה עצמה הוא ג"כ מכלל לאו זה דלא יהיה כלי גבר לא הוזכר זה ברמב"ם ובש"ע, אבל ודאי הא נשי לאו בני מלחמה נינהו כדאיתא בריש קידושין והאיסור דבקרא שנכתב סתם הוא רק על לבישת כלי זין לא מסתבר כלל שיהיה נאמר הלאו דלבישת כלי זין דוקא באם יארע שאשה תצא למלחמה ולכן מוכרח להרמב"ם דהוא לפרש שאיסור לבישת זין מקרא דלא יהיה כלי גבר הוא דוקא בלבישה בביתו בשעת שלום כצורך ודרך הלבישה דאנשי צבא בלמחמה /במלחמה/ שהוא להגן כשיפול איזה גזלן ורוצח בבית ובדרך שאף בעת שלום שייך זה, שאשה אסורה ללבוש מאיסור כלי גבר אבל אם הוא לנוי וקשוט מחמת שכלי הזין הוא דבר יפה ליכא משום כלי גבר בכלי זין.

ונמצא דסתם בגדים שהם נוי ויופי להגוף אסור כשלובשת לנוי וקשוט ליופי ומותרת כדי להגן מפני החמה והצנה וכלי זיין אסור כשלובשת להגן מגזלן ורוצח ומותרת לנוי וקשוט אם שייך זה מצד הכלי, דאם הנוי הוא מחמת שתראה כאיש חיל בכח תהיה אסורה. והרמב"ם והש"ע לא נקטו החלוקים משום שלא נקטו החלוקים מאיזה טעם דהט"ז והש"ך בשם הב"ח לא כתבי שהם פליגי אלא שמפרשי שכן הוא גם להרמב"ם

והש"ע ובט"ז מפורש שסובר כן הש"ע דהא כתב על לשון לא תעדה שהוא דוקא לנוי וקשוט וגם כתב שהוא פשוט, וכמו כן אמינא שהחלוק בשריון וכלי זין שהוא להיפוך נמי פשוט. וא"כ מה שאין הנשק דאקדח ענין נוי וקשוט אינו טעם להקל אלא אדרבה טעם להחמיר לאסור. אבל זה שאין דרך הצבא בכלי נשק קטן כזה אלא כלי נשק גדול הוא טעם להתיר.

אבל בעצם לדינא פשוט שבמקומות שקרוב להערביים הרוצחים שאין יראין מהממשלה כמעשים בכל יום מותרות הנשים לישא כלי זיין לא רק להצלה מהריגה ממש אלא אף להנצל מהכאות בעלמא שבמלחמות קטנות אלו הא נמצאות הנשים כאנשים בהכרח שלכן לא שייך חלוק בין גברי לנשי במה שצריכין ליקח להנצל דיש ליקח מה שיותר עדיף לזה וכל עניני נשק יש להחשיב דרכן דתרווייהו בין גברי בין נשי בזה אף אם לענין המציאות לא ניסו הנשים בזה מפני חולשתן ויראתן ואין יכולות להציל עצמן משום דכן צריך להיות ולא שייך לעשות חלוקים בזה, וגם פשוט שהוא גם ענין פק"נ = פקוח נפש = ולא שייך לחייב בשביל זה הנשים שלא יסעו למקום שרוצות, ואפילו אם תקח גברא יש לתרווייהו ליקח נשק שהרי יותר טוב להנצל וגם אפשר שיפלו תרתי, ורק לצאת למלחמה אין דרך נשי וגם אסורות וכן בסתם מקומות שבחזקת שלום אסורות.

והא דאיתא בפרש"י נזיר נ"ט דיעל הרגתה לסיסרא ביתד ולא בכלי זין מצד איסור כלי גבר, והוא מתרגום יונתן בשופטים ואיתא גם בילקוט שופטים רמז נ"ו כדציין רעק"א בגהש"ס, הוא להרוג אחר שהיה כבר ככפות מצד העייפות והתרדמה שהפיל עליו ה' והיה לה זמן לבקש יתד להרגו ומוכרח כן דהא עברה ברצון על איסור א"א = אשת איש = ז"פ שליכא היתר זה אלא להצלת ישראל וכ"ש שלא היה שייך לחוש מלאו דכלי גבר אלא משום שהיה ככפות ויכלה להרגו גם ביתד, וזה ברור ופשוט. ומ"מ צריכות ללמוד איך להשתמש בהאקדח שזה יותר נחוץ לפניהן. ולישא אותו במקום שיותר קל להוציאו. זקנך אוהבך בלו"נ, משה פיינשטיין.

רמ"א חושן משפט הלכות עדות סימן לה סי"ד

אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בב"ה של נשים או בשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים, כגון לומר שבגדים אלו לבשה אשה פלונית והן שלה, ואין רגילים אנשים לדקדק בזה, נשים נאמנות (ת"ה סי' שנ"ג ואגודה פ' י' יוחסין).

רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה ג

כשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי ג גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יב

כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, משתדלין שלא לעשות ע"י א"י וקטנים ונשים אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת. הגה: וי"א דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי, עושה ע"י שינוי; ואם אפשר לעשות ע"י א"י בלא איחור כלל, עושין ע"י א"י (א"ז) וכן נוהגים; אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הא"י, אין לעשות ע"י א"י (תוספות ור"ן).

ט"ז שם ס"ק ה

ויש אומרים דאם אפשר כו'. דיעה זו איתא בש"ג בשם ריא"ז ול"נ דבר זה תימה דכי היכי דיש איסור לעשות ע"י עכו"ם אם יש לחוש שיתעצל כמה שכת' אח"כ כאן ה"נ יש חשש שמא אתה מכשילם לעתיד באם יראו עכשיו שאין עושין רק על ידי עכו"ם יסברו שיש איסור ע"י ישראל ולפעמים לא יהי' עכו"ם מצוי ועי"ז יסתכן החולה במה שימתינו על עכו"ם והרבה פעמים מצינו בגמרא נמצא אתה מכשילן לעתיד לבא וגם בזה אמרי' בירושלמי השואל ה"ז ש"ד והנשאל ה"ז מגונה כמ"ש הטור סי' זה מטעם שהנשאל היה לו כבר ללמד דבר זה עם רבים שפ"נ דוחה שבת כמ"ש ב"י בשם ת"ה כ"ש שאין לעשות מכשול ויתן מקום לטעות ותו דהא אמרינן בזה וכל הזריז ה"ז משובח אם כן למה לא יהי' הישראל זריז קודם לעכו"ם ועפ"ז נל"ל מה שכ' תרי בבי בגמרא פרק בתרא דיומא אין עושין דברים הללו לא ע"י עכו"ם ולא ע"י קטנים אלא על ידי גדולי ישראל וא"א לעשות דברים הללו על ידי נשים ולא כותים כו' וכבר נזכר בב"י טעמים לחילוק תרי בבות ולפ"ד א"ש טפי דתחלה אמר שיש איסור לעשות ע"י עכו"ם שלא יאמרו שיש איסור לעשות ע"י ישראל ואח"כ אמר מצוה לעשות ע"י גדולי ישראל וא"א לעשות ע"י נשים וכותים דהיינו אפי' אם הם מזומנים לפנינו והם שומרי שבת אם כן אין שייך מכשול הנזכר כאן אפ"ה יעשו דוקא גדולי ישראל כדי להורות הלכה למעשה לרבים והב"י כת' דהך גדולי ישראל לאו גדולים בחכמ' קאמר כדמשמע מדברי הרמב"ם שכת' גדולי ישראל וחכמיהם דאם כן מאי אריא נשים וכותים אפילו שאר אינשי נמי אלא ודאי גדולים לאפוקי קטנים ישראל והוסיף רמב"ם וחכמיהם כלומר שהם בני דעת לאפוקי נשים ועבדי' שדעתן קלה עכ"ל וכמה וכמ' שיכל הרב את ידו לצאת מפשוטו ולפרש בדוחק גדול דאם כדבריו הי' לו לומר גדולי ישראל לשון דביקות ולא ישראל גדולי' [גם בר"ן פ' ח' שרצים כת' ומכאן אתה למד שחולה שיש בו סכנה צרכיו נעשים ע"י גדולי ישראל עכ"ל ושם אין שייך לומר לאפוקי נשים ועבדים דהוא לא זכר זה כלל ובחנם נכנס לזה] דודאי במ"ש גדולי ישראל לאו למידק איסורא בסתם ישראל קא מכיין אלא למצוה מן המובחר קאמר והכונ' שלא תאמר שיש לעשות ע"י עכו"ם ואסו' ע"י ישראל אלא אדרבא מצוה יש בדבר וגדולי ישראל יעשוה ונמצא שיש איסור ע"י עכו"ם ובישראל עצמם יש מעלה לעושה זה כנלע"ד נכון והבא לעשות ע"י עכו"ם המזומן לכל הפחות יגלה לרבי' באותו פעם שיש היתר לישראל עצמו אלא שהעכו"ם הוא מזומן כאן אבל עיקרא דמילתא שלא ישגיח על העכו"ם כל עיקר אם רואה סכנה בבירור ויש אפי' ספק הצלה הזריז ה"ז משובח אם יעשה הוא עצמו כי אף על פי שהעכו"ם לפנינו ועושה ההצלה מ"מ הישראל יעשנה טפי בזריזות ואף שכתב רמ"א וכן נוהגין אין מזה ראייה דלאו מנהג ותיקין הוא גם מדברי הר"ן שמביא ב"י משמע כן שכ' שמא יבא הדבר כו' משמע דחש על העתיד אף על פי שעכשיו אין חשש ומה שנרשם כאן במ"מ תוס' והר"ן הוא טעות המעתיק ואינו אמת בעיקר הדין שזכר רמ"א בזה כנלע"ד ברור:

משנה ברורה שם ס"ק לז

וכן נוהגים - והט"ז כתב דלאו מנהג ותיקין הוא דאף שיכול לעשות ע"י א"י מ"מ הישראל יזרז בדבר יותר ולכן אם יש אפילו ספק הצלה ויש סכנה בבירור כל הזריז ה"ז משובח:

רמב"ם הלכות בית הבחירה ריש פרק ב

המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי. ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא.

Rabbi Biston

שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה ס"ב

אפילו הגדול ילך לבקר הקטן, ואפילו כמה פעמים ביום, ואפילו בן גילו. וכל המוסיף ה"ז משובח, ובלבד שלא יטריח לו.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט עמוד ב

אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים.

Rabbi Schonfeld

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכט סעיף ו

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שא סעיף נא

ולכן לא יצא איש לא בסייף אפילו חגור במתניו שבחול יוצאין בו כך ולא בקשת בכה"ג ולא בתריס שהוא מגן על ראשו וגופו מפני השונא ולא באלה שהוא מקל של ברזל ולא ברומח שנושא אותם בצד הגוף כדרך בעלי מלחמה ואם יצא חייב חטאת והטעם מפני שדברים אלו אינם תכשיטין בעצם אלא לבעלי מלחמה הרי הם כבגדיו אבל בסתם בני אדם הרי הם משא [כ"מ מפי ה"ר עובדיה במשנה פ"ו מ"ד ע"ש] ולכן הבעל מלחמה כמו העובד בצבא המלך הם כבגדיו.

קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ג סימן נא

שומרי העיר לצאת בשבת בכלי זיין

ובדבר השאלה, אם הני נטורי קרתא המסתובבים ברחובות, מותרים לצאת בשבת כשהם לבושים כלי זיין.

תשובה

הנה בעיר המעורבת המותרת בטלטול, שאין בהכלי - זיין רק איסור מוקצה מחמת - איסור, ולצורך גופן מותר לטלטל, ושומר הנושא כלי זיין שעל ידי זה מפחדים ממנו הוי ליה לצורך גופו (וכבר דנו על זה בוועדת הרבנים למען השבת ויצא הדבר להיתר).

ובעיר שאינה מעורבת, לכאורה הדבר פשוט לאיסור כדקיימא לן בשו"ע סימן ש"א סעיף ז' לא יצא איש לא בסייף ולא בקשת - ואם יצא חייב חטאת, אולם לפי דברי הערוך - השלחן שם אין איסור בנידון דידן, שכתב שם, והטעם מפני שדברים הללו אינם תכשיטין בעצם אלא לבעלי מלחמה הרי הם כבגדים, אבל בסתם בני אדם הרי הם משא, ולכן הבעל מלחמה כמו העובד בצבא המלך הם כבגדיו (ובאופן שתלויים בבגדיו לא בנושא בעצמו) עכ"ל, וחיליה דידיה הוא מפירוש הרע"ב בפרק ו' משנה ב' דשבת, וזה לשון הרע"ב ולא במגפיים - שלובשים במלחמה ולפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת עכ"ל. ולפי זה כתב הערוך - השלחן שם ס"ק נ"ב אעפ"י שעשויים כבגדים גמורים (כגון מגפיים כו'), לפי שאינם בגדים אלא לבעלי מלחמה, ולכן אם יצא אינו חייב חטאת לפי שהם כבגדים, ורק מדרבנן אסור מטעם שכתבנו - ומזה מסיק הערוך השלחן שאם הוא עובד בצבא, חשוב אצלו כבגד ומותר אף מדרבנן. והוא הדין ברומח וסייף שלאחרים חייב חטאת, אבל להעובד בצבא חשיב כבגד.

ולע"ד דינו של הערוך - השלחן תמוה, אף אם התכוון לזה הרע"ב ז"ל למה שכתב הערוך - השלחן, שהרי הראשונים כתבו הטעם שפטור אבל אסור לצאת במגפיים שריון כו', דנראה כיוצא למלחמה עיין רש"י (על הרי"ף) והר"ן שם, ועיין רש"י דף ס"ד ע"ב כל שאסרו חכמים משום מראית העין שלא יחשדוהו באיסור כגון שריון וקסדא ומגפיים.

וכן משמע מדברי המאירי שכתב ור"א אומר תכשיטין הם לו "ומועילין מיהא להפקעת חיוב חטאת". והיינו דלא עדיף ממה שאסרו מגפיים ושריון שהוא מטעם דנראה כיוצא למלחמה, אבל אם נימא כהרע"ב דהטעם הוא לפי שאין לובשין אותן אלא בשעת מלחמה אסור ללבשן בשבת אם כן ר"א האומר דכלים הללו תכשיטים הם לו, ולמה נאסר אף מדרבנן, ולומר דהוא מטעם אחר דילמא שלפא ומחויא, כבר כתב בריש פרק ו' דיש אומרים שאינו נאמר אלא באשה, וכאן כתב סתמא לאסור, ועל כרחך שסובר כטעם רש"י והר"ן.

ואולם נראה דכוונת המאירי כמו שכתב המגן - אברהם סימן ש"א ס"ק כ"ז, וזה לשונו, דלא מצינו שמותר לישא תכשיט בידו, ואף ר"א דסבר תכשיטים הן לו, לא קאמר אלא דאינו חייב חטאת אבל איסורא מיהא איכא.

אלא שבעיקר פירוש דברי הרע"ב כתב רעק"א שם דהן הן דברי רש"י שלא יחשדוהו באיסור ע"ש, ואין לנו לפי זה שום מקור לדבריו.

ואולם אף אם אין לנו הכרח מדברי הרע"ב לזה, מכל מקום עלינו לדון בעצם סברת הערוך השולחן להיכן הדין נוטה. ולכאורה הרי קיימא לן דתכשיט או בגד לאחד יש לו דין בגד לכולי עלמא, כדקיימא לן הרועים יוצאין בשקין, שמתכסין בהם מפני הגשמים, ואף בלא הגשמים מותר לצאת בשבת, כמו שכתב הרא"ש. ולא הרועים בלבד, [כמבואר] שו"ע ש"א סעיף כ"א. ורק בנשים אמרינן שהם עם בפני עצמן, ומידי דחזי לאיש לא חזי לאשה וכו' עי' בשבת דף ס"ג ובמג"א ס"ק נ"ד.

ואם כן אם בשעת מלחמה יש להם דין מלבוש לאלה הלוחמים, ייחשב בגד לכולי עלמא. ואם כן במה נחלקו ר"א וחכמים אם [הם] תכשיט או לא, ולמה יתחייב חטאת לרבנן.

והנה לשיטת הרוקח (הובא בבית יוסף סימן ש"א) לא שרי לצאת בשק אלא מפני הגשמים [וכן סובר העולת שבת אות ל"ו בדעת הרמב"ם דדוקא מפני הגשמים מותר, (הובא בכף החיים)]. ואם כן יש לדון דאף שיש לו דין מלבוש במלחמה, מכל מקום שלא בזמן המלחמה, יש לומר דחייבים חטאת, אף דגם לדידהו יש לדון אם חייב חטאת כשיצא שלא בזמן הגשמים, ובפרט דאנן קיימא לן כהרא"ש דשלא בזמן הגשמים גם כן מותר לצאת.

ואין זה דומה למקל דקיימא לן בסימן ש"א סעיף ז' חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לצאת בו, וכשאפשר לו ללכת על ידי הדחק יש בזה איסור דאורייתא כמבואר בביאור הלכה עי"ש דודאי חיגר שהולך במקל, הוא משתמש בו באופן אחר מכמו שהולך בו מי שיכול ללכת בלא המקל - ואם כן בזה לא מועיל לזה שהמקל יהא כמו מלבוש לאחר, ולהכי חייב חטאת, דאין שניהם לובשים אותו באותו הענין, אבל כאן במלחמה אין נראה חילוק.

ונראה מה שיש לצדד [דמדברי הראשונים שהבאנו לעיל] נראה דלא היה רגילות להתלבש בכלי זין [שנראה] כיוצא למלחמה שמשום האי טעמא אסור בזה משום מראית העין כנ"ל, ועל כרחין פליגי אי שייך בזה משום תכשיט או לא, אבל בהנהו שצריך הוא [להם] אפילו בשעת שלום, שהשומרים לובשים בגדי שרד עם כלי זיין או סייף, יש לומר דלכולי עלמא חשיבי מלבוש.

אמנם מדברי המגן אברהם שם ס"ק כ"ז לא משמע כן דתיפוק ליה דלר"א על כרחך פטור אבל אסור משום מראית העין, ולמה ליה להמג"א מכלי זיין דנושא תכשיט ביד.

אמנם נראה שיש לקיים מקצת ממה שחידש הערוך השולחן, דהנה בגמרא דידן איתא אמר ליה אביי לרב דימי מאי טעמא דרבי אלעזר (דאמר תכשיטין הן לו) א"ל דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, ורבנן מוכיחים מקרא דכתתו חרבותם לאתים, דבטלים לעתיד לבא, מוכח דאין זה תכשיט, ומבואר דמחלוקתם תלוי ממדרש הכתובים.

והנה קיימא לן בטבעת שאין עליו חותם שבזמן המשנה והגמרא אם היה איש יוצא בו בשבת חייב חטאת, אף על פי כן אחרי זה שנשתנה הדבר, וגברים נושאים טבעות שאין בה חותם, שוב הוה להו תכשיט, כמבואר בשולחן ערוך סימן ש"ג עיין שם, (ובראשונים פרק במה אשה), ואם כן למה ישתנה הדין אצל כלי זיין, אם יש כלי זיין כאלה שכיום הם מתקשטים על ידם, וכאשר הוא לובש בגדי שרד ונושא אקדח, אינו נושא אותו בשביל להשתמש בו, ולמה יגרע דינם משאר תכשיטים, שהזמן קובע דינם.

ועוד דלפי מה שכתבו הראשונים הטעם דאסור מדרבנן לצאת במגפיים וכו' הוא מטעם מראית העין, ושמא יאמרו שהוא הולך למלחמה, ומדברי המאירי משמע דהוא הטעם גם בשאר כלי זיין רומח וסייף אליבא דר"א.

הרי שבזמן המשנה והגמרא עיקר הוצאת הכלי זיין היה רק כדי להשתמש בהם, ועל זה הוכיח ר"א מקרא חגור חרבך שתכשיט הוא לו, אבל אם הוא יוצא בו לעולם כדי להתפאר ולהתקשט, אין מקום לאסור מטעם דוכתתו חרבותם לאתים, דודאי מזה יש להוכיח דלפי דעת הכתובים אין זה תכשיט, וזה סותר ראיית ר"א דחגור חרבך על ירך, אבל מכל מקום יכול להיות דעת העולם שכן זה תכשיט.

מה שיש לדון מכיון שכלי מלחמה אסרו חז"ל לצאת בהם בשבת אף שהן עשויים כמלבוש משום מראית העין גזירה שמא יאמרו שהוא יוצא למלחמה, וכנ"ל, ואיסור זה להיכן הלך, וזה ודאי לענין אלה הכלי מלחמה שהיה אסור להוציאם משום דהוי משא. ועכשיו אם נשתנה ענינם ולובשין אותם משום תכשיט, אין לזה ענין לדבר שנאסרו במנין שיהיה צריך מנין אחר להתירו דמעולם לא נאסרו, אלא שכן הוא הדבר בזמן שהוא משא, חייב המוציא, ובזמן שמתקשטים על ידם הוי להו תכשיט, אבל לענין האיסור "דשמא יאמרו" אף שעכשיו בטלו הגזירה דשמא יאמרו, מכל מקום כבר נאסר במנין, ואמנם יש בזה מבוכה בין הפוסקים.

והנה במגן אברהם סימן ט' ס"ק ז' לענין אם מותר לעשות טלית וציצית של פשתן אפילו לדברי האוסרין דעיקר הגזירה משום תכלת, והאידנא ליכא תכלת ולא שייך לדמותו לדבר שנאסר במנין כו' דכיון שטעם האיסור ידוע אם נתבטל הטעם נתבטל האיסור ממילא, דלא דמי לתקנות רבן יוחנן בן זכאי דהיתר ביצה אין

הטעם ידוע כל כך [ועוד] בנדון זה אין כאן תקנה אלא ב"ש אוסרין משום גזירה וכיון דהשתא לא שייך הך גזירה שרי.

ובשולחן ערוך סימן ש"ג סעיף י"ח כתוב, ועכשיו דשכיחי תכשיטין ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דילמא שלפא ומחוי כמו בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן רק בשבת ולא הוו שכיחי ע"ש ואם כן הוא הדין לנידון דידן, דאף דנאסרו משום שמא יאמרו, מכיון שבטל הטעם, שלובשין הכלים לקישוט ולא למלחמה, שוב אין איסור זה קיים.

ועיין ביורה דעה סימן י' בדרכי משה שם שכתב בשם אור זרוע "והאידינא דלא שכיחי עובדים למים ולשר של מים מותר לשחוט אפילו בפרהסיא לתוך המים, או לתוך הכלי או לתוך הגומא" ע"ש.

מכל מקום קיימא לן שם דלכתחילה אסור לשחוט לתוך הכלי אף האידינא, וכמו כן בדינא דהמגן - אברהם הוא רק בדיעבד כשאין לו טלית וציצית אחרים.

אמנם לפי המבואר בירושלמי פרק ו' דשבת הלכה ג' בדבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו [ר"ש בשם ר"ז היתה עשויה לכך ולכך] הוציאה לחתום בה חייב הוציאה לשם תכשיט פטור עיין שם בפני משה אם הוציאה שתהא מוכנת לחתום בה [נתנה על ידה שיהא מוכן לחתום בה לעת הצורך ויצאת כך בשבת] חייב, ואם כן הוא הדין בעניינינו, שנושא עליו את הכלי זיין להיות מוכן להשתמש בו לעת הצורך, ואם כן יש בזה חיוב חטאת.

ועל פי זה נפסק בשו"ע סימן ש"א סעיף י"א דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו - אסור, שהרואה אומר לצורך תשמיש מוציא.

שולחן שלמה

חשיב צורך גופו כיון שאינו עושה בו כלום, מ"מ הכא עדיף טפי משום דעצם הטלטול הוא הגורם להטיל אימה, וגם בדברי המגן אברהם נ"ל דכתב לפי דברי הבית יוסף אבל הוא עצמו אפשר סובר דחשיב צורך גופו, ולא גרע משמחת יו"ט שכתבו התוס' בשבת - דף ס' ע"א ד"ה לא - גבי סנדל המסומר דהו"ל צורך גופו, וגם כתבו בעירובין דף ס"ט ע"א ד"ה כיון, דלצחק בו תינוק הוי נמי צורך גופו, וגם ביארתי במקום אחר דלצורך מקומו הוי נמי כצורך גופו.

וכיון שכך חושבני דהו"ל ככלי שמלאכתו להיתר הואיל ועומד גם להפחדה ועיין בביאור הלכה - סוד"ה קורדום לחתוך - דאפילו אם רוב תשמישו לאיסור, אם עומד גם לתשמיש היתר - לא רק לבסיס של היתר כמו קרייה - הו"ל כלי שמלאכתו להיתר וה"נ גם כאן, ואף הכדורים שבתוכו כיון שההפחדה היא גם על ידם הו"ל כחלק מהאקדה, ולא דמי לנר שמן ופחילה דהוי בסיס לשלהבת, דשאני התם דהשלהבת הוי מוקצה גם כשהוא על הנר, משא"כ הכא בשעה שהכדור בתוך הרובה הו"ל כחלק ממנו ומותר שפיר לטלטלו בעודו בתוכו, ואפשר גם כשהוא מחוץ לאקדה.

לחבירו, מ"מ נתינת מתנה חשיב שימוש שכלי עומד להשתמש בו, משא"כ הצלה מחמה לצל לא קרי שימוש, וכדחזינן דצורך מקומו הוא היתר מיוחד שאינו כלול בצורך גופו. ויותר מזה מצינו דהמאירי והרשב"א - שבת דף קנ"ד ע"ב - ותוספות בפסחים - דף ו' ע"א ד"ה כופה - לא התיירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור כדי למנוע היזק או צער^ל או לכסות חמץ, ולכן גם בהשבת אבידה אע"ג דקעביד מצוה מכל מקום כמו שאסור בטלטול לבעל האבידה כך גם אסור לאחרים^ל וליכא שום מצוה. וכן הדברים מכוארים בחידושי הרמב"ן - ב"מ דף ל' ע"א - "דכל שכשלו אינו רשאי, בשל חבירו נמי אינו רשאי".

ומ"מ מסתבר דרובה או אקדה מותר לטלטלו כדי להפחיד בו את הרואים ולהטיל בהם אימה - דמסתבר דשלא בשעת מלחמה רוב תשמישם רק להרתיע -, משום דהפחדה שפיר חשיב כצורך גופו - וכעין זה מצינו במנחת שבת - ס"ו פ"ח ס"ק כ"ז - על דבר המטריה אף שמלאכתו לאיסור מ"מ עומדת גם לישא אותה דרך כבוד או להשען עליה -. ואף להמגן אברהם ס"ק י"ח דסובר שטלטול נר לכבוד הכנסת התינוק לבית הכנסת לא

כז. ובלבד שיהיו ראויים לשום מלאכה. מעולם לא אמרתי לאיש מילואים שצריך להתייצב בשבת, שאקדה גרידא או מחסנית גרידא דינם כשברי כלים, שהרי הם עומדים תמיד לפרק ולהחזיר, אך נכון הדבר לומר שרובה או אקדה דינם כמלאכתם להיתר, ^מע כי הם

עומדים בעיקר להטלת אימה ופחד, אך גם בזה אין שום חילוק בין יש בו מחסנית או לאו.

ואע"פ שעיקר ההפחדה הוא מפני שעומד ליריה, והיריה עצמה הרי אסורה פרט לפיקוח נפש ממש, מ"מ סו"ס הוא עומד להפחדה. ואף אם לא אמרינן דהוי צורך גופו, מ"מ מצינו מפורש בים יששכר על התוספתא בביצה (דה"ס כ"ז, א') שמתיר לכפות כלי שמלאכתו לאיסור על הנר, או להוציא תפילין מהחדר כדי להיתר תה"מ. ולמש"כ לעיל שפיר דגם אקדה או רובה חשיב כצורך גופו ולכך שרי, אף אי נימא דחשיב כלי שמלאכתו לאיסור.

בשלוש אגרות ורפאו שלשתם שלשה בני אדם שאיתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר לא שנא אתמחי קמיע ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת אחת וריפא בו ג' פעמים שאותה אגרת מומחה לכל אדם וכ"ש אי איתמחי גברא וקמיע כגון שכתב לחש אחד כג' אגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד שלשה פעמים איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו

שולחן שלמה

אפשר דחלוק הוא ממשקפיים שדומה יותר למלבוש שהוא דבר דומם, ואף לא דומה לשעון דכיון שכולם לובשים אותו יכולים לומר שמפני מראיתו כבר נחשב מלבוש נוסף, ואף שעיקר חשיבותו הוא רק מפני מערכת הגלגלים שבתוך השעון מ"מ לעינים הוא נראה לבוש ככל אדם, משא"כ מכשיר שמיעה הרי רוצים שיועיל רק לאזניים לשמוע ושלא יהיה נראה לעינים ולכן אפשר שדבר כזה לא נכלל בשם מלבוש, ולפי זה גם לא יהיה הבדל בין מכשיר רגיל ובין מכשיר הנמצא בתוך ידית של משקפיים, וצריכים להחמיר בשניהם.

כרם אם ננקוט שזה מותר או בכה"ג שהמשתמש עם המכשיר בבית או במקום שיש עירוב, נלענ"ד דאפילו אם יש בתוך המכשיר מנורה קטנטנה אפילו הכי אינו חשיב כמטלטל נר דולק בשבת, שהרי מסתבר דאין המכשיר כולו נעשה בסיס לנר הדולק, ולכן שפיר מותר לטלטל בשבת - בבית או במקום שיש עירוב, כנ"ל - ואין חשיב מוקצה.

שזה כקמיע להגן על גופו מפני הגשמים או השמש, שהרי ההיתר של קמיע אינו דוקא כשלובשים תמיד ואינו מסירו ממנו, כמבואר בכמה מקומות. וגם מותר לצאת בשבת אפילו בקמיע שרק אוחזין ביד ואינו לובשו על גופו - עיין בנהר שלום ס"ק ו'. ובשפת אמת שבת דף ס"א ע"ב אהא דאמרו שם דנקיט ליה בידיה, ובשער הציון ס"ק ע"א -, וכמו כן צ"ע שיהא מותר לצאת ברה"ר עם מקל או **רובה** ביד במקום שיש פחד מפני שבזה הוא מטיל אימה גם בלי שום מעשה, והו"ל כקמיע מומחה כיון שרואים בחוש שזה מציל ומועיל.

אך אפשר דדוקא תכשיט או קמיע משווין למלבוש הואיל וצריך רק ללבוש ואין צריך לעשות בהם שום מעשה ודומה שפיר למלבוש, משא"כ מקל ורובה כיון שעיקר התועלת מהם היא מפני שאפשר לעשות בהם מעשה לא דמי למלבוש, וכן המכשיר הנ"ל אף שהאדם אינו צריך לעשות בו מעשה מ"מ הואיל ובגוף המכשיר נעשין בו שינויים חשמליים לכן

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלד סעיף ב

ויש מתירים לטלטל מעות ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הדליקה או מאנשים הבאים לגזלם, דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן טו - קונטרס משיבת נפש פרק ה

פרק ה' אם מותר לחלל שבת עבור חשיב"ס = חולה שיש בו סכנה = שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא אי בלהכעיס ואי בלתיאבון, וכן אם יש לחלל שבת עבור קראים או למול בניהם בשבת.

(א) הפרי מגדים בסי' שכ"ח במ"ז סק"ו כותב וז"ל: פשיטא לי מומר לחלל שבת בפרהסיא ועכו"ם או מומר להכעיס לד"א = לדבר אחד = אין מחללין עליו שבת ומורידין ולא מעלין נמי אין מחללין עליו שבת עכ"ל.

נלמד מדברי הפרמ"ג דס"ל דבמומר לחלל שבת בפרהסיא אין מחללין עליו אפילו אם הוא רק מומר לתיאבון דאי במומר להכעיס הרי מפרש בסיפא דדבריו דבכה"ג אין מחללין אפילו אם הוא מומר לד"א ולא רק אם הוא ממור / מומר / לחלל שבת.

ויעוין במשנה ברורה בסי' שכ"ט סק"ט שמדבר בסתמא בישראל בעל עבירות, וכותב דאם הוא לתיאבון כל זמן שאין כופר בתורה מחללין עליו שבת כדי להצילו אבל אם הוא להכעיס אסור להצילו אף בחול וכ"ש דאסור לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה ע"ש. ולא נדע אם כוון לכלול בזה גם כשהוא בעל עבירה לחלל שבת, ומסתברא דגם כוונת המ"ב בזה היא רק לגבי שאר עבירות אבל בחילול שבת אין מחללין עליו אפילו כשהוא עובר לתיאבון, כי כן מצינו לו בכה"ג בסי' שפ"ה סעי' ג', דעל הדין הנאמר שם דישראל מומר לחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כע"א = כעובד עבודת אלילים =, מבאר שם המ"ב בסק"ג, דכל זה כשהוא עובר לתיאבון אבל להכעיס אפילו בשאר עבירות ואפי' שלא בפרהסיא דינו כעכו"ם ע"ש, הרי דלתיאבון לחלל שבת הרי הוא כלהכעיס בשאר עבירות ואפי' שלא בפרהסיא דינו כעכו"ם בפרהסיא דינו נמי כע"א. ומינה גם בנוגע לדין דידן. (ויעוין בספר קצות השלחן סי' קל"ט בבדי השלחן אות ה' שלא דק לא בדברי הפרמ"ג ולא בדברי המ"ב כיעו"ש).

(ב) על כן צריך עיון לכאורה מה שמצינו במג"א בסי' ש"ל סק"ד שהביא בשם הכנה"ג שכתב דמותר ליילד לקראים כיון דמינטרי שבתא ע"ש. והרי נוסף מה שהמה מינין ואפיקורסין שכופרים בתורה שבע"פ הרי מחללי שבתא המה בכל המלאכות שאסרום חז"ל בדרשותיהם בהמידות שהתורה נדרשת בהן ועוברים על כל מה שאסרו בשבת מדרבנן, ועל הכל עוברים להכעיס ובשאת נפש.

וראיתי בפרמ"ג שם שהרגיש בתימא שבדבר, וכתב לבאר דהכוונה בדבר שאין חילול שבת, אבל אף שבות דרבנן אין מחללין, ומוסיף בסברא דהם אין מנטרי שתא / שבתא / בשבות דרבנן ויכול להשמט מהם (ובקשר לשבות דרבנן כותב לשון של צ"ע). והעתיק דבריו גם המ"ב בביאור הלכה ד"ה כותית, ובלשון ומשמע מהפמ"ג דבדבר שיש בו חילול שבת לכו"ע אין מחללין ואפילו בשכר ואפילו אם החילול הוא ג"כ איסור דרבנן מצדד שם להחמיר.

והכי ראיתי גם בא"ר בסק"ד שכותב לבאר דברי הכנה"ג וכותב: ונראה דוקא בדבר שאין חילול שבת כגון שיושבת על המשבר דכבר נעקר הולד לצאת דקודם זה חייב משום עוקר דבר מגידולו.

ועיינתי בגוף דברי הכנה"ג בסי' ש"ל הגה"ט וראיתי שמיסתם קסתים את דבריו בזה וכותב בלשון: ומיהו בני החטאים האלה בנפשותם הקראים מותר לילדם בשבת כיון דמנטרי שבתא וכן פשט המנהג עכ"ל, ומסתמות לשונו משמע שמתיר לילדם בכל גוונא, ומנימוק כיון דמנטרי שבתא, והדברים מרפסים איגרא.

(ג) ומצאתי בספר שו"ת גנת ורדים הספרדי חאו"ח כלל ג' סי' א' שכונן חיציו לירות על דברי כנה"ג אלה, וכותב שאין זו הוראה נכונה, ובא בדבריו בכחא דאיסורא מכח כמה טעמים, ראשית מסתמך על מה שביאר בתשובה שלפניה שהקראים ב' כתות הם (א) הגרועים ביותר שאין מהם תקוה שישובו לדת האמת (ב) כשהם נוחין לשוב, ואלו שבגלילתו (במצרים) כותב שא"א לעמוד על טיבן דהם מתרחקים מאתנו כמטחוי קשת. וא"כ ממשיך וכותב: הני קראי שבגלילותינו ספוקי מספקי לן בהו מה טיבן לכן מפני הס' אין לחלל בעבורן את השבת וכו' וודאי דלא מהניא להו שמירת שבת שנחלל בעבורם את השבת וכו' ואדרבא גריעי משאר גוים, וא"כ מהיכי תיתי להתיר לילדן אף על פי שלא יהיה שם חילול שבת, וכ"ש דבזמנינו זה כל המילדות שמילדות שבת הן מחללות את השבת לקשור ולחתוך את הטבור ולעשות לו שאר צרכיו וכן לעשות ליולדת כל המצטרך לה, וא"כ אפי' שנדון את הקראין כדין גר תושב שמצוה להחיותו לא מפני זה יהיה מותר לנו לחלל את השבת בשביל להחיותן שלא ניתנה לידחות רק מפני פיקו"נ דבני ברית לא מפני פיקו"נ דלאו בני ברית. שנית, מוסיף הגו"ר וכותב, דגם למטוניה דהכנה"ג דסבר דכל מי ששומר שבת ראוי לחלל עליו את השבת, אבל הלא כולו קראין אינן שומרים את השבת אלא שלא לעשות מלאכות גמורות דאוושא עבידתייהו, וכמה וכמה איסורים דקים וקלים שנראה שאין בהם איסור עשיית מלאכה ורז"ל עמדו עליהן בחכמתם ובקבלתם וביארום והכניסום בכלל איסור עשיית מלאכה והעושה אותם בשבת חייב עליהם מיתה וכת הקראין מזלזלין בהן ולא חיישי להו כלל, וא"כ אין להתיר להוליד נשותיהן דדמו לשאר גוים כיון דלא מנטרי שבתא כראוי ואין לחלל בעבורם את השבת. ושלישית כותב הגו"ר דאם נחלל עבורם את השבת לילדם ישנו חילול וזלזול גדול בדבר, דהצדוקים אין להם דין פיקוח נפש וקסברי שיעשה אדם המצות אעפ"י שימות בהם ואינם מחללין את התורה בשביל פקו"נ ולכן שיארע להם שתהיה אשה מהן מקשה לילד ביום השבת אינם קוראין למילדות שלהם כדי שלא תחללנה את השבת והם קוראות את הישראליות שתילד את הצדוקות /הצדוקיות/ בעבור שהישראלית מחללת את השבת בעבור פיקו"נ היולדת וכו' ועד היום לא זזו מטעותם והלעיגו עלינו שאנו מחללים את השבת, וכפי זה קשה הדבר רע ומר שהם יפרשו מחלל את השבת כפי דעתם ויזלזלו בנו שאנחנו נחלל את השבת בעבור הצלת נשותיהם, גם טעם איבה אין כאן, דאדרבה תלונותינו ואיבתינו תהיה עליהם שהם מכשילים אותנו לחלל את השבת וכ"כ קלים ונבזים אנחנו בעיניהם עיין שם באריכות, ושלשת עיקרי נימוקיו אלה דברי טעם המה.

[אני מדגיש כדברי טעם עיקרי שלשת נימוקיו אלה של הגו"ר, כי בתוך דברי התשובה שם וכן בתוך דברי התשובה שלפניה יש שם ג"כ דבריו /דברים/ מוזרים מאד שכמעט קשה לשומעם. הוא כותב למשל בתשובה שלפניה שם בכלל ב' סי' ל"א מדי דברו גם בשם על אודות הקראים, דהאפיקורסין והמינין העושים מצות ועוסקין בתורה מלבד שאין להם שום קיבול שכר על זה הנה הנם מוסיפין עון וחרון על עונם, ועפ"י כותב לחלוק על הב"י ופוסק הלכה דכשהאב והאם מומרים אין למול ילדם אפילו בחול דאין תקוה מן הילד ההוא כי סירכיה דאבוה ואימיה נקיט ואזיל ומה בצע למולו מאחר דפקר ונפיק לתרבות רעה וכו' וה"ה לשאר

מצות. ולא נחה דעתו עד שהוסיף לחדש מדעתו גם זאת, דנראה דהמתטפל עם רשעים שיעשו מצות ענוש יענש, ובדומה למה שארז"ל בפ' הזרוע ד' קל"ג דהשונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס עיין שם, ולפענ"ד לומר ולפסוק בסכינא חריפא כדברים האלה חדשים המה אשר לא שערום אבותינו, ואין הדעת סובלתן עד שהאריכות בסתירת הדברים הוא למותר. [והגנת ורדים בעצמו סותר א"ע בזה בלי משים ואזיל כמעט בטר איפכא בתשובה שלאחריה לאחוז בסברא הפוכה שגבי מילה ראוי להקל להם משום דיש בזה קיום מצוה דאעפ"י שיהיו רשעים גמורים ראוי לעשות לבניהם מילה שאין ראוי להוסיף פשע ורשע לרשע ולכן אף על גב דיהיו נידונין לרשעים גמורים אין בעשית המילה חילול שבת עיין שם].

ובקשר למול את בניהם, כל מה שדנים הפוסקים בזה הוא רק על אודות אם מותר למול בן המומר והמומרת גם בשבת, אבל בחול כו"ע סברי דיש מצוה למול אותו, כיעוין בט"ז ביו"ד סי' רס"ו סעי' י"ב, וכן במל"מ בפ"א מה' מילה ה"י, ועוד. ויפה השיג בספר אות שלום על ה' מילה (להבעל מנחת אלעזר ממונקטש) על ספר ברית אברהם שם (להמוהל מווארשא) שכתב שאותן שמחללים שבת בפרהסיא לא ימולו את בניהם רק בתנאי אם הם מודיעים לבניהם שהם יהודים, דז"א דכיון דמחייבי ב"ד למימהלי' איך יכולים לבטל ממנו מצות מילה בשביל שלא יודיעו לבניהם להתנהג בדת ישראל וכי המילה הוא רק מבוא לתכלית ולחינוך הילדים הלא הוא חיוב מ"ע =מצות עשה= גדולה בפ"ע =בפני עצמה= מוטל על הב"ד ועל כלל ישראל למולו גם אם יצא אח"כ לתרבות רעה. עיין שם ובמה שדעתו נוטה לפסוק כדעת הב"י והפר"ח למולו אפילו בשבת. וכן יעו"ש במה ששיג בזה גם על דברי המהר"ם שיק חיו"ד סי' רל"ח והשבילי דוד עיין שם היטב, ועיין מ"ש בזה גם בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ו ושו"ת מהרש"ג ח"א חאו"ח סי' נ"ג עיין שם והדברים עתיקים. ויש רק להעיר דאבל בנוגע לקראים מצינו בספר פתח הדביר בסי' של"א אות א' שהביא מתשו' כת"י להרב הקדוש מוהר"ש ויטאל ז"ל שנשאל אם מותר למול את הקראים ובמיוחד בשבת, ובדבריו שם כן כ' בכעין הסברא שכותבים המהר"ם שיק והשבילי דוד לומר שאין בכה"ג חיוב על ב"ד, דבדברי תשובתו אסר למול בשבת הקראים שבזמנינו, מטעם כי עינינו הרואות בזה"ז שמחרפין ומגדפין אותנו בעיני האומות ובי"ט שלנו הם עושים מלאכה בפרהסיא לכתחילה כדי לבזות אותנו בפני האומות וכו' ואינם אוכלים מפתינו אין שותים מייננו ואפי' המים בכלינו אינם שותים ואוכלין חמץ ביט"א =ביום טוב אחרון= של פסח ואוכלים ביוהכ"פ =ביום הכפורים= וכאלה רבות ורעות ולכן אין להקל ולמול את בניהם ביש"ק =ביום שבת קודש=. ולכל זה הוסיף וכתב, דאעפ"י שהבן הנימול הוא קטן ועדיין לא חטא מ"מ אין המצוה מוטלת עליך למול את בנו אלא על אביו ואביו הוא החוטא, וא"ת המצוה מוטלת על ב"ד אין אנו ב"ד שלהם ולכן אין לנו לחטוא בשבילם ואין לדחות את יום השבת החמור והודאי מפני המילה הזאת הקלה הבאה בס' עיין שם, אך כתב זאת רק בנוגע לקראים בהיות שנבדלו מבנ"י =מבני ישראל= לגמרי, וגם בקראים כתב זאת רק בנוגע לשבת אבל בימות החול סיים שם וכתב, דהאמנם בחול מצוה למול אותם ולברך על המילה ע"ש. ובמה שמובא מעוד גדולים שאסרו למולם בשבת עיין שם. ויעוין בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' רמ"ט מ"ש ג"כ לחלק בזה בין צדוקים ובייתותים /ובייתוסים/ שיצאו מן הכלל ולכן אינם בכלל הימול לכם לבין מומר לעבירות אבל מחובר הנהו לכלל ישראל עיין שם.

וכמו"כ בתשובה שלאחריה כתב הגו"ר לאסור לחלל שבת אפילו על תינוק ישראל שנשבה לבין הגוים ואין מי שיגלה את אזנו שהוא מישראל, ואעפ"י שהוא אנוס כיעו"ש, וכבר כתבתי להשיג עליו בזה לעיל בפ"ג אות ט"ו עיין שם, וכמו"כ יש לפקפק בעוד כמה נקודות שבדבריו שם. ואם נבוא לפרטן יארכו הדברים].

כן ראיתי גם בספר מור וקציעה על או"ח שכותב ג"כ להשיג נמרצות על דברי הכנה"ג שהובאו במג"א הנ"ל וכותב, דצ"ע כי הכופר בתורה שבע"פ הרי הוא ככופר בתורה כולה ודינו כאפיקורס ונסתלק מהאחווה ואין רשאים להחיותו לא מעלין אלא מורדין כ"ש לחלל עליו את שבת שלא הותר וכו'. ומוסיף לבאר שאם כי יש מקום לצדד להתיר לחלל בשביל הילד, בכל זאת קראים שאני שמעזין פניהם להכחיש פירוש התורה המבואר ע"פ חכמים שנמסרה להם דור דור עד משה מסיני ועושין ביד רמה לעקור פרשה מן התורה להמרות ע"פ ב"ד להפקיר עצמן לדעתם המשולחת, הרי דמן מותר, הפרו האחווה ונעשו כגוים גמורים, והם עוברים בכל יום על כמה גופי תורה בשאט נפש ומלעיגים על דברי חכמים, לפיכך אפילו לבניהם יש לחוש שלא לחלל עליהם שבת גם לא למולם בשבת שאין להם דין ישראל כלל אחר שנשתקעו במינות ואדוקים בה עיין שם. ויעו"ש בגנת ורדים שדוחה ג"כ הטענה שנתיר ליילד אותם בשביל הצלת התינוק ע"ש.

(ד) וראה זה דגם הכנה"ג בעצמו, אם כי דבריו עניים וסתומים במקום זה מצינו לו שהמה עשירים במקו"א = במקום אחר, = ובשיירי כנה"ג יו"ד סי' קנ"ד הגהב"י אות י' הרחיב את הדיבור בזה ביותר, וביאר לנו ג"כ דהמכוון בדבריו במה שמתיר לילד קראית הוא ראשית בדוקא כשהם מתנהגים עמנו בתמימות ויוסר מהם עקשות פה ולזות שפתים מלדבר תועה על החכמים הרבנים שבדור ואינם מזלזלים מועדינו, ושנית גם כשמתיר הוא רק בשישבה על המשבר ובאופן שאינם עושים מלאכות דאורייתא כ"א מלאכות דרבנן בלבד, וגם על גוונא דא כותב דלדעת הרדב"ז דס"ל דבזמנינו אסור למול בניהם בשבת הדעת נוטה דלדידיה ז"ל אף אין מילדים אותם בשבת עיין שם. ובאים איפוא דבריו המפורשים בחיו"ד ומבארים דבריו הסתומים שבחאו"ח שג"כ המכוון בדוקא על מלאכות דרבנן וגם זה ג"כ בתנאי אם מתנהגים עמנו בתמימות וכו', וכנז"ל. ויעוין מ"ש בזה גם בספר פתח הדביר סי' ש"ל אות א' עיין שם.

(ה) ונשוב לדברי הפרמ"ג. והנה ראיתי לכמה ממחברי זמנינו שכותבים בשם שו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' ק"מ שחולק על הפרמ"ג וס"ל דיש לתלות שמא הרהר תשובה ומחללין עליו ג"כ את השבת, וכי מסתייע מדברי שו"ת חתם סופר חיו"ד סי' שמ"א שכותב סברא שקרוב לודאי שסמוך למיתתו בראותו כי מטה ידו פנה למעלה לאלקי אבותיו.

ועיינתי בגוף דברי המהר"ם שיק ונוכחתי לדעת שהעתיקו בשמו שלא כדת. דהמהר"ם שיק שם מדגיש במפורש דרק בליתאבון/בלתאבון/ הוא דלא ברירא ליה דינו של הפרמ"ג כי יש לומר גבי דידיה בהיות דאינו רק מומר לתיאבון דבראותו עצמו בסכנת מות ומטה ידו קרוב לודאי שהרהר בתשובה ופנה למעלה לאלקי אבותיו, ובדומה למ"ש רבו הח"ס ז"ל, אבל במומר להכעיס לא עלה על דעתו כלל להתיר משו"ז החילול, וגם גבי מומר לתיאבון ג"כ לא החליט בהחלטה ברורה שמותר משום כך לחלל עליו, אלא מסר הדבר לראות עיני הרב וסיים בלשון: וע"כ במחלל שבת בפרהסיא לתיאבון לענין חילול שבת בפקו"נ עבירו אין לדין בזה אלא מה שענינו רואות אם נראה שמהרהר בתשובה רשאים לחלל שבת עבירו עכ"ל עיין שם, הרי שאפילו

כשנראה שמהרהר בתשובה בכל זאת אין רשאים לחלל עבורו כי אם כשהוא מומר לתיאבון, ובליתאבון רק כשנראה שמהרהר בתשובה הוא דמסכים המהר"ם שיק להתיר לחלל שבת עבורו.

ויעוין בשו"ת פרי השדה ח"ב סי' י"ז שמעתיק בקצרה דעת המהר"ם שיק אבל כהוגן, וכותב, דעל מה שהפרמ"ג אמר דאפילו במומר לתיאבון בפרהסיא אין מחללין שבת ע"ז פקפק קצת בשו"ת מהר"ם שיק. אבל הא ודאי פשיטא לכו"ע באין שום ספק דעל מומר להכעיס אין מחללין שבת כיון שהוא מהמורידין ולא מעלין. ומוסיף הפרי השדה וכותב, דודאי מסברא ג"כ יש חילוק בין מומר לתיאבון ובין להכעיס, דבלתיאבון י"ל דע"י חליו נשבר לבו בקרבו וישוב מדרכו הרע וישמור אח"כ שבת, אמנם במומר להכעיס וודאי אינו בגדר זה שישוב עוד אפילו ע"י יסורים ר"ל דעל אלו נאמר רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אין חוזרים עיין שם.

(ו) איברא דמדברי הח"ס בתשובה שמשם מסייע המהר"ם שיק נראה קצת שאת סברתו לחוש לשמא הרהר תשובה בראותו כי מטה ידו כתב אפילו לגבי מומר להכעיס, ועכ"פ גם אפי' כשאינו לתיאבון (עיין ברמ"א יו"ד סי' ב' סעי' ה' וביאור הגר"א ס"ק ט"ז עיין שם), כי מתחילה כותב שם בסתם הספק הזה דאת"ל המיר שמא וקרוב לודאי שב והתחרט קודם מותו וכו' דסברא גדולה יש דסמוך למיתתו בראותו ידו מטה פנה למעלה לאלקי אבותיו וכו'. ורק אח"כ מוסיף לחזק את הסברא וכותב ובפרט כי רוב המומרים אינם מאמינים בע"ז רק לתיאבון בעלמא ובשעה שבטלו כל תאותיו סמוך למיתתו ויודע שעתידי לעמוד לדין חוזר ומתחרט עיין שם, ומשמע מסיוד דבריו אלו דס"ל להח"ס דיסוד הסברא לחוש לשמא הרהר בתשובה סמוך למיתתו סובר דיש מקום לאומרה בעצם בכל מומר, ורק בליתאבון יש לאומרה ביותר.

אך הח"ס כותב את דבריו שם בקשר לשאלה אם מותר לקוברו בקבר ישראל, ועל כן על כגון דא י"ל כדאמרינן בגיטין ד' י"ט ע"א: וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להקל. אפילו לענין שבת. ויש לומר דלענין לחלל שבת עבורו משום כן גם הח"ס יודה שלא נתיר לחלל משום כך עכ"פ לא לגבי מומר להכעיס. ויעוין /ויעוין/ בספר שו"ת שערי דעה ח"א סי' ט"ו שס"ל בכלל דכל שנשתרש בחטא חילול שבת אף אם כעת יאמר בפה מלא שיחזור בתשובה אפשר דלא מהימן לנו לחלל שבת עבורו ע"ש.

וכמו"כ יעוין בספר ישועות מלכו בחלק קרית ארבע בפ"ב מה' שבת ה"א שמתבאר מדבריו דס"ל לגמרי כדעת הפרמ"ג לאסור לחלל שבת גם על מומר לחלל שבת לתיאבון, שכותב בלשון: מיהו אין מחללין למי שמומר לחלל שבת או מומר להכעיס אבל במומר לתיאבון עבירה אחת נראה וודאי שמחללין עליו את השבת עכ"ל. הרי מתברר גם מרישא דדבריו וגם מסיפא דדבריו דס"ל בפשיטות דבמומר לחלל שבת אין מחללין עליו אפילו כשהוא לתיאבון, מרישא דדבריו, מזה שלגבי חילול שבת אינו מתנה בשהוא להכעיס ורק בשאר עבירות הוא דמתנה וכותב או מומר להכעיס, ומסיפא דדבריו, דבמומר לתיאבון לעבירה אחת, דהיינו לעבירה אחת מיתר העבירות, הוא דכותב דבודאי שמחללין עליו את השבת, אבל במומר לחלל שבת אפילו רק בלתיאבון ס"ל דאפ"ה ג"כ אין מחללין עליו את השבת, ויעוין גם בספר שו"ת מחנה חיים חיו"ד ח"ב סי' ס' מה שכותב להשיב על דברי המהר"ם שיק בזה מעיקרן עיין שם.

יוצא לנו איפוא מכל האמור דקשה למצוא דרך היתר לחלל שבת עבור חולה מסוכן שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא, ובפרט כשהוא מומר להכעיס. ויעוין גם בספר ארחות חיים על או"ח סי' שכ"ח אות ד' שמביא בשם ספר שו"ת קול יהודה סי' ז' שהעלה נמי דאין רשאין לחלל שבת על מומר לחלל שבת בפרהסיא אא"כ עבר רק על איסור דרבנן עיין שם.

(ז) ודרכי ההיתר שיש לנו לדון כשמביאים חולה מסוכן כזה הוא כדלהלן.

ראשית, אין כל חיוב כלל וכלל לבדוק ציציותיו של החולה, ויש להעמיד כל ישראל בחזקת כשרות, וגם כשחזותו מוכיח עליו שאינו כ"כ מחזקת ישראל הכשרים השומרים לקיים מצוות התורה, אבל יש להחזיקו שעכ"פ אינו עובר בלהכעיס, וגם עכ"פ אינו מחלל שבת בפרהסיא להכעיס.

שנית, גם כשידוע שהוא מחלל שבת בפרהסיא, ישנן עדיין הרבה ספיקות וספק ספיקות בהלכה אם אמנם הנהו כבר בגדר זה של מחלל שבת בפרהסיא שדינו כעכו"ם, כי תלוי הדבר על איזה מלאכה עובר ובפני כמה אנשים הוא עובר, וכן אם הוא לא מכאלה שאינם יודעים מאיסור החמור של עשיית מלאכה בשבת. כן ישנה שיטה גדולה הסוברת דהא דמומר לחלל שבת בפרהסיא הו"ל כמומר לכה"ת = לכל התורה = כולה אינה אלא מדרבנן, ולפי"ז יש בכלל לדון אם לפי דעה זאת ישנו בכלל הדין שלא לחלל במקום פקו"נ = פקוח נפש = עבור מומר חלל / לחלל / שבת בפרהסיא, מה שלא נזכר באמת מזה בהדיא לא ברמב"ם ולא בשו"ע, ועוד שיטה גדולה אחרת ישנה הסוברת שאינו מקבל דין של מומר לחלל שבת בפרהסיא עד שיעידו בפניו בפני בית דין שחילל שבת בפני י' כשרים מישראל. עיין לדוגמא מכל זה מה שמובא בשדי חמד מערכת המ"ם אות פ"ו, ובאסיפה יותר גדולה של פוסקים מזה בספר שו"ת זכר יהוסף חאו"ח סי' כ"א, וכמו"כ מה שכתבו ואספו בזה בספר דעת תורה יו"ד סי' ב' ס"ק כ"ז - ל' ובקו"א. בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קכ"א, שו"ת רב פעלים ח"ג חאו"ח סי' י"ב. שו"ת שארית ישראל (מינצברג) חאו"ח סימנים כ"ב - כ"ה ושו"ת יביע אומר ח"א ח"ד סי' י"א עיין שם. ויעוין גם בספר שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' מ"ה מה שמרבה בספיקות להקל לחלל שבת על חולה מסוכן שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא ע"ש וכן מ"ש גם בסי' ע"ו עיין שם.

באופן שנדיר הדבר עד מאד שיובא חולה מסוכן כזה שדינו כמומר לחלל שבת להכעיס ובפרהסיא אליבא דכל הדיעות ועכ"פ אליבא דרובם, דאחרת הרי הולכים בפיקו"נ להקל, והרי אפילו אחר הרוב אין הלכין בפיקו"נ להחמיר עליו.

(ח) אוסיף גם לציין מה שראיתי בספר שו"ת מהרש"ג ח"א חאו"ח סי' נ"ג שמחדש לומר דלענין מצות מילה וכן לענין פקו"נ או להלוות להם בריבית אין לדונם כמומרים לכל התורה עד שיצאו מן הדת לגמרי ע"ש. אך נראה משם דכוונתו רק על בכאלה שמדבר לפני כן דהיינו על מחללי שבת של זמנינו החשובים כמעט כמו שוגגים קצת דסוברים דחסרון פרנסה חשוב כמו פקו"נ כיעו"ש, אעפ"י שסוף דבריו לא משמע כן דהרי מצריך לזה שיצאו מן הדת לגמרי ועוד יש הרבה לדון בעצם הנחתו זאת, ומה שציטטיו בכאן הוא רק לרווחא דמילתא וכסניף כ"ש נוסף לדברים קודמים.

(ט) וכלפי הטענה על אלה האפיקורסים שיש להם דין של מורדין ולא מעלין אפילו בימות החול, אצטט מ"ש בזה בספר חזון איש על חו"מ - יו"ד (בחיו"ד סי' י"ג אות ט"ז) וז"ל: נראה דאין דין מורדין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא בנליזות מיוחדת בהטיית היצר לתאוה והפקרות, ואז היה ביעור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדחת הדור מביא פורעניות לעולם ומביא דבר וחרב ורעב בעולם, אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה שיהי' בעיניהם כמעשה השחתה ואלמות ח"ו, וכיון שכל עצמנו לתקן אין דין זה נוהג בשעה שאין בו תיקון ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת עכ"ל עיין שם. ואם כי דבריו עומדים בניגוד להלכות הפסוקות בזה ברמב"ם ובשו"ע וכן ביתר הפוסקים שפסקו את דינם בלי שום תנאי והגבלת זמן ועת, ולמרות שגם חיו כבר בזמן ההעלם שבת קול כבר לא היה משמש והשגחתו ית' כבר לא היתה גלוי' כמו בזמן שהיו נסים מצוין, וצדיק הדור ג"כ לא היו כבר תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, אבל בכל זאת ראויים דברים אלה להשמע כאשר יצאו מפי בעל סמכא כ"כ גדול כהחזו"א זצ"ל.

ויעוין בפרק הבא שיצא לנו עוד היתר כללי בזמנינו לרופאים לחלל שבת עבור חשיב"ס אעפ"י שהוא מומר להכעיס לחלל שבת בפרהסיא.

+א' אדם שהוא מומר לחלל שבת בפרהסיא אפילו אם הוא רק לתיאבון, דעת הפרי מגדים ודעימיה דאין מחללין עליו שבת בכדי להצילו, ואם הוא עובר להכעיס אזי אפילו אם עושה כן בשארי עבירות שבתורה אסור גם כן לחלל עליו שבת בפיקוח הגל או בשאר רפואה.

ב' דעת המהר"מ שיק ודעימיה דעל מומר לחלל שבת לתיאבון כן מחללין עליו את השבת להצילו, אם יש בסיס לחשוב שמהרהר בתשובה. אבל בלהכעיס מודה ג"כ דאין מחללין עליו.

ג' בסתמא יש להעמיד כל אדם בחזקת כשרות ושאינו מומר לחלל שבת בפרהסיא, וגם בשידוע שהוא מחלל שבת עדיין הרבה ספיקות וספק ספיקות לפנינו עד כדי שנוכל להחליט שהנהו כבר בסוג הזה של מחלל שבת בפרהסיא שדינו כעכו"ם, באופן שנדיר הדבר עד מאד שיובא חולה מסוכן כזה שדינו כמומר לחלל שבת להכעיס ובפרהסיא אליבא דכל הדעות ועכ"פ אליבא דרובם דאחרת הרי הולכים בפיקו"נ להקל ולפי שיתבאר בפרק הבא יוצא לנו גם היתר כללי לרופאים שבזמננו לחלל שבת גם עבור מומר לחלל שבת להכעיס ובפרהסיא.

ד' דעת החזו"א ז"ל דבזה"ז לא נוהג דין הש"ס של מורדין ולא מעלין.

ה' מותר למול בניהם של מחללי שבת בפרהסיא בשבת.

ו' אין לחלל שבת עבור קראים (ויש לדון בזה רק עפ"י ההיתר הכללי שיובא בפרק הבא גם בנוגע לעכו"ם. ואולי אין ליילד אותם גם לא לפי ההיתר הכללי דבשם בהיות שהם בשלהם לא נותנים לחלל וקוראים רק למיילדת יהודית שתחלל ומזלזלים בנו שאנחנו נחלל שבת עבור נשותיהם). וכן אין למול בניהם בשבת.